

Tiinakaisa Turpeinen

**OPINTOJEN PITKITTÄMINEN –
PÄÄTTYMÄTÖN TARINA?**

**Pro gradu –tutkielma
Syyslukukausi 2002
Kasvatustieteen laitos
Jyväskylän yliopisto**

TIIVISTELMÄ

Turpeinen, Tiinakaisa. Opintojen pitkittyminen – päättymätön tarina? Kasvatustieteen pro gradu –työ. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitos, 2002. 109 sivua. Julkaisematon.

Tutkimukseni koski opintojen pitkittymistä informaatioteknologian tiedekunnassa Jyväskylän yliopistossa. Yliopisto-opintojen pitkittymisellä tarkoitin pitkittymistä, joka johtui työelämään siirtymisestä, jolloin opiskelu yliopistossa katkesi joksikin aikaa (2 vuotta tai yli) ja töissä ollessaan opiskelija ei tehnyt opintoviikkoja. Tutkimustehtävät olivat seuraavat: Miksi yliopisto-opinnot ovat pitkittyneet? Sosiaalistaako IT-ala opiskelijansa enemmän työelämään vai yliopistoon? Kuinka hyvin postmodernismin vaikutus näkyy informaatioteknologian alan opiskelijoiden asenteissa ja arvoissa?

Tutkimuksen kohderyhmä koostui 59 opintojaan pitkittäneestä informaatioteknologian opiskelijasta ja 52 varsinaisesta alan opiskelijasta. Aineiston hankin kyselylomakkeilla. Opintojaan pitkittäneille lähetin postikyselyn ja opiskelijat osallistuivat kontrolloituun kyselyyn. Tutkimuksessani vertailin opintojaan pitkittäneiden ja opiskelijoiden antamia vastauksia. Tulosten tulkintaan käytin tilastollisia testejä. Tutkimus osoitti, että työelämään siirtyminen oli pääsyyntä opintojen pitkittymiseen 66 % vastaajista. IT-ala ei sosiaalistanut opiskelijoitaan sen enempää työelämään kuin muutkaan alat. Opiskelijat itse olivat työelämään suuntautuneita.

Nykyajan arvot heijastuivat enemmän alan opiskelijoiden kuin opintojaan pitkittäneiden asenteissa. Aineiston perusteella muodostin kuvaukset tyypillisistä kohdejoukkojen edustajista. Tyypillinen IT-alan opiskelija oli alle 25-vuotias, sinkku mieshenkilö, joka tasapainotteli opintojen ja töiden välillä. Tyypillinen opintojaan pitkittänyt oli n. 30-vuotias perheenisä, joka oli jäänyt työelämään lähinnä elintason ylläpidon vuoksi. Opintojen pitkittymistä ei koettu ongelmaksi, sillä siitä aiheutuneet haitat olivat vähäisiä, kuten pienempi palkka.

Asiasanoja:

Opintojen pitkittyminen
Informaatioteknologia
Korkeakouluopinnot
Yliopisto-opiskelu

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	3
2	INFORMAATIOTEKNOLOGIAN NYKYPÄIVÄSTÄ.....	5
	2.1 Informaatioteknologia työelämässä.....	6
	2.2 Informaatioteknologian koulutus Jyväskylän yliopistossa.....	7
3	OPINTOJEN KESKEYTYMINEN VAI PITKITTÄMINEN ?.....	10
	3.1 Yliopisto-opintojen pitkittymisen syyt.....	11
	3.2 Tutkimuksia korkeakouluopinnoista.....	18
	3.3 Yhteenveto pitkittymisen syistä.....	21
4	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT.....	23
	4.1 Yliopisto-opintojen pitkittymisen seuraukset.....	23
	4.2 Parhaan statuksen metsästys.....	25
	4.3 Minäkuvan muutos – psykologinen näkökulma.....	27
	4.4 Ajan henkeen – sosiologinen näkökulma.....	28
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	32
	5.1 Aiheen rajaus.....	32
	5.1.1 Tutkimustehtävät.....	33
	5.1.2 Tutkimusongelmat.....	33
	5.2 Tutkimuksen kohde.....	34
	5.3 Menetelmän valinta.....	35
	5.3.1 Kyselylomakkeiden laadinta.....	36
	5.4 Tutkimuksen kulku.....	38
	5.5 Aineiston analysointi.....	40
6	TUTKIMUSTULOKSET.....	42
	6.1 Otosjoukon kuvaus.....	42
	6.1.1 Henkilötiedot.....	42
	6.2 Sosioekonomiset tekijät.....	46
	6.2.1 Lapsuuden kodin kulttuuripääoma.....	47
	6.2.2 Itse hankittu kulttuuripääoma.....	50
	6.2.3 Taloudellinen pääoma.....	54

6.3	Opintojen pitkittyminen.....	57
6.3.1	Opintojaan pitkittäneet (n=59).....	57
6.3.2	Opintojaan työn vuoksi pitkittäneet (n=48).....	61
6.3.3	Kaikki töissä käyvät (n=94).....	62
6.3.4	Töissä käyvät opiskelijat (n=46).....	65
6.3.5	Koko aineisto (n=111).....	65
6.4	Vastaajan arvomaailma.....	70
6.4.1	Asennekysely.....	70
6.4.2	Arvomaailman kehittymisen ikäsidonaisuus.....	72
6.4.3	Johtuuko opintojen pitkittyminen yksilön arvoista?.....	74
7	TARKASTELU.....	75
7.1	Yliopisto-opintojen pitkittyminen IT-alalla.....	75
7.2	IT-ala sosiaalistajana.....	76
7.3	IT-alan ”tyypit”.....	77
7.4	Aineiston jakautuminen osajoukkoihin.....	78
7.5	IT-ala ja yhteiskunnallisen ajan henki.....	79
7.6	Kehitystehtävien vaikutus elämän kulkuun.....	82
7.7	Tutkimuksen arviointi ja yleistettävyys.....	82
7.7.1	Kyselylomakkeen tarkastelu.....	82
7.7.2	Menetelmän arviointi ja tulosten luotettavuus.....	84
7.8	Jatkotutkimusten aiheita.....	86
	LÄHTEET.....	88
	LIITTEET.....	92
	Liite 1: Saatekirje opintojaan pitkittäneille.....	92
	Liite 2: Karhukirje opintojaan pitkittäneille.....	93
	Liite 3: Saatekirje opiskelijoille.....	94
	Liite 4: Kyselylomake opintojaan pitkittäneille.....	95
	Liite 5: Kyselylomake opiskelijoille.....	100
	Liite 6: Saatekirje palautteesta luennoitsijalle.....	106
	Liite 7: Muuttujaluettelo.....	107

1 JOHDANTO

Informaatioteknologian tiedekuntaan otetaan vuosittain satoja opiskelijoita mutta tutkintoja ei valmistu vastaavalla vauhdilla. Kun kyseessä on ala, jonka opiskelijoille on luvassa työpaikkoja valmistumisen jälkeen, opintojen pitkittyminen hieman ihmetyttää. Onko syy sittenkin liian hyvässä työtilanteessa, jolloin opintoja ei tarvitse tehdä loppuun oman alan töitä saadakseen?

Opintojen pitkittyminen on ollut ongelmana korkeakouluissa jo 1960-luvulta lähtien (Silvonen 1996, 73-118). Sitä voi kutsua päättymättömäksi tarinaksi, sillä ratkaisua ongelmalle ei ole löytynyt. IT-alalla opintojen pitkittyminen johtui työelämään siirtymisestä. Tämä oli minulla jo oletuksena tutkimusta suunnitellessani. Tarkastelenkin opintojen pitkittymistä yhteiskunnallisen ajan ilmiönä. Tämän vuoksi tutkimukseni viitekehys on sosiologinen. Giddensin (1995, 83-84) mukaan elämme jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa, jossa yksilön elämää ennen ohjanneet traditiot ovat heikenneet. Nykyajan opiskelijan ei tarvitse suorittaa ensin tutkintoa ja etsiä sitten töitä. Hän voi tehdä töitä opintojensa ohessa tai opintoja töiden ohessa, jolloin opinnot pitkittyvät. Beck (1995, 11-20) puhuu riskiyhteiskunnasta, jossa yksilö joutuu päättämään vaikeistakin asioista. Valinnat on tehtävä itse ja kannettava vastuu niistä. Opintojen keskeyttäminen ei ole koskaan riskitön ratkaisu. Työelämässä tutkinnon puute näkyy palkassa ja uralla eteneminen on vaikeampaa.

Opintojen pitkittymistä ja keskeyttämistä on tutkittu paljon mutta informaatioteknologian alalla aihe on vielä kartoittamatta. Pajalan ja Lempisen (2001) mukaan työelämään siirtymisen vuoksi korkeakouluopintonsa keskeytti 65 % opiskelijoista. Ulkomaisissa tutkimuksissa (Cooke, Sims & Peyrefitte 1995; Rickinson & Rutherford 1996) opintojen keskeyttämisen nähtiin johtuvan pääasiassa yliopistoelämään sopeutumattomuudesta ja opintoihin sitoutumisen puutteesta. Opintojen pitkittymiseen vaikuttavat myös yksilölliset tekijät, kuten ikä ja perhemuoto. Yliopisto-opiskelijat ovat vanhempaa ikäluokkaa kuin ennen (Moore 2000, 2001). Opiskelijoiden ikärakenteen vanheneminen on johtanut siihen, että perheellistymisen myötä siirrytään työelämään ja opinnot jäävät kesken (Vesikansa, Lempinen & Suomela 1998). Ikäsidonnaiset siirtymät ja kehitystehtävät voivat vaikuttaa opintojen pitkittymiseen. Nuoren aikuisen kehitystehtäviin

kuuluvat mm. perheen perustaminen ja työelämään siirtyminen. Työ tarjoaa tärkeän sosiaalisen viitekehyksen elämälle. (Stevens-Long 1988, 103-152.)

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää opintojen pitkittymiseen johtaneita syitä informaatioteknologian tiedekunnassa Jyväskylän yliopistossa. Tarkastelin opintojen pitkittymistä lähinnä työelämään siirtymisestä johtuvana ilmiönä. Aiheen rajausta perustui silloiseen yhteiskunnalliseen aikaan, jolloin IT-alan työtilanne Suomessa oli hyvä. Tutkimustehtävät olivat seuraavat: Miksi yliopisto-opinnot ovat pitkittyneet? Sosiaalistaako IT -ala opiskelijansa enemmän työelämään vai yliopistoon? Kuinka hyvin postmodernismin vaikutus näkyy informaatioteknologian opiskelijoiden asenteissa ja arvoissa?

Tutkimuksen kohteena olivat informaatioteknologian tiedekunnan varsinaiset opiskelijat ja opintojaan pitkittäneet opiskelijat. Opintojen pitkittymisen määrittelin seuraavalla tavalla:

Yliopisto-opintojen pitkittyminen = työelämään siirtymisen vuoksi opiskelu yliopistossa katkeaa joksikin aikaa (2 vuotta tai yli). Töissä ollessaan opiskelija ei tee opintoviikkoja.

Aineiston keräsin kyselylomakkeilla. Opiskelijat osallistuivat kontrolloituun kyselyyn ja opintojaan pitkittäneille lähetin postikyselyn. Kaikkiaan tutkimukseeni osallistui 111 alan opiskelijaa, joista varsinaisia oli 52 kpl ja opintojaan pitkittäneitä 59 kpl. Tutkimuksessani vertailin toisiinsa opiskelijoiden ja opintojaan pitkittäneiden vastauksia, jotta sain selville, miten opintojaan pitkittäneet erosivat opiskelijoista. Aineiston analysointiin käytin SPSS-ohjelmaa, joten tulokset perustuvat frekvensseihin, ristiintaulukointeihin ja korrelaatioihin. Aineiston keräsin kyselylomakkeilla, koska halusin saada aiheesta mahdollisimman laajan ja kattavan kuvan. Myös aiemmissa tutkimuksissa kyselymenetelmä on todettu aiheeseen sopivaksi.

Opintojen pitkittyminen informaatioteknologian alalla johtuu suurimmalla osalla työelämään siirtymisestä (66 %). Työelämään siirtymiseen vaikuttivat puolestaan opintojaan pitkittäneiden vanhempi ikärakenne ja perhemuoto. Heistä suurin osa oli perheellisiä tai pariskuntia, kun taas opiskelijoista suurin osa oli sinkkuja. Tulosten mukaan, ”kovalla” IT-alalla opintojen pitkittymiseen johtaneet perimmäiset syyt olivat hyvin inhimillisiä; perheen elintason ylläpito ja työpaikan säilyttäminen.

2 INFORMAATIOTEKNOLOGIAN NYKYPÄIVÄSTÄ

Elinkeinorakenteen muutos ja teknologian huima kehitysvauhti hävittävät vähäistä ammattitaitoa ja koulutusta vaativia tehtäviä, jolloin näistä vapautuva työvoima on vaikeasti uudelleen työllistettävissä ja toisaalta syntyvät teknologia-alat kärsivät työvoimapulasta. Informaatioteknologian vallankumous ja yhteiskuntarakenteiden muutos vaativat yhä kehittyneempiä valmiuksia kansalaisilta, jotta he eivät kärsisi sosiaalisesta syrjäytymisestä. (Raivola 1997, 54.)

Informaatioteknologian koulutus pyrkii vastaamaan teknologia-alan huutavaan työvoimapulaan. Yliopistotasoinen koulutus kestää kuitenkin vuosia ja opiskelijoilla on suuri halu päästä töihin heti. Akuutissa työvoimapulassaan yritykset nimittäin palkkaavat alan opiskelijoita töihin. Opiskelijoille työelämään pääseminen on tärkeämpää kuin yliopisto-opinnot, koska työstä maksetaan moninkertaisesti enemmän. Sopiiko informaatioteknologian koulutus yliopiston ideaaleihin vai ovatko ideaalit liian vanhanaikaisia? Yliopisto pyrkii toteuttamaan sivistystehtävänsä, tukemaan opiskelijan henkistä kasvua mutta samalla kannustaa opintojen nopeaan suorittamiseen. Hakeeko opiskelija yliopistosta henkistä pääomaa, tutkintoa vai suhteita työelämään? Suomalaiseen yliopistokulttuuriin liittyvät pitkät tutkintojen suorittamisajat. Ongelma ei ole uusi vaan siitä on puhuttu jo 1960-luvulta lähtien. Tehokkuusvaatimuksilla ja muilla painostuskeinoilla (opintotukikuukausien rajoitus) ei voida helposti muuttaa jo kauan sitten kehittyntä yliopistokulttuuria.

Informaatioteknologian opintojen keskeyttämisestä ollaan huolestuneita, koska oppilaat karkaavat työelämään ilman tutkintoa, jolloin yliopisto menettää tutkinnoista saamansa apurahat ja opiskelija ei ajattele tulevaa, esim. uuden työpaikan etsiminen. Informaatioteknologian tiedekunnan opinto-oppaan esipuheessakin korostetaan opintojen loppuun saattamisen tärkeyttä (Informaatioteknologian tiedekunnan opinto-opas 2000-2001).

IT -ala etsii kuumeisesti ratkaisua opintojen keskeyttämisen ongelmaan. Erityisesti ongelma korostuu ammattikorkeakouluissa, joissa vain 20-30 prosenttia aloittavista opiskelijoista päättää opintonsa. Perussyynä opintojen keskeyttämiseen pidetään opetuksen ja työelämän liian vähäistä kohtaamista. Työharjoittelua on vähän ja sekin vasta opintojen

loppupuolella. Tämä saa opiskelijat tarttumaan töihin heti kun vain mahdollista. Onhan se aina kannattavampaa kuin pelkällä opintotuella opiskelu. (Suur-Jyväskylän lehti 25.10.2000).

2.1 Informaatioteknologia työelämässä

Korkeakouluopinnot voivat keskeytyä useista eri syistä. Nykyaikana suurin houkutin on kuitenkin raha. Informaatioteknologian eli IT -alan opiskelijoille tämä houkutin on arkipäivää. Kyseessä on jatkuvasti kasvava, tulevaisuuden ala, jonka taitajista on huutava pula. Töitä löytyy ja opinnot jäävät usein taka-alalle.

IT -alan taitajia työskentelee suurissa teknologiayrityksissä, kuten Nokia. Onko kehitys Suomessa menossa samaan suuntaan kuin Kalifornian Piilaaksossa? Blåfield (2000, 58-71) kirjoittaa Piilaaksosta IT -alan toteutuneena unelmana. Onko arki sittenkään unelmien toteutumista? Piilaaksossa työtahti on kova. Aika on rahaa ja töitä tehdään melkein kellon ympäri. Uusissa yrityksissä työntekijät sitoutuvat tekemään 85-tuntisia työviikkoja. Wendell Brown kuvaa työtään eVoicessa (yksi Piilaakson useista yrityksistä) ja elämäänsä seuraavasti: ”Keskityn vain tähän yhtiöön. Teen töitä oikeastaan koko ajan. Tyypillinen työpäiväni kestää 18 tuntia. Työ on koko elämäni, ei ole muuta. Olen sinkku ja se on hyvä asia. Teen töitä, menen kotiin nukkumaan ja palaan töihin”.

Piilaakson toimintaan kuuluvat headhunterit, jotka ”metsästävät” uusia työntekijöitä yrityksille. Työelämään kuuluu työntekijöiden vaihtuvuus. Nykytrendinä eivät enää ole pitkät työsuhteet vaan työpaikan vaihtamista arvostetaan, koska se osoittaa ihmisen mukautumiskykyä työntekijänä. Suurissa yhtiöissä palkka koostuu peruspalkasta, bonuksista ja optioista. Kaikki muu paitsi peruspalkka, riippuu työntekijän tuloksellisuudesta ja yhtiön menestyksestä. Piilaaksossa saa kuitenkin epäonnistua, koska sen katsotaan vain karaistavan ihmistä. Raha ei ole enää pääasia elämässä, koska useimmilla sitä on jo niin paljon ettei lisäraha voi muuttaa elämänlaatua mitenkään. Piilaakson työntekijät haluavat toteuttaa suuria visioitaan. Psykologi Stephanie Keller-Bottom ylistää Piilaakson vapaata ilmapiiriä mutta toteaa lopuksi: ”jotain ihmisyydestä olemme menettäneet”. (Blåfield 2000.)

Suomi on jo mukana Piilaakson toiminnassa. Onko Suomeen tulossa oma Piilaaksonsa? Onko suomalaistenkin IT-alan työntekijöiden päämääränä elämässä vain rahanteko ja menestys? Tosiasia on, että kaikista ei ole IT -alan osaajiksi. Kuilu osaajien ja ei-osaajien välillä kasvaa. Jyvät karsitaan akanoista. Mihin asti tällainen kehitys voi jatkua? Mitä IT -alan opiskelijat ajattelevat tulevaisuudestaan? Miksi he jättävät opintonsa kesken ja siirtyvät työelämään, vaikka töitä olisi tarjolla tutkinnon suorittamisen jälkeenkin? Millaisia opiskelijoita IT -alan yritykset ovat haaviinsa saaneet?

2.2 Informaatioteknologian koulutus Jyväskylän yliopistossa

Informaatioteknologian tiedekunnassa kauppatieteellisen koulutusalan pääaineena on tietojärjestelmätiede ja luonnontieteellisen alan pääaineena tietotekniikka tai tietojenkäsittelytiede. Tietojärjestelmätieteessä opiskelija voi syventyä tietojärjestelmiin, elektroniseen liiketoimintaan, ohjelmistotuotantoon, digitaaliseen mediaan ja ryhmätyötekniologioihin, lisäksi englanninkielisessä muuntokoulutuksessa voi syventyä ohjelmistotuoteliiketoimintaan. Tietojenkäsittelytieteessä opiskelija voi syventyä ohjelmistotuotantoon, digitaaliseen mediaan ja ryhmätyötekniologioihin. Tietotekniikan syventymismahdollisuudet ovat ohjelmistotekniikka, tietoliikenne, tieteellinen laskenta ja sulautetut järjestelmät. Tietotekniikka pääaineenaan opiskelija voi valmistua myös tietotekniikan aineopettajaksi, lisäksi englanninkielisessä muuntokoulutuksessa voi syventyä liikkuvaan tietojenkäsittelyyn. (<http://www.infotech.jyu.fi/esittely.html>)

Tiedekunta tekee yhteistyötä Espoon teknillisen korkeakoulun kanssa, joten opiskelijoilla on mahdollisuus suorittaa osa opinnoistaan siellä tai siirtyä Espooseen opiskelemaan. Jyväskylän informaatioteknologian tiedekunnan tieteellisen tutkimuksen kansainvälisesti vahvoja alueita ovat tietojärjestelmien suunnittelu, välineet ja hallinta sekä tieteellinen laskenta ja sen tekniset sovellukset. (<http://www.infotech.jyu.fi/esittely.html>)

Jyväskylän yliopiston informaatioteknologian tiedekunnassa opiskelee n. 1100 opiskelijaa (tieto vuodelta 2000), mutta määrä on jatkuvassa kasvussa. Informaatioteknologian tiedekunta perustettiin Jyväskylään vuonna 1998. Tiedekunta sijaitsee syksyllä 2000 valmistuneessa Agorassa. Informaatioteknologian tiedekunnan opetus ja tutkimus on keskitetty tietojenkäsittelytieteiden ja tietotekniikan laitoksiin.

Informaatioteknologian tiedekunnan perustutkinto-opiskelijat suorittavat joko kauppatieteiden maisterin (KTM) tai filosofian maisterin tutkinnon (FM). Opintojen aikana voi suorittaa myös kauppatieteiden kandidaatin (KTK) tai luonnontieteiden kandidaatin (LuK) tutkinnon. Kauppatieteiden maisteri saa käyttää arvonimeä ekonomi. Tutkintoihin johtaviin opintoihin kuuluu eri oppiaineiden perus-, aine- ja syventäviä opintoja, monitieteisiä opintokokonaisuuksia, kieli- ja viestintäopintoja, vapaasti valittavia opintoja sekä ammattitaitoa edistäviä opintoja ja harjoittelua. Kandidaatin tutkinto (120 ov) on mahdollista suorittaa päätoimisesti opiskellen kolmessa lukuvuodessa. Tutkinnosta on tehty väljä, jotta se voi palvella paremmin opiskelijoiden erilaisia tulevaisuudensuunnitelmia. Kandidaatin tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen työelämään vaihtelee. Maisterin tutkinto (160 ov) voidaan kokonaisuudessaan suorittaa viidessä vuodessa. Muuntokoulutuksessa maisterin tutkinnon voi suorittaa noin 2 - 2,5 vuodessa. Muuntokoulutukseen otetaan opiskelijoita, jotka ovat suorittaneet riittävästi koulutukseen soveltuvia korkeakoulutasoisia opintoja, esimerkiksi jos opiskelijalla on alalle soveltuvan ammattikorkeakoulun tai opistoasteen tutkinto (insinööri, tradenomi). (Informaatioteknologian tiedekunnan opinto-opas 2000-2001, 3-21.)

Vuosittain informaatioteknologian koulutukseen on mahdollista ottaa 185 perusopiskelijaa ja 200 opiskelijaa muuntokoulutukseen (Informaatioteknologian tiedekunnan opinto-opas 2000-2001, 3-21). Erillisen informaatioteknologian tiedekunnan perustamisen jälkeen (v. 1998) maisterin tutkintoja on suoritettu seuraavasti, vuonna 1998: 17 kpl, vuonna 1999: 80 kpl ja vuonna 2000: 54 kpl (Koikkalainen 2001, 10-11). Tutkintojen suorittamisessa näkyy laskusuhdanne. Luvut ovat myös pieniä verrattuna vuosittain otettavien opiskelijoiden määriin (perus- ja muuntokoulutusopiskelijat). Alan yliopisto-opinnoissa on siis havaittavissa opintojen pitkittymistä.

Informaatioteknologian tiedekunnan toimintaperiaatteisiin kuuluvat tiivis kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö sekä pyrkimys rakentaa monipuoliset yhteydet elinkeinoelämän kanssa. Erityisesti huomioidaan alueellinen yhteistyö ja pyritään vastaamaan Keski-Suomen alueen rakennemuutoksen edellyttämiin koulutushaasteisiin. (<http://www.infotech.jyu.fi/esittely.html>.) Suur-Jyväskylän lehdessä (18.10.2000) kirjoitettiin, että Jyväskylän yliopisto saa valtiolta suuria rahoitusavustuksia IT - koulutuksen tukemiseen. Yliopiston IT -hankkeilla pyritään helpottamaan Keski-Suomessa

jo toimivien yritysten työvoimatarpeita ja tukemaan uusien yritysten asettumista seudulle. Tämä saattaa yllyttää opiskelijoita lähtemään työelämään kesken opintojen, koska alan yrityksissä on työvoimapula.

3 OPINTOJEN KESKEYTYMINEN VAI PITKITTÄMINEN?

Opinnot voivat keskeytyä opiskelijan kannalta hyvien tai huonojen asioiden vuoksi. Hyviä asioita voivat olla mm. työpaikka, äitiysloma, vaihto mieluisampaan koulutusohjelmaan ja huonoja asioita mm. sairaus, huono opintomenestys, onnettomuus, rahapula. Pidentynyt opiskeluaika voi johtua myös opetuksesta. Syynä voi olla opetuksen huono laatu tai niin korkea laatu, että opiskelija pärjää hyvin työelämässä pelkästään yliopiston antamalla perustiedoilla (Ylijoki 1998, 215-228). Käsitteenä ”opintojen keskeyttäminen” on melko suppea, sillä se tarkoittaa pääasiassa yliopistosta poistumista ilman korkeakoulututkintoa. Kuitenkin moni keskeyttänyt voi palata vuosien päästä suorittamaan tutkintonsa loppuun (Pajala & Lempinen 2001, 34-35). Opintonsa keskeyttäneiden (drop-outs) lisäksi on olemassa koulutuspaikan vaihtajia (transfer students) ja opintonsa pysäyttäneitä opiskelijoita (stop-outs). Opintojen keskeyttäminen ei tarkoita aina samaa asiaa kaikille. (Rautopuro & Väisänen 2002.) Käsitteenä ”opintojen pitkittäminen” kattaa kaikki nämä kolme keskeyttäjä-ryhmää. Mielestäni opintojen pitkittäminen on myös positiivisempi käsite kuin opintojen keskeyttäminen. Seuraavaksi oma määritelmäni opintojen pitkittämisestä:

Yliopisto-opintojen pitkittäminen= työelämään siirtymisen vuoksi opiskelu yliopistossa katkeaa joksikin aikaa (2 vuotta tai yli). Töissä ollessaan opiskelija ei tee opintoviikkoja.

Pelkkiin tilastoihin nojaavat tutkimukset eivät välttämättä anna aivan oikeaa kuvaa todellisesta opintojen pitkittämisestä. Silvonen (1996, 73-118) on selvittänyt tilastojen antamaa kuvaa valmistumisajoista. Korkeakouluopintojen pitkittäminen on ollut huolenaihe jo 1960 –luvulta asti. Se ei ole kuitenkaan täysin verrannollinen nykypäivän tilanteeseen. 1980 –luvulla voimaan tullut tutkinnonuudistus teki kaikista tutkinnoista maisterintutkintoon tähtääviä, joten ajalta ennen sitä suoritettut alemmat tutkinnot näkyivät uudistuksen jälkeen opintojaan pitkittäneinä tilastoissa. Tilastoista ei myöskään näy suoritettujen tutkintojen laajuus.

Syitä suoritettujen tutkintojen määriin ja pitkiin opiskeluaikoihin olisikin tarkasteltava oppiainekohtaisesti. Yliopisto ei ole enää nykyään yksi kokonaisuus, samoihin

arvoihin tukeutuva laitos. Päinvastoin se on eriytynyt osakulttuureiksi, oppiaineiksi, joilla on omat tavoitteensa ja arvonsa. (Ylijoki 1998, 215-228.)

Tämän vuoksi päädyin omassa tutkimuksessani tarkastelemaan vain yhden ajankohtaisen alan eli informaatioteknologian tilannetta. Kyselytutkimuksella toivon saavani uutta tietoa opintojen pitkittymisestä ja opiskelijoiden suhtautumisesta asiaan. Esittelen seuraavaksi aiempia tutkimuksia tuloksineen opintojen pitkittymisestä (keskeyttämisestä).

3.1 Yliopisto-opintojen pitkittymisen syyt

Korkeakouluopintojen pitkittymistä tarkastelevassa raportissa ”Pitkä tie maisteriksi”, selvitettiin opintojen pitkittymiseen johtavia tekijöitä. Pajala ja Lempinen (2001, 3) kokosivat aineistonsa Tilastokeskuksen rekistereistä ja mukana olivat kaikki vuosina 1985, 1988 ja 1991 opintonsa yliopistossa aloittaneet opiskelijat. Tutkimuksessa vertailtiin valmistumisaikojen mediaaneja ja tutkintojen suorittamista. Yliopistoista valmistuu tutkimuksen mukaan, seitsemässä vuodessa tai sitä nopeammin vain puolet ja 25 prosenttia ei valmistu lainkaan. Keskimääräinen yliopisto-opintojen suorittamisaika oli tutkimuksen mukaan 13,5 vuotta. Käytetty aineisto mahdollisti vain kvantitatiivisen tarkastelun tutkintojen suorittamisen ja opiskeluaikojen suhteen.

Pajalan ja Lempisen (2001, 36-48) tutkimus oli laaja katsaus korkeakouluopintoja koskeviin tilastoihin. Tilastoissa ei mainittu vielä informaatioteknologiaa, joten valitsin tarkasteluun teknillisen alan, sillä se vastaa osittain informaatioteknologian opintoja. Teknisessä korkeakoulussa aloittaneista vain alle 10 % oli suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon 5 vuodessa. Alan opiskeluun kuuluu olennaisena osana työssäkäynti opintojen ohessa. Diplomityö tehdään usein oman alan yritykselle. Tämä viivästyttää valmistumista mutta toisaalta antaa opiskelijalle varmuuden työpaikasta valmistumisen jälkeen.

Tutkimuksesta selvisi myös opintonsa keskeyttäneiden taustatietoja. Kaikista keskeyttäjästä oli miehiä enemmän kuin naisia. Yliopistoissa aloittaneista opiskelijoista oli keskeyttänyt opintonsa ilman ylempää korkeakoulututkintoa v. 1985 miehistä 19,1 % ja naisista 15,9 %, v. 1988 miehistä 15,8 % ja naisista 13,6 % ja v. 1991 miehistä 13,7 % ja

naisista 10,2 % (Pajala & Lempinen 2001, 92-93). Keskeyttäminen oli myös yhteydessä opintojen aloitusikään. Mitä nuorempana yliopisto-opinnot aloitti sitä pienempi oli opintojen keskeyttämiskäsi. Opintojen keskeyttäminen oli todennäköisintä 27-29-vuotiailla, ei nuoremmilla eikä toisaalta yli 30-vuotiailla. Suhteellisen paljon keskeyttäneitä oli aloilla, joilla muodollinen tutkinto ei ollut niin tärkeä työelämään pääsyn kannalta, esim taidealat, humanistinen ala ja luonnontiede. Opintojen keskeyttäminen oli harvinaisinta aloilla, jotka valmistivat suoraan ammattiin, esim. lääketieteelliset alat. (Pajala & Lempinen 2001, 59-71.)

Suurin osa keskeyttäneistä ei ollut suorittanut mitään tutkintoa eikä opiskellut. Heistä 65 % oli siirtynyt työelämään. Eniten työelämään siirtyneitä keskeyttäneitä oli mm. teknillistieteellisellä alalla. Yleisintä opintojen keskeyttäminen oli juuri opintojen alkuvaiheessa. Alkuvaiheen keskeyttäjät kokivat usein olevansa täysin väärällä alalla. Keskeyttäjistä suuren ryhmän muodostivat nimellisesti opiskeluaan jatkavat opiskelijat eli he olivat ilmoittautuneet opiskelijoiksi mutta eivät opiskelleet. He olivat jo siirtyneet työelämään ja tienasivat kohtuullisesti. Nämä roikkujat voisi määrittellä keskeyttäjiksi, sillä ilmoittautumisestaan huolimatta he eivät valmistu. Opiskelijaksi ilmoittautuminen liittyi osalla opintososiaalisten etujen saamiseen. Osa roikkujista oli ehkä suorittanut korkeakoulututkinnon jossain toisessa yliopistossa mutta ensimmäinen korkeakoulututkinto oli edelleen kesken. Nämäkin roikkujat näkyvät tilastoissa keskeyttäjinä. Opinnoissaan roikkujien on vaikea palata opiskelemaan, sillä työelämässä saavutetusta tulotasosta ei haluta luopua. (Pajala & Lempinen 2001, 59-71.)

Vesikansan, Lempisen ja Suomalain (1998, 10,62) tutkimus opintojen etenemiseen vaikuttavista tekijöistä perustui kyselyyn. He lähettivät postitse kyselylomakkeen vuosina 1993 ja 1996 opintonsa yliopistossa aloittaneille opiskelijoille. Opiskelijarekisteristä tehtiin noilta vuosilta otanta, joten aineistossa ei ole kaikkia 1993 ja 1996 aloittaneita opiskelijoita. Vastausprosentti kyselyyn oli 58 %. Näin ollen vastaukset saatiin kaikkiaan 2400 opiskelijalta. Vastaajilta kysyttiin mm. heidän opintoihinsa kohdistamia odotuksia, joista tärkeimmiksi nousivat työelämän tehtäviin pätevytyminen, tutkinnon suorittaminen ja itseä kiinnostaviin asioihin perehtyminen. Opiskelijoista suurin osa piti viiden vuoden valmistumisaikaa kohtuullisena.

Opiskelijoilta kysyttiin myös työssäkäynnin merkitystä yhtenä tulonlähteenä. Vastanneista suurin osa oli päätoimisia opiskelijoita (82 %), vain 18 % opiskeli sivutoimisesti. Sivutoimiset opiskelijat olivat muita vanhempia. Heistä yli puolet oli yli 25-vuotiaita ja kolmasosa perheellisiä. Työssäkäynnin perusteluina mainittiin työkokemuksen hankkiminen, perustoimentulon turvaaminen ja elintason parantaminen. Opiskelijoiden työssäkäynti oli hyvin yleistä ja lisääntyi iän sekä opiskeluvuosien myötä. Työssä käyvistä opiskelijoista n. 70 % katsoi sen hidastaneen opintojen etenemistä jossain määrin. Opiskelijat olivat ottaneet opintolainaa suunnilleen saman verran riippumatta siitä, kävikö töissä opintojen ohessa vai ei. Työssäkäyntiä voidaan pitää osaltaan opiskelijan arvovalintana, jonka opiskelija tekee esimerkiksi lainan karttamisen ja ansiotyön suhteen. Opiskelijoiden aina vain vanhempi ikärakenne puolestaan johtaa siihen, että perheellistymisen myötä siirrytään työelämään ja opinnot jäävät kesken.

Tulosten mukaan opiskelu-uraan näytti siis liittyvän hetkiä, jolloin opiskelija punnitsi opintojen jatkamisen tärkeyttä. Nousukauden aikana oli suuri houkutus siirtyä kesken opintojen työelämään. Opintojen alussa opiskelija saattoi harkita keskeyttämistä, jos yliopistoon integroituminen ei ollut onnistunut ja opintojen aloittamisessa ilmeni ongelmia. Opintojen keskivaiheilla opintoviikkokertymä liittyi opintojen jatkamiseen tai keskeyttämiseen (korkea opintoviikkomäärä motivoi jatkamaan). Opintojen loppupuolella opiskelijan elämässä nousivat keskeisiksi elämänalueiksi usein ansiotyö ja perheen perustaminen, jolloin lopputyö jäi tekemättä. (Vesikansa, Lempinen & Suomela 1998)

Soanjärvi (1994) tutki gradu-työssään opintojen keskeyttämistä fysiikan koulutusohjelmassa. Keskeyttäminen oli tuolloin suuri ongelma juuri fysiikan koulutusohjelmassa ja haluttiin tietää, miksi opinnot keskeytetään ja miten opiskelijan elämä keskeyttämisen jälkeen muuttui. Soanjärvi teki kyselyn kaikille opintonsa keskeyttäneille ja lisäksi sai heidän taustatietojaan fysiikan laitoksen arkistosta. Minua kiinnosti tutkimuksessa keskeyttäneiden siirtymä työelämään. Soanjärven (1994, 67-68) mukaan keskeyttäneistä 46,8 % oli ollut töissä keskeyttämisen jälkeen. Keskimääräinen työssäoloaika oli melko lyhyt (14 kuukautta). Tämä selittyi keskeyttäneiden nopealla siirtymisellä uuteen koulutuspaikkaan. Keskeyttäneet jatkoivat siis mieluummin uuteen opiskelupaikkaan kuin jäivät pysyvästi työelämään.

Liljander (1997) on myös tutkinut opintojen keskeyttämisen problematiikkaa. Hän jakoi keskeyttäjät todellisiin opintojen keskeyttäjiin (eivät jatkaneet opintoja seurantajakson aikana) ja koulutuksenvaihtajiin (keskeyttivät opinnot, mutta aloittivat ne toisella alalla). Liljander tutki kaikkien syksyllä 1985 maamme korkeakouluissa opiskelleiden 20-24-vuotiaiden nuorten koulutusuria. Aineisto saatiin Tilastokeskuksen kokoamasta keskeyttämistiedostosta aikavälillä 1985-1990. Tutkimustulosten mukaan tyypillisin opintojen keskeyttäjä oli mies, joka oli lähtöisin suurten kaupunkien vähänkoulutetuista perheistä. Alimmillaan keskeyttämisriski oli maalaiskuntien tai pienten kaupunkien hyvin koulutetuista perheistä tulleilla naisilla.

Mirka Mäkinen (1999) keskittyi pro gradu-tutkimuksessaan opiskelun keskeyttämishalukkuuden ja koulutusalan vaihtohalukkuuden syiden etsimiseen matemaattis-luonnontieteellisen alan opiskelijoilta. Keskeyttämissyitä etsittiin sosiaalisista taustatekijöistä ja motivaatiopsykologisista tekijöistä. Tutkimus suoritettiin yksikerroksisena postikyselynä 130:lle alan opiskelijalle, jotka oli valittu satunnaisotannalla opiskelijarekisteristä. Kyselyn vastausprosentti oli 50 %. Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että suurimmalla osalla matemaattis-luonnontieteellisen alan opiskelijoista ei ollut halukkuutta keskeyttää opintojaan tai vaihtaa koulutusalaan. Opiskelijoiden kulttuurinen pääoma ja sosioekonominen tausta olivat yhteydessä toisiinsa mutta eivät opintojen keskeyttämishalukkuuteen. Motivaatiotekijöistä sisäinen motivaatio korreloi opintojen keskeyttämishalukkuuden ja koulutusalan vaihtohalukkuuden kanssa. Korkea sisäinen motivaatio pienensi halukkuutta vaihtaa koulutusalaan tai keskeyttää opinnot.

Mervi Friman ja Piia Kokko (2000) tekivät Hämeen ammattikorkeakoulussa opintojen keskeyttämistä koskevan selvityksen osana OPED-projektia (Opintojen etenemisen edistäminen). Selvityksen avulla pyrittiin kartoittamaan keskeyttämiseen johtaneita tekijöitä ja opiskelijoiden nykyistä elämäntilannetta. Kyselyllä pyrittiin myös selvittämään sitä, mitkä tekijät olisivat vaikuttaneet siihen, että opinnot HAMKissa olisivat jatkuneet. Kyselylomakkeita lähetettiin 107 nuorisoasteenopiskelijalle ja 23 aikuisopiskelijalle. Vastausprosentiksi tuli 50 % nuorisoasteelta ja 70 % aikuisopiskelijoilta. Tutkimuksen tulosten mukaan keskeytyminen oli ongelma nuorten ja aikuisopiskelijoiden kohdalla ensisijaisesti tekniikan alalla. Nuorisoasteen opiskelijoilla

tärkein syy opintojen keskeyttämiseen oli ”tunsin olevani väärällä alalla”, toisena ”petyin opetusmenetelmiin” ja kolmantena ”opiskelupaikkakunta ei tyydyttänyt”.

Aikuisopiskelijoilla tärkein keskeyttämissyy oli ”petyin opetusmenetelmiin”. HAMKissa opintonsa keskeyttäneet opiskelijat jaettiin kolmeen ryhmään. Ne, jotka olivat alunperin hakeneet jotain toista opiskelupaikkaa mutta eivät olleet päässeet; toiseksi ne, jotka olivat pettyneet HAMKin opetukseen ja kolmantena ne, joiden opinnot olivat syystä tai toisesta väliaikaisesti keskeytyneet ja tämä oli johtanut lopulliseen keskeyttämiseen. Kyselyn mukaan nuorisoasteella opintojen jatkamiseen olisivat kannustaneet joustavammat opetusjärjestelyt. Opetuksen laadusta tuli myös moitteita. Opiskelijat eivät pitäneet liian itsenäisestä opiskelusta ja vähäisestä kontaktiopetuksesta. Aikuisopiskelijat kritisivat eniten opetuksen laatua, kuten vaikeusastetta. Nuorisoasteen keskeyttäneistä suurin osa oli töissä tai jatkoi toisessa ammattikorkeakoulussa opintojaan. Aikuisopiskelijoista (16 kpl) vain yksi oli jatkanut opintojaan keskeyttämisen jälkeen. Tutkimuksen mukaan opetusjärjestelyillä oli suuri merkitys sille, jatkoiko opiskelija opintojaan vai ei.

Rickinson ja Rutherford (1996) tekivät tutkimuksensa yliopisto-opintojen keskeyttämisestä ensimmäisenä opiskeluvuotena. Tutkimuksessa opiskelijat saivat itse arvioida, mitkä tekijät vaikuttivat eniten keskeyttämisspäätökseen. Tulosten perusteella yliopistoelämään sopeutuminen tuotti vaikeuksia useimmille. Uusiin akateemisiin ja sosiaalisiin vaatimuksiin oli vaikea tottua. Itsensä ulkopuoliseksi tunteminen johtikin usein opintojen keskeyttämiseen. Opiskelijan sosioekonominen tausta ja aiempi koulumenestys vaikuttavat yliopistoelämään sopeutumiseen. Opiskelijan tulisi saada tukea siirtymävaiheessa eli yliopisto-opintojen alussa, jotta sitoutuminen opintoihin onnistuisi. Tutkimus suoritettiin postitse lähetetyllä kyselyllä opiskelijoille, jotka olivat keskeyttäneet opintonsa ensimmäisenä vuonna verraten niihin, jotka keskeyttivät toisena tai kolmantena vuonna. Kyselylomake sisälsi kysymyksiä iästä, kotitaustasta, yliopistoon tutustumisesta, syistä miksi oli valinnut tietyn yliopiston ja koulutusohjelman, vaikeuksista mitä oli kokenut yliopistossa, tuen lähteistä ja syistä, jotka johtivat keskeyttämisspäätökseen. Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa tietoa siitä, missä määrin ja millaista tukea ensimmäisen vuoden opiskelijat tarvitsisivat lisää. Osalle kyselyn palauttaneista suoritettiin vielä puhelinhaastattelu. Heiltä kyseltiin edellisiä asioita hieman syvällisemmin.

Tuloksista ilmeni, että opintojen vaikeus oli keskeyttämisen syynä toisena tai kolmantena vuonna keskeyttäneillä, kun taas koti-ikävä keskeytti opinnot useammin ensimmäisen vuoden opiskelijoilla. Opinnot tietysti vaikeutuvatkin pidemmälle ehtiessään. Opiskelijat olivat valinneet koulutusohjelman sisäisen motivaation (mikä kiinnostaa eniten) ja ulkoisen motivaation (hyvät työmahdollisuudet) perusteella. Suurin osa keskeyttäneistä halusi vielä jatkaa opintoja korkeakouluasteella ja toivoi siirtoa eri yliopistoon. Opiskelijat toivoivat selkeämpää koulutusohjelmien vaatimustason esittelyä hakuvaiheessa, jotta pettymyksiltä ja vastoinkäymisiltä vältyttäisiin. Toisaalta toivottiin myös enemmän tukea (opetusta) opinnoissa, jos ne tuntuivat vaikeilta. Puhelinhaastatteluissa korostuivat erityisesti opiskelijoiden vaikeudet sopeutua yliopistoon, ei päästy sisälle yliopistomaailmaan. Sinänsä yllättävää oli se, että opiskelijoiden taloudelliset vaikeudet eivät olleet pääsyyinä keskeyttämiseen. Yksilön kyky sopeutua uusiin tilanteisiin ja muutoksiin vaihtelee paljon. Yliopisto-opintojen aloittaminen tarjoaa tärkeän kehittymismahdollisuuden omalle sopeutumiskyvyille. (Rickinson & Rutherford 1996.)

Toinen ulkomaalainen tutkimus korkeakouluopiskelijoiden keskeyttämisestä kohdistuu valmistumisvaiheessa olevan opiskelijan ”näantymiseen” (attrition) opinnoissaan. Paljon on tutkittu opintojaan aloittavien keskeyttämistä mutta vähemmän jo valmistumisvaiheessa olevien vastaavaa ongelmaa. Yhdysvalloissa keskeyttäminen oli suuri ongelma, sillä yli 40 % yliopisto-opiskelijoista keskeytti opintonsa. Amerikkalaisista opiskelijoista 60 % sai opintoihinsa rahallista tukea valtiolta mutta nyt suuret keskeyttämisluvut uhkasivat tukien myöntämistä. Luonnollisesti opintoja ei haluttu tukea, jos ne keskeytettiin. Cooke, Sims ja Peyrefitte (1995) pyrkivät tutkimuksessaan identifioimaan sellaiset persoonallisuustekijät, jotka luultavimmin johtivat opintojen keskeyttämiseen. Alunperin jo oletettiin, että parhaiten yliopistoon sopeutuneet ja sitoutuneet tuskin ensimmäisinä ”jättäisivät leikkiä kesken”. Valmistumisvaiheessa olevat opiskelijat uhrasivat aloittavia enemmän opintojensa eteen, jolloin stressi sekä perheeltä ja ystäviltä saadun tuen puute saattoivat johtaa opintojen keskeyttämiseen. Opiskelijoille tehtiin kysely, jonka sanottiin mittaavan asenteita ja orientaatiota yliopistoa kohtaan. Osallistuminen oli vapaaehtoista ja vastauksia saatiin 230 valmistumassa olevalta opiskelijalta.

Tulosten mukaan vähemmistöryhmiin kuuluvat opiskelijat eivät tunteneet itseään sen yksinäisemmiksi tai ulkopuolisemmiksi kuin muut. Tulos oli täysin erilainen kuin aiemmissa vähemmistötutkimuksissa saatu. Tutkimuksessa tehtiin jako kahteen ryhmään sen mukaan, keskeyttikö opinnot kokonaan vai vaihtoiko alaa. Opiskelijat, jotka uskoivat suorittavansa opinnot loppuun useimmiten myös tekivät sen. Vahva itseluottamus omiin kykyihin vaikutti opintojen suorittamiseen. Tuloksissa ilmeni myös, että tyytyväisyys opintoihin ei vaikuttanut niiden suorittamiseen tai keskeyttämiseen. Tärkeintä opintojen loppuun suorittamisessa näytti siis olevan tunneperäinen sitoutuminen opintoihin, kohdatut odotukset ja korkea halu saavuttaa jotakin. Tutkimuksessa eristäytyneisyys tai sosiaalisen tuen puute ei ennustanut keskeyttämistä. Valmistumassa olevien opiskelijoiden halua suorittaa opinnot loppuun voidaan parantaa auttamalla heitä tuntemaan olonsa kotoisaksi yliopistossa. Tätä voitaisiin edesauttaa esimerkiksi tarjoamalla opiskelijoille mahdollisuuksia liittyä tiedekuntansa tutkimusryhmiin tai muuten osaksi tiedekunnan toimintaa. Tärkeintä opintojen suorittamisessa on tunneperäinen sitoutuminen yliopistoon, sillä se pienentää opintojen keskeyttämisriskiä. Opiskelijoiden saavutusmotivaatiota voidaan kohentaa positiivisen ajattelun korostamisella, tavoitteiden asettamisella ja itseluottamuksen vahvistamisella. Olisi nostettava opiskelijoiden itsetuntoa ja tavoitteellisuutta opinnoissa. (Cooke, Sims & Peyrefitte 1995.)

Rautopuro ja Väisänen (2002) tutkivat yliopisto-opintojen keskeyttämistä opintoihin sitoutumisen ja tavoiteorientaation näkökulmasta. Tutkimus perustui nelivuotiseen seurantatutkimukseen, jossa aineisto kerättiin kyselytutkimuksena ensimmäisen, toisen ja neljännen opintovuoden syksyllä. Tulosten mukaan ensimmäisen opintovuoden jälkeen sitoutuminen ennusti pysymistä opinnoissa. Rautopuro ja Väisänen vertailivat keskenään Joensuun yliopiston neljän eri tiedekunnan opiskelijoita; kasvatustieteellisen, humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja luonnontieteellisen. Tuloksissa huomattiin jotain tiedekuntakohtaisia eroja. Opintojen loppuvaiheessa sitoutuminen opintoihin pienensi keskeyttämisriskiä koko yliopiston tasolla. Opiskelun alussa mitatut tavoiteorientaatiot eivät ennustaneet keskeyttämisriskiä. Opintomenestykseen ja opintoihin sitoutumiseen vaikuttivat oppimisympäristön ohella opiskelijan taustatekijät. Opintoihin sitoutuminen oli siis tämän tutkimuksen avainsana, sillä sitoutuminen ennusti opinnoissa pysymistä, tyytyväisyyttä ja hyvää opintomenestystä.

Opintojen keskeyttäminen on ongelma myös avoimen yliopiston puolella. Tutkimuksessaan Halttunen ja Tuomisto (2001) kiinnostuivat opiskelijoiden motiiveista omaan opiskeluunsa ja opiskelun mahdollisista esteistä. Avoimen yliopiston opiskelijat ovat hyvin eri ikäisiä ja opiskelu ei vaadi samanlaista sitoutumista kuin esimerkiksi yliopisto-opinnot. Avoimen yliopiston opiskeluun kuuluu joustavuus elämäntilanteiden mukaan. Opintojen jättäminen kesken voi olla yksilölle parempi ratkaisu, eikä siihen liity välttämättä epäonnistumista tai negatiivisia tunteita. Opintonsa keskeyttäneeksi tässä määriteltiin sellainen opiskelija, joka ei ollut suorittanut aloittamastaan arvosanasta (approbatur 15 ov) kuin 2-10 opintoviikkoa. Heille ei ollut kertynyt opintoviikkoja lisää vuoden 1999 jälkeen. Otokseen sisältyi vain tiettyjen aineiden opiskelijoita (aineet, joissa keskeyttäminen on yleistä). Kyselylomake lähetettiin 650 opiskelijalle ja palautusprosentti oli 50 %.

Kyselyn tulosten mukaan suurin syy opintojen keskeyttämiseen oli ajanpuute ja elämäntilanteen muutos. Seuraavaksi tärkeimpiä syitä olivat opiskelun aloittaminen muualla ja työtilanne, joka ei mahdollista opiskelua. Halttunen ja Tuomisto saivat aineistonsa perusteella viisi eri keskeyttäjä ryhmää; koulutuksen vaihtajat, etsijät, työkiireiset, opiskeluinnostomat ja ikääntyvät. Työkiireisten ryhmään kuuluvat olivat korkeasti koulutettuja ja aktiivisesti työelämässä mukana olevia aikuisia. Heillä keskeyttämisen syyt liittyvät työtilanteeseen, ajanpuutteeseen ja elämäntilanteen muutoksiin. Työkiireisillä opintojen keskeytyminen ei johtunut opiskelun vaikeudesta vaan ajanpuutteesta.

3.2 Tutkimuksia korkeakouluopinnoista

Seuraavaksi, muita aiheeseen liittyviä tutkimuksia korkeakouluopinnoista. Tiilikainen (2000) kartoitti yliopisto-opiskelijoiden ensimmäisen opintovuoden kokemuksia kyselylomakkeella. Lomake jaettiin Helsingin ja Oulun yliopistoissa vuonna 1999 opintonsa aloittaneille humanistisen, kasvatustieteellisen ja luonnontieteellisen tiedekunnan opiskelijoille. Tutkimuksessa selvitettiin opiskeluvalintaan liittyviä tekijöitä (hakukohteen ensisijaisuus ja alavalintaan johtaneet syyt), opiskelijoiden vastaanottoa yliopistolla ja opintojen etenemistä sekä opiskelijoiden suhtautumista tulevaisuuteen.

Opintojaan aloittavat opiskelijat olivat hyvin heterogeeninen joukko. Lähes puolella opiskelijoista oli jotain muutakin koulutusta kuin lukio takanaan. Kuudesosa opiskelijoista oli opiskellut korkea-asteen koulutuksessa. Vastaajien ikäjakauma oli melko nuori (alle 24-vuotiaita 84 %) mutta joukkoon mahtui myös vanhempiakin opiskelijoita. Alavalintaan vaikuttaneet syyt vaihtelivat tiedekunnittain. Luonnontieteilijöillä alavalintaan vaikuttivat koulutusta vastaavan työn hyvä palkkaus ja toisaalta helppo sisäänpääsy. Kasvatustieteilijöillä alavalintaan vaikutti eniten tietty ammattitavoite, esimerkiksi opettajan työ. Humanisteja puolestaan kiinnosti yliopiston antama yleissivistys. Opintojen ohjaukseen oltiin yleisesti tyytymättömiä. Opiskelijoiden sosiaalistumista tarkasteltiin suhteena omaan laitokseensa, opiskelijoihin ja opettajiin. Sosiaalistumisessa oli puutteita mutta toisaalta sosiaalistumisprosessihan on vasta alullaan yliopisto-opintojen alkaessa. (Tiilikainen 2000, 40-41, 98-102.)

Mäkisen ja Olkinuoran (1999) tutkimus koski opiskelijoiden kokemuksia asiantuntijuudesta. Kohdehenkilöinä olivat turkulaisten korkeakoulujen eri opintoalojen opiskelijat. He vastasivat avovastauksena kysymykseen ”Mitä kahta ominaisuutta tai valmiutta pidät oman alasi asiantuntijalle kaikkein tärkeimpänä?”. Vastaukset vaihtelivat opiskeltavan alan mukaisesti. Kaiken kaikkiaan tärkeimmäksi ominaisuudeksi nousi sosiaalisuus ja yhteistyökyky.

Tutkimusongelmana oli se, minkälaisia alakohtaisia eroja esiintyy opiskelijoiden käsityksissä oman alan asiantuntijan tärkeimmistä ominaisuuksista tai valmiuksista. Tässä mainitsen vain matemaattis-luonnontieteellisen alan (matematiikka, tilastotiede, tietojenkäsittelyoppi, biologia, maantiede, biokemia, kemia, fysiikka, elintarvikekemiat) opiskelijoiden vastaukset, koska uskon sen olevan lähimpänä informaatioteknologiaa. IT - alahan on niin uusi ettei sitä ole vielä tässä tutkimuksessa ollut. Matemaattis-luonnontieteellisen alan opiskelijoiden tärkeysjärjestys asiantuntijan ominaisuuksista oli seuraava (tärkeimmästä lähtien): 1. tiedon sovellus, 2. uuden oppiminen, 3. laaja-alaisuus, 4. sosiaalisuus, 5. teorian tieto. Vertailun vuoksi mainittakoon, että ihmiskeskeisillä aloilla järjestys oli päinvastainen. Sinänsä mielenkiintoinen tulos oli se, että tutkimukseen osallistuneet korkeakouluopiskelijat (alasta riippumatta) eivät arvostaneet kriittisyyden ja reflektiivisyyden valmiuksia kovinkaan korkealle. Artikkelin lopussa muistutetaan, että

korkeatasoisen asiantuntijuuden kehittyminen vaatii vuosien päämäärätietoista opiskelua ja harjoittelemista. (Mäkinen & Olkinuora 1999.)

Moore (2000, 2001) on tutkinut yliopisto-opiskelijoiden ikärakenteen muutoksia. Yliopisto-opiskelijat ovat nykyään vanhempia kuin ennen. Vuonna 1998 yli 30-vuotiaita opiskelijoita oli jopa kolmasosa kaikista opiskelijoista (vuonna 1985 vain 22 %). Ikärakenteen muutos olisi huomioitava yhtenä tekijänä tarkasteltaessa yliopisto-opintojen pitkittymistä. Korkeakoulutusta pidetään osana elinikäistä koulutusta, jolloin opiskelijat voivat liikkua opintojen, työn ja kodin välillä. 30-vuotiaat opiskelijat ovat täysin eri asemassa kuin suoraan lukiosta yliopistoon tulleet opiskelijatoverinsa. Kuitenkaan aikuisella iällä opintonsa aloittaneet eivät ole mitenkään yhtenäinen joukko vaan heissä on ikuisia opiskelijoita, pitkään opiskelleita ja aikuisena opintonsa aloittaneita. Valmistumisaikojen venymistä tutkittaessa olisi huomioitava tämä ikärakenteen muutos, sillä aikuiset yliopisto-opiskelijat tekevät muutakin kuin opiskelevat. He käyvät töissä ja ovat perheellisiä eli opiskelu ei ole pääasia elämässä. Nykyään opiskelu limittyy muihin elämäntapahtumiin eikä liity välttämättä vain nuoruuteen. Nuoruudessa tehdyt koulutusvalinnat eivät ole aina pysyviä.

Amerikkalaista korkeakoulutusta koskevissa tutkimuksissa selvitettiin yliopiston tiedekunnan merkitystä opiskelijalle. Tiedekunnan tehtäviksi käsitettiin tässä vastuu opetuksen laadusta, opettavan henkilökunnan pätevyydestä ja opiskelijalle annettavasta ohjauksesta. Tiedekunnalla tulisi olla formaalin suhteen lisäksi informaali suhde opiskelijaansa, joka antaisi tukea opintojen eri vaiheissa. Tämä ilmeni opiskelijan tyytyväisyytenä opintoihinsa ja ennusti opiskelun jatkuvuutta. Tiedekunnan tärkein tehtävä oli auttaa opiskelijaa sosiaalistumaan omaan tiedeyhteisöönsä ja yliopistoon heti opintojen alkaessa. Kun opiskelija oli tyytyväinen saamaansa opetukseen ja tukeen, opinnot edistyivät ja tuloksena oli parempia oppimissaavutuksia. (Lampport 1993.)

Brown, Hackett & Lent (2000) tarkastelevat artikkelissaan SCCT:tä (Social cognitive career theory) eli sosiaaliskognitiivista urateoriaa. Teoria keskittyy useisiin yksilön kognitiivisiin muuttujiin, kuten tehokkuus, coping-keinot, tavoitteet ja saavutukset. Siinä tarkastellaan, kuinka nämä yksilölliset tekijät ovat vuorovaikutuksessa ympäristötekijöiden kanssa. Tämä johtaa koulutuspolun mutkien käsittelyyn esteiden (barriers) ja päätöstä tukevien (support) asioiden kannalta. Yksilön urakehitykseen

vaikuttavat objektiiviset (koulutuskokemukset ja taloudellinen tuki) ja havaitut ympäristötekijät. Yksilö nähdään kuitenkin aktiivisena oman ympäristönsä rakentajana. Urakehitys on osittain omien valintojen varassa. Valintoihin vaikuttavat distaaliset tekijät (tausta, elämänhistoria) ja proximaaliset tekijät (lähikonteksti, valinnan aikana vaikuttava elämäntilanne). Urakehityksen este voi olla yksilöllinen tai ympäristöstä johtuva. Sama asia voi olla toiselle urakehityksen este ja toiselle coping-keinoin selvitettävissä oleva tilanne. Esteet ja tuet voivat myös kompensoida toisiaan.

Uskoisin, että IT -alan opiskelijoillekin työmahdollisuus voi olla oman urakehityksen tuki tai este. Tukena se toimii, jos työelämässä saa pohjustettua tulevaa työpaikkaa ja luotua tärkeitä suhdeverkostoja. Työelämän ja opintojen vuorottelu voi auttaa myös opintojen loppuunsaattamisessa. Opiskelijahan voi kerätä säästöjä, jota pystyy suorittamaan opintonsa myöhemmin loppuun. Työnteosta voi tulla myös urakehityksen este, jos sen vuoksi tutkinto jää suorittamatta. Tällöin yksilö ei ehkä pysty etenemään urallaan samoin kuin tutkinnon suorittanut henkilö. Työpaikkaa vaihdettaessa tutkinnoista on hyötyä, ehkä enemmänkin kuin pelkästä työkokemuksesta.

3.3 Yhteenveto pitkittymisen syistä

Aiemmista tutkimuksista koskien korkeakouluopintojen keskeyttämistä ja yleensä korkeakouluopintoja nousi selkeästi kahdenlaisia syitä opintojen pitkittymiseen: ulkoisia ja sisäisiä. Tähän jaotteluun viittasivat myös (Mäkinen 1999; Rickinson & Rutherford 1996) tutkimuksissaan. Ulkoisia syitä voivat olla mm. työelämän vetovoima, taloudellinen tilanne pakottaa työelämään siirtymiseen, pettyminen yliopisto-opintoihin tai käytäntöihin, sosiaalistuminen yliopistoon, opintojen kokeminen liian vaikeiksi. Sisäiset syyt voivat johtua itsestä tai sosiokulttuurisesta taustasta. Sisäisiä syitä voivat olla mm. motivaatiotekijät, persoonallisuus, lapsuuden kodin kulttuuriperintö, arvot ja asenteet, sosioekonominen status. Sisäisiin syihin voidaan liittää myös yksilön ikä, perhemuoto ja sukupuoli.

Omassa tutkimuksessani halusin selvittää näiden aiemmista tutkimuksista esiin nousseiden syiden merkitystä informaatioteknologian opintojen pitkittymisessä. Tutkimustani ohjaavia tekijöitä olivat työelämään siirtymisen ja opiskelijan arvomaailman

vaikutus opintojen pitkittymiseen. Arvomaailma on osaksi heijastusta nykyajan arvoista, osaksi omaa kotoa saatua sosiokulttuurista perintöä. Tämän vuoksi tutkimukseni teoriatausta on pääosin sosiologista, psykologiasta olen ottanut mukaan kehitystehtäväteoriat.

4 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

4.1 Yliopisto-opintojen pitkittymisen seuraukset

Yliopistot ovat saaneet enemmän vapautta päättää omista asioistaan ja saavat päättää itse, mihin rahansa käyttävät. Vapaus on kuitenkin näennäistä, sillä valtio valvoo rahojen käyttöä. Yliopistot asetetaan arvojärjestykseen tuloksellisuutensa mukaan. Tulosvastuuta osoittamalla yliopisto voi saada positiivista mainetta julkisuudessa ja siten enemmän avustuksia. Ensimmäisen kerran Suomessa jaettiin tuloksellisuusrahaa vuonna 1988. Tuloksellisuusrahan tarkoituksena oli lisätä perus- ja jatkotutkintoja, lyhentää valmistumisaikoja, vähentää opintojen keskeyttämistä ja tehostaa resurssien käyttöä. Tuloksellisuuskriteereitä on kritisoitu paljon. 1990-luvulla tuloksellisuuskriteereitä on muutettu ja lisätty. Nykyään ne jaetaan neljään ryhmään eli laatu, tehokkuus, vaikuttavuus ja uudistumiskyky. (Saarinen 1997; Konttinen & Pylvänäinen 1996) Vaatimus tuloksellisuudesta voi asettaa yliopistojen tiedekunnat eriarvoiseen asemaan.

Tuloksellisuus- ja tehokkuusvaatimusten myötä on tullut puheeseen uusi käsite, George Ritzerin (1992) McDonald's -yliopisto (Silvonen 1996, 105-106). Yliopisto tuottaa tutkintoja kuin liukuhihnalta, kaikkia opiskelun vaiheita seurataan tarkasti, jotta kaikki pysyvät aikataulussa eikä opintojen pitkittymistä sallita. Rinteen (1998, 33-36) mukaan yliopistojen tuloksellisuuden kriteeriksi on nostettu lyhyet valmistumisajat sekä valmistuneiden maistereiden työllistyminen ja pärjääminen työmarkkinoilla. Yliopistojen antamalla koulutuksella on oltava välitöntä käyttöarvoa ja markkinakysyntää.

”Yliopistolain (645/98) mukaan yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta, edistää tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta ja kasvattaa nuorisoa palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa”, suorasti lainaten Lehtisalon ja Raivolan (1999, 155) kirjasta. Korkeakoululaitoksen aloituspaikkoja on lisätty ja samalla opiskelijoiden kokonaismäärä on kasvanut vieläkin nopeampaa. Kuitenkaan tutkinnon suorittaneiden määrä ei ole kasvanut vastaavassa määrin. Tutkintojen suoritusajat ovat pidentyneet ja perustutkinto suoritettiin 1980-luvun lopulla vasta keskimäärin 28-vuotiaana. Yliopistojen toimintaa kuvaavan KOTA-tietokannan mukaan ylempien korkeakoulututkintojen suorittamisaika oli keskimäärin

6,5 vuotta (tieto on vuodelta 1997). Opiskeluajat vaihtelevat koulutusaloittain ja yliopistoittain. Taloudellisuusajattelu löi itsensä läpi 1990-luvun yliopistopolitiikassa ja siirsi korkeakoulut tehokkuusaikakauteen. Tulosohjauksen myötä yliopistot saavat itsenäisemmin päättää asioistaan. Yliopistoja kuitenkin ohjataan niiden saavuttamien tulosten perusteella. Opetuksen arviointiin kiinnitetään entistä enemmän huomiota, jotta opetusta voidaan tehostaa. Tulevaisuudessa Suomen yliopistolaitos joutuu edelleen tasapainoilemaan kansainvälistymisen, markkinavoimien, valtiovallan ja yliopiston oman itsehallinnon kanssa. (Lehtisalo & Raivola 1999, 155-165.)

Koulutuspolitiikkaa värittää siis tehokkuusvaatimus. Opiskelijoilta vaaditaan yhä tiivistäisempää opiskelua, jotta tutkinto suoritettaisiin mahdollisimman nopeasti. Vähävaraisille opiskelijoille aika on rahaa, joten heillä ei edes ole mahdollisuutta hengailulla yliopistossa vuosikausia ja opiskella kaikkea mikä sattuu kiinnostamaan. Liljander (1997) näkeekin, että juuri taloudellisen ja kulttuurisen pääoman perusteella vähävaraiset opiskelijat saattavat helposti vieraantua yliopiston ideaaleista. Heille tärkeintä on päästä nopeasti työelämään. (Liljander 1997.)

Yliopiston ideaaleina eli yhteiskunnallisina tehtävinä pidetään yleissivistystä, tieteellisen ajattelutavan kehityksen edistämistä, opiskelijoiden maailmankuvan laajentamista, syventämistä ja rikastuttamista (Aittola 1992, 72). Opiskelijat eivät kuitenkaan sitoudu yliopistoon niin kuin ennen vaan hakevat sieltä vain tutkintoa työelämää varten. Todellisuudessa eivät hae aina edes tutkintoa vaan paremminkin perustietoja ja suhteita, joilla voi päästä työelämään nopeasti.

Nykyään yliopisto-opiskelu on melko yksinäistä puurtamista. Ennen opiskelu oli tiiviimpää, kun opiskelijat kuuluivat erilaisiin osakuntiin ja yhteisöihin. Opiskelijakulttuurin muutos näkyy myös opiskelijoiden heterogeenisyytenä. Opiskelijat voivat olla osa-aikaisia työntekijöitä, perheellisiä aikuisopiskelijoita tai muuten tiiviisti sidoksissa ympäröivään yhteiskuntaan. Tämä ei osaltaan ainakaan vahvista yhteisöllisyyden kehittymistä. Opiskelijan elämän pääintressit ovat jossain muualla kuin opinnoissa. (Aittola 1992, 100.)

Kouluissa korostetaan liikaa erityisosaamista, kun työelämä kaipaa monen alan taitajaa, joka pystyisi sopeutumaan nopeasti muuttuviin olosuhteisiin. Tosiasia kuitenkin on, että varsinaiset työtaidot opitaan vasta työelämässä ja muodollista tutkintoa tarvitaan vain työnhakutilanteessa. Yliopiston ei siis ehkä kannata ”ammatillistua” vaan pitää kiinni sivistysperinteestään. (Rinne 1998, 35-36.) Opiskelussa sosiaaliset taidot jäävät helposti taka-alalle, kun keskitytään tiedon ja työssä tarvittavien taitojen hallitsemiseen.

Informaatioteknologian opinto-oppaan (2000) esipuheessa mainitaan, että koulutuksessa opitut teknologia tiedot vanhentuvat nopeasti. Koulutuksessa saatu tärkein pääoma onkin opituissa ajattelumalleissa, abstraktissa päättelykyvyssä, ongelmanratkaisutaidoissa ja kommunikaatiotaidoissa (Informaatioteknologian tiedekunnan opinto-opas 2000-2001).

Mäkisen ja Olkinuoran (1999) artikkelissa mainitaan työelämässä kehittyvään asiantuntijuuteen tarvittavia valmiuksia. Työelämässä tarvitaan tietoperustaa, joka jatkuvasti lisääntyy, järjestyy uudelleen ja integroituu. Toiseksi, hankittu tieto on muutettava käytännön toimiksi, esim. ongelmanratkaisutilanteissa. Kolmas valmius koskee tiedon soveltamista jossain työyhteisössä eli yhteisön toimintakulttuuriin sisälle pääsemistä. Tässäkin korostetaan juuri metatietoa ja sosiaalisia taitoja. Asiantuntijuus nähdään ominaisuutena, joka hioutuu lopulliseen muotoonsa vasta työtehtävissä eikä koulutuksen aikana, riippumatta työharjoittelusta. Akateemisen koulutuksen saaneista suurin osa sijoittuu työelämässä tietotöihin. Tällöin korostetaan tietoteknisiä valmiuksia, sosiaalisia taitoja ja verkottumista toisaalta joustavuutta, muutosvalmiutta ja kriittisyyttä.

4.2 Parhaan statuksen metsästy

Nykyajan globalisaation myötä yksilöt elävät vain tätä hetkeä. Koulutuskin nähdään kulutustavarana, välineenä saada statusta. Yliopisto-opiskelu antoi ennen tietyn statuksen, akateeminen vapaus ja opiskelijan huoleton elämä olivat taloudellisen ”kurjuuden” arvoista. Tänä päivänä yksilö menee yliopistoon saadakseen sen hetken elämälleen statuksen. Kun koulutus ei enää takaa statusta, yksilö jättää opinnot kesken ja hakee sitä esimerkiksi työelämästä. Tämä päivä on tärkein, yksilö ei tee pitkän tähtäimen suunnitelmia. Scottin (1995, 107, 111-112) mukaan valmistuneen ja opintonsa keskeyttäneen statukset lähestyvät toisiaan. Suora yhteys korkeakoulusta valmistumisen ja työpaikan välillä on katkennut. Nykyaikana kaikille ei riitä ns. hyviä töitä, jolloin valmistunutkin joutuu ottamaan vastaan ehkä hieman aliarvostettuja töitä. Opintonsa keskeyttänyt voi siis saada opiskelijatoveriaan paremman statuksen menemällä töihin kesken opintojen. Tärkeintä on olla oikeassa paikassa oikeaan aikaan ja hankkia hyvä suhdeverkosto.

Opiskelijan roolilla on melko alhainen status yhteiskunnassa. Opiskelija tuntee elävänsä välivaihetta ja saattaa kokea turhautumista asemastaan johtuen. Työelämä

nähdään aikuisuuden huippuna, silloin vasta alkaa aikuisuus ja todellinen elämä. Työelämään siirtyminen voi muuttaa yksilön minäkäsitystä, persoonallisuutta ja toimintakykyä. Miksi työelämää sitten ihannoidaan? Työelämä takaa yksilölle todellisen riippumattomuuden, enää ei tarvitse olla riippuvainen, esim. opintotuesta tai -lainasta. Työelämässä mukana oleminen symboloi yksilön sosiaalista autonomiaa. (Hurrelmann 1988, 98-99.)

Sosialisaatio nähdään elinikäisenä prosessina, jossa sosiaalinen ja materiaallinen ympäristö ovat vuorovaikutuksessa. Mikäli aikuisen persoonallisuudessa tapahtuu suuria muutoksia, ne katsotaan usein perhe-elämän tai työelämän muutoksista johtuviksi. Elämässä on paljon siirtymiä, jotka liittyvät sosiaalisiin rooleihin (iän, lakien, tapojen aikaansaamat siirtymät). Aikuisuuden alussa persoonallisuus ei enää rakennu mutta jo olemassa olevat rakenteet kehittyvät jatkuvasti vuorovaikutuksessa silloiseen elämänvaiheeseen. Usein sosialisaatioteoriat korostavat lapsuuden merkitystä, mutta yhtä hyvin jokin muu elämänvaihe voi olla yhtä merkittävässä roolissa sosiaalistajana. Yksilö prosessoi sisäistä ja ulkoista todellisuuttaan eri tavoin elämänsä eri vaiheissa. (Hurrelmann 1988, 100-103.)

Parhaan mahdollisen statuksen hankinta voidaan yhdistää Pierre Bourdieun kenttäteoriaan. Bourdieun teoriassa yhteiskunta muodostuu kentistä, joiden valta-aseamista ja pääomista yksilöt taistelevat. Pääoman muotoja ovat taloudellinen, symbolinen ja sosiaalinen pääoma. Symbolisen pääoman alalajina on kulttuurinen pääoma. Se voi olla ruumiillistunutta eli sisäistettyä (kotikasvatus ja vanhempien sosioekonominen asema), objektivoitunutta (oma luovuus) ja institutionaalista (koulussa hankitut tiedot, taidot, tutkinnot ja oppiarvot). Eri kentillä arvostetaan erilaista pääomaa, jolloin sen hallinta on hyvä ”taisteluase”. Kilpailu asemista on kovaa ja yksilöt ovat eriarvoisia lähtökohtiensa eli pääomiensa perusteella. (Liljander 1999, 110-111.) Mäkisen ja Olkinuoran (1999) mielestä bourdieulaisen ”kenttäkamppailun” käsitteet sopivat hyvin kuvaamaan suomalaista nyky-yhteiskuntaa. Ylemmät sosiaaliset kerrostumat pyrkivät erottumaan alemmista ja pääomien lisäksi apuna käytetään oman uran rakentamista ja omia saavutuksia.

Taistelu kentillä vain kiihtyy. Lisäksi nykyaikana yksilöltä vaaditaan menestymistä kaikilla edellä mainituilla kentillä. Talouden kentällä menestymisen takaa raha eli on tienattava hyvin, kulttuurin kentällä pärjääminen taas edellyttää hyvää pohjakoulutusta ja jatkuvaa itsensä kehittämistä, ja sosiaalisella kentällä vaaditaan hyviä ihmissuhdetaitoja ja verkottumista. Periaatteessa yksilö voi vaihtaa pääoman muotoja

toisiinsa tai ostaa pääomalla toista pääomaa (Alasuutari 1997). Kulttuuripääomalla, kuten koulutuksella, voi hankkia taloudellista pääomaa hyvin palkatun ammatin muodossa. On kuitenkin olemassa pääoman muotoja, joita ei voi ostaa eikä vaihtaa. Näitä ovat sosiaaliset taidot ja koulutus. Tarkoitin koulutuksen ostamisella sitä, että kukaan ei voi ostaa tietojen syöttämistä omaan päähän. Sinänsä monet koulutukset ovat maksullisia ja se valikoi vain maksukykyiset osallistujat, joten periaatteessa koulutusta voi ostaa. Ystävyyttä ja sosiaaliin ryhmiin kuulumista ei voida ostaa. Synnymme tiettyyn kulttuuriin ja tietyn perheen lapseksi, emmekä voi siihen mitenkään vaikuttaa.

Liljander (1997) näkee koulutuksen keskeyttämisen koulutusuran taitekohtana. Keskeyttäminen voi kääntää koulutusuran nousuun tai laskuun. Ilman tutkintoa korkeakoulusta lähteminen merkitsee uran kääntymistä laskuun, koska akateemisen tutkinnon tuoma status jää saavuttamatta. Sitä voidaan tarvita kuitenkin myöhemmin, vaikka nykyajan ”tässä ja nyt” -opiskelija ei sitä huomaa.

4.3 Minäkuvan muutos – psykologinen näkökulma

Opintojen keskeyttämistä tai pitkittymistä voidaan pitää osaltaan ikäsidonnaisena valintana, kuten Pajalan ja Lempisen (2001, 59) tutkimuskin osoitti. Työelämään siirtyminen ja perheen perustaminen liittyvät tiettyjen ikävaiheiden kehitystehtäviin. Voidaan siis olettaa, että opintojen pitkittyminen johtuu yksilön sen hetkisestä elämänvaiheesta ja kehitystehtävistä. Vesikansa, Lempinen ja Suomela (1998, 62) osoittivat tutkimuksessaan opiskelijoiden ikärakenteen ja perhemuodon liittyvän opintojen keskeyttämiseen ja opiskelijan työelämään siirtymiseen.

Stevens-Long (1988, 103-105) on koonnut nuorten aikuisten kehitystehtävät yhteen. Hänen mukaansa Havighurst (1972) mainitsee kehitystehtäviksi kumppanin etsimisen, parisuhteessa elämisen opetteluun, perheen perustamisen, ammattiin valmistumisen ja sopivan sosiaalisen viiter ryhmän löytämisen. Eriksonin (1968) vastaava kehitystehtävä koskee identiteetti-kriisin ratkaisua. Kriisin hyvä ratkaisu johtaa pysyvän identiteetin muodostumiseen ja huono ratkaisu roolien sekaannukseen. Whiten (1975) mukaan nuoren aikuisen kehitystehtäviin kuuluu identiteetin pysyvyyden saavuttaminen, jolloin yksilö tekee päätöksensä itsensä eikä muiden vuoksi. Aikuisen arvomaailma inhimillistyy eli tekojen on pohjaututtava arvoihin. Välittäminen toisista laajenee ja aikuiselle tulee halu kuulua johonkin yhteisöön. Yhteiset teemat

teoreetikoilla ovat Stevens-Longin mukaan: välittäminen, sitoutuminen ja tietojen sekä taitojen hallinta (mastery).

Keskeiset kehitystehtävät liittyvät usein työhön. Aikuisille työ on yksi tärkeimpiä elämänsisältöjä. Nuoren aikuisen on valittava ensin itselleen sopiva ammatti ja hankittava koulutus. Koulutuspolun varrella on tehtävä myös useita valintoja. Stevens-Longin (1988, 152) mukaan aikuinen haluaa tehdä töitä enemmän sen tuoman sosiaalisen roolin kuin rahan vuoksi. Oma ammatti ja rooli työelämässä on yksi osa nuoren aikuisen minäkuva. Työ tarjoaa tärkeän sosiaalisen ja persoonallisen pohjan elämälle ja vahvistaa yksilön identiteettiä. Erilaiset työroolit jäsentävät ihmisen elämää, sillä ammatillinen status muuttuu työn muutoksissa (työttömyys, työpaikan vaihto, eläkkeelle siirtyminen).

4.4 Ajan henkeen – sosiologinen näkökulma

Yhteiskunnallinen aikakausi vaikuttaa aina yksilön valintoihin, tiedostamatta tai tietoisesti. Arvot vaihtelevat aikakausittain, esim. 1960-luvulla korostettiin kollektiivisuutta ja nyt elämme individualismin aikaa. Yksilöllistymistä voidaan tarkastella mikrotasolla eli ihmisten toiveina erottua massasta tai makrotasolla ajan hengen ilmauksena. Yksilöllistymisen vaikutuksia ovat kollektiivisten sidosten heikentyminen, ulkoisesti pakottavan normiston otteesta irtoaminen, työsidosten heikkeneminen ja traditioiden murtuminen. (Giddens 1995, 83-84.)

Traditiot ovat vanhastaan sitoneet yksilöt yhteiskuntaan ja antaneet sosiaalisen minuuden. Nyt individualismin aikakautena yksilö ei saa tukea minuudelleen traditioista. Detraditionaalisuus eli jälkitraditionaalisuus kuvaa nykyistä irrallisuuden ja juurettomuuden tilaa. (Giddens 1995, 83-84.) Detraditionaalisuus voidaan ymmärtää myös traditioiden purkautumisena. Tällä ei tarkoiteta traditioiden täydellistä häviämistä vaan tradition muuttunutta merkitystä nykypäivänä. Traditioita kyseenalaistetaan jatkuvasti. (Beck, Giddens & Lash 1995, 7-8.)

Yhteiskunnallinen aika vaikuttaa myös opiskelijan elämään. Nykyään arvostetaan menestyvää ”superihmistä”, joka pärjää kaikilla elämänalueilla yhtäaikaan. Yhteiskunnan luomat ulkoiset paineet voivat osaltaan vaikuttaa opintojen pitkittymiseen. Aikakauden yhtenä piirteenä on malttamattomuus, tavoitteet on saavutettava mahdollisimman lyhyessä ajassa. Opiskelija ei malta odottaa valmistumista vaan haluaa päästä töihin heti. Nykyaikana ei ole enää mitään selvää kaavaa, jonka

mukaan yksilön olisi elämänsä elettävä. Ennen traditiot vaikuttivat yksilön valintoihin. Tyypilliseen elämänkaavaan kuului ensin ammattiin valmistuminen, sitten työpaikan hankinta, sitten aviopuolison etsintä ja lopulta oma koti ja perhe. Usein nuori jatkoi isänsä jalanjäljissä samalla alalla. Nykyään kaikki on toisin ja yksilö saa itse päättää omista asioistaan. Välttämättä kaikki ei kuitenkaan mene niinkuin itse haluaisi. Tällöin yksilö voi tuntea itsensä vieraantuneeksi ja syrjäytyneeksi.

Voitaisiinkin sanoa, että nykyään olemme tuomitut vapauteen. Saamme vapaasti tehdä valintoja elämämme suhteen mutta koskaan emme voi olla varmoja, teimmekö valinnan todella itse vai vaikuttiko joku päätökseen (sosioekonominen asema, yhteiskunnan rakenteet). Valinnan vapaus merkitsee myös valinnan pakkoa. Meidän on oltava tahtovia ja päättäviä yksilöitä, koska traditioiden murentuessa emme saa mitään valmiina. Yksilö joutuu rakentamaan myös minuutensa. Puhutaankin minuuden projektista. Oma elämä on itse rakennettava, koska traditio ei luo sille jatkuvuutta. (Giddens 1995, 106-109.) Koska ajan ja paikan kahleet ovat höllentyneet, aikaa on kontrolloitava entistä tiukemmin. On elettävä koko ajan täysillä.

Ulrich Beck (1995, 11-20) nimittää teollisen yhteiskunnan seuraavaa vaihetta riskiyhteiskunnaksi. Yksilötasolla riskiyhteiskunta näkyy teollisen yhteiskunnan kollektiivisten merkityslähteiden heikkenemisenä. Yksilöiden on itse määriteltävä yhteiskunnan keskeiset tekijät ja kohdattava monia keskenään ristiriitaisia, globaaleja sekä henkilökohtaisia riskejä. Ihmiset joutuvat päättämään yksin asioista, joihin aiemmin saatiin yhteisön tuki, esim. kyläyhteisö. Yksilöiden odotetaan hallitsevan riskialttiiden päätösten teon, vaikka modernin yhteiskunnan monimutkaisuus tekee ratkaisujen seurausten ennustamisen lähes mahdottomaksi.

David Riesman (1950) jaottelee yksilöt perinne-, sisältä- ja toisohjautuviin sen mukaan mitä aikakautta eletään. Perinneohjautuva liittyy esimoderniin ja sisältäohjautuva moderniin aikaan. Nykyistä jälkimodernia aikaa kuvaa toisohjautuva tyyppi, jota kutsutaan myös ulkoohjautuvaksi. Riesman korostaa, että tyypit kuvaavat ajan henkeä eivätkä ole täysin puhtaita. Toisohjautuvan yksilön minuus muokkautuu jo lapsuuden kasvatuksessa. Toisohjautuvasta lapsesta kasvaa sisältä tyhjä ihminen, joka tarvitsee jatkuvasti ulkoista tukea. Toisohjautuva yksilö ei voi koskaan olla täysin itsenäinen toimissaan, koska ryhmän vaikutus on niin voimakas. Toisohjautuvalle yksilölle kulutus ja vapaa-aika ovat elämän tärkeimpiä asioita. Hän pyrkii olemaan ”mukava” mutta tunteet eivät ole välttämättä aitoja. (Mestrovic 1997, 25,43-50,64-66.)

Mestrovic (1997, 38-39) nimittää aikamme yhteiskuntaa postemotionaaliseksi. Yksilön on pystyttävä manipuloimaan omia ja toisten tunteita. Perustunteet on osattava kytkeä päälle ja pois aina olosuhteiden mukaan. Mestrovicin (1997, 43, 56-58) mukaan Riesmanin toisohjautuva tyyppi on postemotionaalinen, sillä 1950-luvulla kehitelty idea toisohjautuvasta tyyppistä oli hänen mielestään muokattava 1990-luvulle sopivaksi. Postemotionaalinen tyyppi kokee tunteita mutta tietää, että ne eivät edellytä toimintaa. Postemotionaalinen tyyppi saa olla sitoutumaton ja vapaa velvoitteista. Tunteiden vaihtaminen on sallittua ja yksilö voi vaihtaa mielipidettä miellyttääkseen, ollakseen ”mukava”. Riesmanin toisohjautuvalle ja Mestrovicin postemotionaaliselle tyyppille luonteenomaista on närkästyneisyys eli tyytymättömyys. Kaikesta valitetaan mutta silti ei tehdä asioille mitään.

Toisohjautuva ja postemotionaalinen tyyppi elävät massayhteiskunnassa. Tyypit edustavat yhtä visiota nykyajan ihmisistä. Massayhteiskunnassa ihmisillä ei ole enää vahvoja sosiaalisia siteitä vaan elämää leimaavat lisääntynyt egoismi ja massakäytös. Yksilö on riippuvainen toisten mielipiteistä. Hän pyrkii miellyttämään kaikkia. Tällainen opiskelija jättää opinnot kesken ja lähtee työelämään, jos kaveritkin tekevät niin. Opintojen keskeyttäminen ei huoleta, sillä opiskelija ei tunne olevansa mitenkään vastuussa tekemisistään yliopistolle. Työelämä houkuttelee etenkin paremmalla tulotasolla, joka mahdollistaa materialistisen elämäntyylin. Yksilö elää vain tätä päivää ja kuluttaa surutta rahansa tavaroihin ja vapaa-ajan viettoon.

Nykyajan trendinä on yksilöllisyys. E. Durkheim kutsuu tätä orgaanisen solidaarisuuden yhteiskunnaksi. Yhteiskunnassa työjako on voimakkaasti eriytynyttä, ihmisiä ei enää sido aiempi yhteisöllisyys ja eläminen perustuu vaihtoon. Aiempi mekaanisen solidaarisuuden yhteiskunta oli yhteisöllinen. Aikamme riskiyhteiskunnassa on aina se mahdollisuus, että yksilö ei saavuta orgaanista solidaarisuutta vaan joutuu anomian tilaan. Tällöin elämältä menee merkitys, sillä ihminen ei pärjää yksin. Yhteisön tukea ei ole, eikä olla vielä saavutettu yksilöllistymiskehityksen tiettyä vaihetta. (Töttö 1997, 182-187, 198.) Nykyajan yliopisto-opiskelu on itsenäistä mutta myös yksinäistä ahertamista, kuten Aittolakin (1992, 100) tutkimuksessaan totesi. Jos opiskelija ei integroidu yliopistoon vaan tuntee itsensä ulkopuoliseksi, voi seurauksena olla opintojen keskeyttäminen. Yksilö kaipaa yhteisön tukea.

Ihmisten toiminta ja maailman menoon puuttuminen on reproduktiota. Toiminnallaan yksilö uusintaa jo olemassa olevia yhteiskunnan rakenteita. Yksilön toiminta perustuu oman ja muiden tekemisten seuraamiseen, toiminnan seurausten

tarkkailuun ja tekemisten perusteluun. Yksilöllä on valta muuttaa maailmaa. (Ilmonen 1995, 317-320.) Esimodernissa yhteiskunnassa jokapäiväiset rutiinit perustuivat traditioon. Jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa rutiinit tyhjäntyvät helposti eli niiltä puuttuu perusta. Mikään ei pakota meitä tekemään niin kuin ennen on tehty vaan voimme vapaasti valita elämäntyyliimme. Tämä muuttaa tradition pelkäksi tavaksi tai tottumukseksi.(Giddens 1995, 103.)

Nykyajan opiskelijan on oltava tahtova ja päättäväinen yksilö. Valinnat on tehtävä itse, joten vastuukin on kannettava itse. On kuitenkin vaikea valita oikein, koska tulevaa on niin vaikea ennustaa. Ehkä IT-alan opiskelija jätti opintonsa kesken, koska sillä hetkellä se tuntui hyvältä ratkaisulta. Töitä oli tarjolla ja tulevaisuus näytti valoisalta. Opintojen keskeyttäminen on kuitenkin aina riskialtista, sillä tulevasta ei ole varmuutta. Jokin ratkaisu saattaa tuntua hyvältä tänään mutta voi olla huono valinta huomenna.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Aiheen rajaus

Valitsin tutkimukseni kohteeksi informaatioteknologian koulutuksen, koska se kuvaa hyvin yliopistokoulutuksen tämän päivän yhteiskunnallista kehitystä. Keskityn tutkimuksessani yksilön (IT -alan opiskelija) ratkaisujen ja ajattelun tarkasteluun mutta yksilöä ei voi erottaa yhteiskunnallisesta taustastaan. On olemassa neljä muuttujaa: yksilö, työorganisaatio, koulutus ja yhteiskunta, jotka kaikki vaikuttavat toisiinsa ja toistensa muutoksiin. Yhteiskunta muuttui ja tuli tarve uusille teknologiayrityksille, josta seurasi, että tarvittiin koulutusohjelma, joka valmistaa työntekijöitä teknologia-alan yrityksiin. Kaikki tapahtui kuitenkin niin nopeasti, että tulevien työntekijöiden valmistumista ei jaksettu odottaa vaan vähänkään alaa opiskelleet saavat työtä. Opintojen keskeyttäminen on kuitenkin ongelma, koska opiskelijat eivät ole ehkä tarpeeksi kypsiä siirtymään työelämään. Kalliit koulutusohjelmat menevät myös hukkaan, kun opiskelijat siirtyvät työelämään ennen tutkinnon suorittamista. Opintojen pitkittymistä voidaan tarkastella yhteiskunnan, yliopiston, yritysten ja yksilön näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa tarkastelen asiaa yksilön eli informaatioteknologian opiskelijan kannalta.

Aloittaessani graduani vuoden 2000 syksyllä oli hurja nousukausi IT -alalla. Tuolloin yliopisto menetti paljon informaatioteknologian alan opiskelijoitaan työelämälle. Ensisijaiseksi opintojen pitkittymisen syyksi päättelin siis työelämän vetovoiman. Pelkkä IT -alan opiskelijan status riitti työpaikan saamiseen, vaikka opiskelijan opinnot olivat aivan alussa. Tutkimukseni rajaus perustuu siis tuohon yhteiskunnalliseen aikaan. Silloin oli perusteltua rajata pitkittymisen syyksi työelämä. Osittain olin oikeassa ja osittain väärässä. Työelämään siirtyminen todellakin oli yleisin syy opintojen pitkittymiseen mutta muitakin syitä löytyi.

5.1.1 Tutkimustehtävät

Tämän tutkimuksen peruspilarit eli tutkimustehtävät ovat seuraavat:

1. Miksi yliopisto-opinnot ovat pitkittyneet?
2. Sosiaalistaako IT -ala opiskelijansa enemmän työelämään vai yliopistoon?
3. Kuinka hyvin postmodernismin vaikutus näkyy informaatioteknologian alan opiskelijoiden asenteissa ja arvoissa? Kuva "tyypillisestä" IT -alan opiskelijasta.

Tutkimuksellani halusin saada lisää tietoa yliopisto-opintojen pitkittymiseen johtaneista syistä. Halusin myös tarkastella poikkeavatko informaatioteknologian opiskelijoiden opintojen pitkittymisen syyt verrattuna muihin yliopisto-opiskelijoihin. Lähtökohtana oli, että työelämään siirtyminen saattaisi korostua tässä tapauksessa selvästi tärkeimpänä syynä. Halusin myös saada lisätietoa opintojen pitkittymiseen johtaneista syistä. Pohdin myös nykyisen yhteiskunnallisen aikakauden (postmodernismin) vaikutusta asiaan. Seuraavaksi tarkemmat tutkimusongelmat tutkimustehtävien mukaan jaoteltuna.

5.1.2 Tutkimusongelmat

1. Yliopisto-opintojen pitkittyminen

Sosioekonomiset tekijöiden vaikutus: johtuuko pitkittyminen varallisuudesta (oltava töissä, jotta voi opiskella) tai heikosta kulttuurisesta pääomasta (ei pärjää yliopistossa)?

2. IT -alan sosiaalistava vaikutus: opiskelijan suuntautuminen työelämään tai yliopistoon. Vaikuttaako opintojen ammatillisuus (informaatioteknologian opinnoissa korostuu vahvasti työelämään suuntautuneisuus)?

Miten tärkeää on opintojen instrumentaalisuus (väline-arvo)?

Yliopiston ideaalit vastaan työelämän vaatimukset opiskelijan silmin.

Kokeeko opiskelija vaikeuksia yliopistokulttuuriin sosiaalistumisessa?

Kokeeko opiskelija painostusta työelämään siirtymiseen (työntääkö yliopisto opiskelijat kesken opintojen työelämään korostaen käytännön harjoittelun tärkeyttä vai vetääkö työelämä paremmalla tulotasolla opiskelijat töihin)?

3. Postmodernismin vaikutus informaatioteknologian alan opiskelijoiden asenteissa ja arvoissa. Kuva “tyypillisestä“ IT -alan opiskelijasta.

Mitkä ovat opiskelijan asenteet ja arvot kulutukseen?

Millainen on opiskelijan valitsema elämäntyyli (yksilöllistyminen, minuuksiprojekti, koulutuksen arvostus, ym.)?

Kokeeko opiskelija olevansa “eliittiä“?

Mitkä ovat opiskelijan tulevaisuudensuunnitelmat?

5.2 Tutkimuksen kohde

Tutkimukseni kohteena olivat informaatioteknologian tiedekunnan opiskelijat. Tarkoitukseni oli tutkia vain opintojaan pitkittäneitä opiskelijoita eli sellaisia opiskelijoita, joille ei ollut kertynyt opintoviikkoja viimeiseen kahteen vuoteen. Otantani perustui juuri tähän kahden vuoden opiskelutaukoon. Informaatioteknologian tiedekunnan hallintopäällikön luvalla sain opiskelijarekisteristä listan niistä tiedekunnan opiskelijoista, joille ei ollut kertynyt opintoviikkoja viimeiseen kahteen vuoteen (13.3.2001). Yhteensä opiskelijoita kertyi otokseen 287 kpl mutta jouduin karsimaan heistä osan puutteellisten osoitetietojen vuoksi. Lähetin kyselylomakkeita karsinnan jälkeen 198:lle opiskelijalle.

Lähehtämässäni postikyselyssä oli kuitenkin suuri kato, sillä aineistoon sopivia lomakkeita palautui lopulta vain 59 kpl. Sen vuoksi laajensin tutkimuksen koskemaan myös varsinaisia opiskelijoita. Kadon minimoimiseksi päätin jakaa uudet lomakkeet henkilökohtaisesti jollain luennolla. Luennot valitsin täysin sattumanvaraisesti, kuka luennoitsija sattui ensin suostumaan pyyntööni jakaa lomakkeita. Tärkeintä oli, että opiskelijat suorittivat syventäviä opintoja, jotta heidän tilannettaan voisi vertailla opintojaan pitkittäneiden kanssa.

Tutkimukseni kohdehenkilöt voi jakaa kahteen joukkoon eli opintojaan pitkittäneisiin (59 kpl) ja varsinaisiin opiskelijoihin (52 kpl). Opintojaan pitkittäneet osallistuivat postikyselyyn ja opiskelijat kontrolloituun kyselyyn. Otanta opiskelijarekisteristä oli rajoitettu koskemaan vain opinnoissaan vähintään kaksi vuotta taukoa pitäneisiin opiskelijoihin. Muuten kohdehenkilöt valikoituivat sattumanvaraisesti,

sillä he saivat vastata kyselyyn niin halutessaan. Toinen otantani varsinaisista opiskelijoista oli myös sattumanvarainen, sillä ainoa ennakkotietoni luennoista oli se, että ne oli suunnattu laudatur-vaiheen opiskelijoille. Vaikka kyselylomakkeet jaettiin luennoilla, opiskelijat saivat vastata kyselyyn tai jättää tyhjän lomakkeen.

5.3 Menetelmän valinta

Aineiston keruumenetelmänä käytin ensimmäisessä vaiheessa postikyselyä. Valitsin menetelmän, jolla saan tietoa useilta henkilöiltä, joita voi olla hankala muuten tavoittaa. Osa opintojaan pitkittäneistä opiskelijoista oli jo muuttanut pois Jyväskylästä. Toisessa vaiheessa oli kyse kontrolloidusta kyselystä. Ennen lomakkeiden jakamista esittelin itseni ja pidin lyhyen infon kyselyn tarkoituksesta. Informoitu kysely oli toisessa vaiheessa tarpeen, sillä kadon minimointi oli tärkeää. Postitse lähetetty kysely varsinaisille opiskelijoille olisi vienyt liikaa aikaa eikä lomakkeiden palautumisesta olisi ollut takeita.

Aineiston keruumenetelmistä kysely sopi ehkä tähän tutkimukseen parhaiten. Tarkoituksena oli saada paljon numeerista tietoa, jota voisi analysoida SPSS –ohjelmalla. Myös useissa aiemmissa opintojen pitkittymistä tarkastelevissa tutkimuksissa oli käytetty kyselymenetelmää. Kyselyn avulla on helpompi lähestyä henkilöitä, kun on kyse arkaluontoisesta asiasta, kuten opintojen pitkittyminen joillekin voi olla. Toisaalta kyselyn yksi heikkous on juuri vastaamattomuus. Jos henkilö kokee asian liian henkilökohtaiseksi, hän saattaa jättää vastaamatta.

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2000, 182) nimeävät kyselytutkimuksen eduiksi seuraavat asiat. Kyselyn avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto, kysely voidaan lähettää useille henkilöille, hyvin suunniteltu lomake voidaan nopeasti koodata tietokoneelle ja tutkimuksen aikataulu ja kustannukset voidaan arvioida etukäteen melko tarkasti. Kyselytutkimuksen haittoina pidetään aineiston pinnallisuutta, vastausten luotettavuutta, kysymysten onnistuneisuutta mitata tiettyä asiaa ja katoa. Lomakkeen kysymyksiä ei voida enää täydentää eikä selventää aineiston keruun aikana (Alkula, Pöntinen ja Ylöstalo 1995, 137).

Postikyselyssä kato voi olla huomattavakin, toisaalta hyötynä on aineiston keräämisen nopeus ja vaivaton hankkiminen. Karhuamisen avulla vastausprosenttia

saadaan yleensä hieman nostettua, jolloin se voi olla 70-80 %. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 1997, 192.) Kyselytutkimuksiin tutustuessani huomasin, että 50 % vastausinnokkuuttakin pidetään jo kohtuullisena tuloksena. Alkulan ym. (1995, 139) mukaan katoon vaikuttavat tutkimuksen aihe ja kiinnostavuus. Kadon pienentämiseksi on muokattava kysymykset vastaajalle mielekkäiksi ja riittävän konkreettisiksi sekä huolehdittava aineiston keruun ammattimaisuudesta.

Lomakkeen kysymysten laatiminen vaatii tutkittavien asioiden luokittelua ja käsitteellistä kategorisointia. Ennen kysymysten tekoa tutkittavat asiat ovat jo kiteytyneet ja jäsentyneet tutkijan mielessä. (Alkula, Pöntinen ja Ylöstalo 1995, 119-120.)

Mielestäni kyselytutkimus soveltui aiheeseeni parhaiten verrattuna muihin menetelmiin. Aiemmin opintojen pitkittymisestä on tehty kyselytutkimuksia tai tilastotietoihin perustuvia tutkimuksia. Pelkkään rekisteritietoon perustuva tutkimus ei kuitenkaan anna välttämättä oikeaa kuvaa asioista (Silvonen 1996, 91-96). Henkilöitä haastattelemalla olisi saanut syvällistä tietoa mutta toisaalta hyvin rajallista tietoa. Haastattelututkimuksen anti perustuu muutaman opiskelijan mielipiteisiin. Tässä tutkimuksessa halusin kattavaa tietoa useilta alan opiskelijoilta, joten muutaman opiskelijan haastattelu aiheesta olisi ehkä antanut liian kapea-alaisen näkemyksen asiaan.

5.3.1 Kyselylomakkeiden laadinta

Keväällä 2001 työstin kyselylomakettani teoriaosuuden pohjalta. Kyselylomakkeeseen halusin strukturoitujen kysymysten rinnalle avoimia kysymyksiä, jotta opiskelijat voivat omin sanoin kuvata mielipiteitään. Strukturoidut kysymykset voivat olla myös liian rajattuja eivätkä kata kaikkia mahdollisia vaihtoehtoja. Tutustuin myös aiempien kyselytutkimusten lomakkeisiin ja vertailin niiden kysymysmalleja. Kyselylomakkeen arvotesti on vapaasti suomennettu versio Witheyn (1965) Dimensions of values –testistä (Robinson & Shaver, 533-536).

Seuraavaksi operationaalistamisesta eli kuinka etenin teoriasta nousseiden käsitteiden kautta lomakkeen kysymyksiin. Kyseessä on postitse lähetetty kyselylomake opintojaan pitkittäneille (Liite 4). Osa opintojen pitkittymistä koskevistä kysymyksistä pohjautuu aiempiin keskeyttämistutkimusten tuloksiin (kysymykset nro. 12-16 ja 30).

Teoriasta käsitteiden kautta kysymyksiksi:

TEOREETIKKO & KÄSITTEET:

Giddens:

Postmodernismin vaikutus: itsekkyyden, vieraantuminen, massakäytös, yksilöllisyys
Keskeyttääkö itse opintonsa vai johtuuko se sosiaalisesta painostuksesta eli valinnan pakosta
Minuuden projekti, vapaus valita elämäntyyli
Eletään ”tässä ja nyt” –tyylillä

Beck:

Yksilön on otettava riskejä
Epävarmuuden sieto
Vastuu globaalista kehityksestä

Riesman & Mestrovic:

Toisohjautuva, Postemotionaalinen tyyppi
Yksilö on muiden ohjailtavissa
Kulutus ja vapaa-aika tärkeää
Oltava ”mukava”, vältetään vastuuta
Tyytymättömyys, halu saada aina vain enemmän ja heti

Bourdieu:

Yksilöllä oltava eri pääomaa: taloudellista, kulttuurista ja sosiaalista
Yksilö ajattelee vain lyhyellä tähtämellä, elää vain tätä hetkeä

Scott, Hurrelmann:

Työntekijällä on parempi status yhteiskunnassa
Opiskelijan taloudellinen tilanne huono
Työelämä takaa sosiaalisen aseman ja riippumattomuuden

Erikson:

Identiteetikriisi nuorilla opiskelijoilla, ei tiedetä mitä elämältä halutaan

Havighurst:

Kehitystehtävät eli mitä yksilö painottaa eniten omissa valinnoissaan: parisuhdetta, perhettä, työtä, opintoja, sosiaalista viiteryhmää

KYSYMYKSET:

arvot nro 31
koulutustausta nro 6
kulutus nro 17-18, 22-25
palkka nro 23

arvot nro 31

ansiotulojen käyttö nro 25
työelämään siirt. syy nro 17-18

tutkinnon suor. nro 20
sosiokult. tausta nro 3-6
arvot nro 31

onko työntek. vai opisk. nro 21
tutkinnon suor. nro 20
työssäkäynnin kysym. nro 21-29

alanvalinta kriteerit nro. 7-11
tutkinnon suor. nro 20

syyt opintojen keskeyt. nro 17-18

Stevens-Long:

Arvot: kiinnostus globaaliin kehitykseen, toisista välittäminen

Työntekijän status tärkeä

Muuttuvat työroolit jäsentää yksilön elämää

arvot nro. 31

työelämään siirtym. syy nro. 22

Ensimmäisen kyselylomakkeeni teossa muut graduryhmäläiset antoivat hyviä vinkkejä ja toimivat lomakkeen esitestaajina.

Toisen kyselylomakkeen varsinaisille opiskelijoille (Liite 5) tein ensimmäisen lomakkeen pohjalta. Kyselylomake pohjautui mahdollisimman paljon ensimmäiseen, jotta pystyin vertailemaan lomakkeiden tietoja toisiinsa. Muuttujaluettelossa (Liite 7) on esitetty ensimmäisen lomakkeen (Nro 1) kysymysten vastaavuus toisen lomakkeen (Nro 2) kysymysten suhteen. Toisessa kyselylomakkeessa oli myös uusia kysymyksiä, jotka koskivat vain varsinaisia opiskelijoita. En voinut myöskään liittää kaikkia ensimmäisen kyselylomakkeen kysymyksiä toiseen, sillä alkuperäinen lomake oli suunnattu opintojaan pitköille opiskelijoille ja nyt olivat kyseessä varsinaiset opiskelijat. Toisen lomakkeen täyttämässä luennolla oli myös aikarajoitus (15 –20 min.), joten lomake ei saanut olla kovin pitkä. Lomakkeen esitestaajina toimi pari vapaaehtoista yliopisto-opiskelijaa.

Näin ollen sain kolmenlaista aineistoa; osa koski vain opintojaan pitköitä, osa vain varsinaisia opiskelijoita ja osa molempia.

5.4 Tutkimuksen kulku

Kesäkuun alussa 2001 sain ensimmäisen kyselylomakkeen valmiiksi. Opintojaan pitköiden opiskelijoiden osoitteet sain yliopiston opiskelijarekisteristä. Rekisteristä sain opiskelijoiden nimi- ja osoitetietojen lisäksi tiedot yliopistoon kirjoille tulovuodesta, tähän asti kertyneistä opintoviikoista, viimeisestä yliopisto-opiskelijaksi ilmoittautumiskerrasta, pääaineesta ja koulutusohjelmasta.

Kasvatustieteen laitos avusti ensimmäisten lomakkeiden postituksessa lahjoittamalla kirjekuoret ja maksamalla postimaksut. Tämä oli suuri apu, sillä muutenkin kyselystä kertyi kuluja (monistaminen, palautuskuoret, karhukirjeet). Kyselykirjeitä lähti siis 198 kpl, mutta niistä palautui väärän osoitteen vuoksi lopulta jopa 80 kirjettä. Tämä selittyi sillä, että opiskelijat eivät olleet ilmoittaneet uutta osoitettaan opiskelijapalveluihin.

Yliopiston opiskelijarekisteri ei saa osoitteita suoraan väestörekisteristä vaan opiskelijan on itse huolehdittava osoitteenmuutoksesta. Väärät osoitteet ovat siis yleinen harmi opiskelijarekisterissä, jota en voinut ennakoida.

Elokuussa lähetin karhukirjeet (n. 50 kpl) mutta väärin osoitteiden vuoksi palautuneille en voinut lähettää luonnollisestikaan enää kirjettä (Liite 2). Kyselyn vastausprosentti jäi siis n. 50 % (Alkuperäiset 198 kpl – väärän osoitteen vuoksi palautuneet 80 kpl = 118 kpl, joista 60 vastasi kyselyyn). Lopullinen vastausmäärä on 59 kpl, sillä yhden lomakkeen jouduin hylkäämään otantavirheen vuoksi. Jostain syystä otokseeni oli valikoitunut vuonna 2001 opintonsa informaatioteknologian tiedekunnassa aloittanut entinen kemian pääaineopiskelija, jonka kemian opinnot olivat pitkittyneet.

Postikyselyyn vastaamattomuuden luulen johtuvan osaksi sen rakenteesta. Mainitsin jo saatekirjeessä olevani kiinnostunut lähinnä työelämän vuoksi opintojaan pitkittäneistä (Liite 1). Minulle tulikin sähköpostia ja muutama puhelu tapauksista, joissa opiskelijat olivat siirtyneet toiseen yliopistoon ja valmistuneet sieltä. Tätä ei näkynyt Jyväskylän yliopiston opiskelijarekisteristä. Useat vastaavat tapaukset varmaan jättivät vastaamatta kyselyyni. Kyselyyn olisi voinut vastata muistakin syistä opintojaan pitkittäneet mutta ilmeisesti sen on luultu koskevan vain töiden vuoksi opintojaan pitkittäneitä. Käytän kuitenkin tässä tutkimuksessa käsitettä opintojaan pitkittäneet tai pitkittäneet kaikista 59 tapauksesta, vaikka heistä osa ei ole varsinaisesti pitkittäneitä vaan alan tai opiskelupaikan vaihtajia.

Tilastollisiin analyyseihin aineisto oli liian suppea. Päätin laajentaa otosta ja ottaa samalla uuden vertailevan näkökulman aiheeseen. Vertailuryhmäksi valitsin informaatioteknologian tiedekunnan varsinaiset, läsnäolevat opiskelijat. Laadin heille vastaavan kyselylomakkeen. Pyrin tekemään siitä lähes samanlaisen kuin postikyselyni oli ollut mutta tietysti jotain kohtia jouduin muuttamaan. Mielestäni lomakkeesta tuli myös edeltäjänsä parempi, sillä postikyselyssä oli ollut puutteita, jotka huomasin vasta myöhemmin.

Jaoin lomakkeita kahdella syventäviin opintoihin kuuluvalla luennolla marras-joulukuussa 2001. Tällä pyrin minimoimaan kadon, joka oli ollut postikyselyssä suuri. Opiskelijoiden lomakkeen mukana oli saatekirje (Liite 3), jotta tilanne vastasi mahdollisimman paljon postikyselyyn vastaamista. Opiskelijoiden saatekirje oli tiivistetty

lyhyeksi, jotta sen lukeminen ei vienyt paljon aikaa. Keräsin lomakkeet heti opiskelijoiden vastattua (aikaa oli n. 15-20 minuuttia). Opiskelijoilla oli silti mahdollisuus jättää halutessaan vastaamatta ja palauttaa minulle tyhjä lomake. Muutamia tyhjiä lomakkeita palautuikin. Varsinaisilta opiskelijoilta sain vastauslomakkeita 53 kpl, joista yhden jouduin hylkäämään puutteellisena (vastaaja oli jatko-opiskelija, joka ei ole koskaan ollut perustutkinto-opiskelijana Jyväskylän yliopistossa). Lopullinen vastausmäärä oli siis 52 lomaketta.

Aineistoni suuruus oli siis 111 lomaketta yhteensä. Tämä oli riittävä aineisto ja mahdollisti luotettavien tilastollisten testien teon. Kaikkien vaiheiden jälkeen sain lopulta hyvin monipuolisen ja käyttökelpoisen aineiston. Opintojaan pitkittäneiden ja varsinaisten opiskelijoiden vastausten vertailu toi tutkimukseeni uutta syvyyttä.

Vuoden 2001 tapahtumat myös vaikuttavat ehkä vastauksiin. Postikyselyni ja luentokyselyni välissä ehti informaatioteknologian alalle lama (kesäkuu 2001 ja marras-joulukuu 2001). Monet teknologia-alan yritykset vähensivät työvoimaa ja osa opintojaan pitkittäneistä joutui palaamaan takaisin opinahjoihinsa.

5.5 Aineiston analysointi

Aineiston koodaamista helpottivat kyselylomakkeen valmiiksi numeroidut vastausvaihtoehdot. Joissakin kysymyksissä oli käytetty paljon vastausvaihtoehtoa ”jokin muu syy”. Nämä vastaukset litteroin ja ryhmittelin ennen koodaamista. Avoimet vastaukset myös litteroin ja ryhmittelin teemoittain. Avoimia vastauksia en vienyt koneelle vaan käytin SPSS -aineistosta saamieni tulosten täydentämiseen. Tilastollisesta aineistosta tuli kattava ja laaja ilman avoimia vastauksiakin. Käytin tutkimusaineistoni koodaamiseen ja analyysihin SPSS 9.0 –versiota. SPSS -ohjelmasta on uudempikin versio mutta tämä oli minulle tutumpi ja siten helpompi käyttää. Analyysini perustuvat frekvensseihin, korrelaatioihin ja ristiintaulukointeihin. Nämä testit olivat riittäviä, sillä tarkoituksenani oli kuvailla ja vertailla vastauksia.

Asennekyselystä tein oman tiedoston, sillä sen antamaa osatietoa en voinut vertailla muun aineiston kanssa. Asennekyselystä laskin ensin keskiarvot kaikille muuttujille (12 väittämää) ja sitten tiettyjen muuttujien keskiarvot yhteen Witheyn (1965)

mallin mukaisesti (Robinson & Shaver, 533-536). Asennekyselyn tuloksia opintojaan pitkittäneiden ja opiskelijoiden välillä vertasin toisiinsa t-testin avulla.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Otosjoukon kuvaus

Kaiken kaikkiaan kyselyyni vastasi 111 henkilöä, joista 59 kpl (53 %) oli opintojaan pitkittäneitä ja 52 kpl (47 %) opiskelijoita. Muutamat olivat jättäneet vastaamatta kysymyksiin, joten vastaajien kokonaismäärä eri kohdissa saattaa hieman vaihdella. Lomakkeen kaikki kysymykset eivät myöskään koskeneet kaikkia vastaajia, jolloin luonnollisesti tuli puuttuvia tapauksia. Seuraavassa esittelen aineistoa. Lähtökohtana tässä tutkimuksessa oli vertailla toisiinsa otoksia opintojaan pitkittäneistä ja varsinaisista opiskelijoista, joten sain seuraavat prosentit ristiintaulukoimalla muuttujat status-muuttujan kanssa (status= onko opintojaan pitkittänyt vai opiskelija). Taulukoissa esitän selvyyden vuoksi vain prosentit, sillä frekvenssit ovat niin lähellä prosenttilukuja aineiston havaintojen kokonaislukumäärän (n=111) ollessa noin 100.

6.1.1 Henkilötiedot

Henkilötietoihin sisältyvät muuttujat olivat vastaajan sukupuoli, ikä ja perhemuoto. Tässä yhteydessä myös koulutusohjelma, pääaine ja Jyväskylän yliopistoon kirjoille tulovuosi. Koko aineistossa naisten osuus jäi pieneksi (24 %) verrattuna miehiin (76 %). Tämä tulos kuvasi hyvin todellista opiskelijajakaumaa, sillä teknisten alojen opiskelijoista suurin osa on yleensä miehiä. Opintojaan pitkittäneistä (n=59) naisia oli 29 % ja miehiä 71 %. Myös aiempien tutkimusten mukaan, opintonsa keskeyttäneistä suurin osa oli miehiä (Pajala & Lempinen 2001; Liljander 1997). Opiskelijoista (n=51) puolestaan naisia oli 18 % ja miehiä 82 %. Otosten välillä ei ollut siis eroja sukupuolijakaumissa.

Kyselylomakkeessa kysyin vastaajien syntymävuotta. Muutin syntymävuodet ikävuosiksi ja luokittelin aineiston sen jälkeen kolmeen osaan: alle 25-vuotiaat, 26-30-vuotiaat ja yli 31-vuotiaat. Taulukossa 1 esitän ikävuosien jakauman pitkittäneiden ja opiskelijoiden kesken.

TAULUKKO 1. Vastaajien ikä / Onko statukseltaan pitkittänyt vai opiskelija

Ikä (n=107)	Pitkittänyt %	Opiskelija %	Yhteensä %
Alle 25 v.	7	27	34
26-30 v.	20	14	34
yli 31 v.	28	5	33
	55	46	101 %

Henkilön ikä oli yhteydessä statukseen ($\chi^2= 34.50$, $df=2$, $p<0.001$). Opintojaan pitkittäneet olivat keskimäärin iäkkäämpiä kuin opiskelijat. Ikäjakauma oli odotettavissa, sillä opintojaan pitkittäneet olivat pääasiassa aloittaneet opintonsa aiemmin kuin varsinaiset opiskelijat. Aiempien tutkimustenkin mukaan, opintonsa keskeyttäneet olivat enimmäkseen yli 25-vuotiaita (Pajala & Lempinen 2001; Vesikansa ym. 1998).

Perhemuoto-muuttujan luokittelin uudestaan liian pienten frekvenssien vuoksi. Kyselylomakkeen kohdista vanhempien luona asuvia ei ollut yhtään ja yksinhuoltajia vain muutamia. Uudelleen luokittelun periaate oli seuraava:

<i>Uusi luokitus</i>	<i>Aikaisempi luokitus</i>
1. Yksin	Yksin omassa taloudessa Yhteistaloudessa (solu, yhteisö)
2. Pari	Avio/avoliitossa, ei lapsia
3. Perhe	Avio/avoliitossa, lapsia. Yksinhuoltaja

Yksin asuviin kuuluivat mielestäni myös soluasunnossa asuvat, sillä heilläkin on periaatteessa oma taloutensa. Tämä perustuu ajatukseen, että kukaan muu ei jaa henkilön kanssa asumis- eikä ruokamenoja. Yksinhuoltajia oli kaikista vastaajista vain 2 kpl, joten liitin heidät perheellisten pariin kanssa samaan luokkaan, koska kyseessä on joka tapauksessa perhe. Näin ollen sain kolme lähes yhtä suurta ryhmää perhemuoto-muuttujaan. Taulukossa 2 näkyy jakauma opintojaan pitkittäneiden ja opiskelijoiden kesken.

TAULUKKO 2. Perhemuoto / Onko statukseltaan pitkittänyt vai opiskelija

Perhemuoto (n=111)	Pitkittänyt %	Opiskelija %	Yhteensä %
Yksin	13	23	36
Pari	16	14	30
Perhe	24	10	34
	53	47	100 %

Opintojaan pitkittäneet ja opiskelijat erosivat toisistaan perhemuodoltaan ($\chi^2=10.44$, $df=2$, $p=0.005$). Perhemuodoltaan opintojaan pitkittäneistä suurimman ryhmän muodostivat perheelliset ja pienimmän yksin asuvat. Opiskelijoilla tilanne on toisinpäin, sillä suurimman ryhmän muodostivat yksin asuvat ja perheelliset pienimmän. Tulos oli odotettavissa, kun vertasi sitä pitkittäneiden ja opiskelijoiden ikäjakaumiin. Vastaajien ikä ja perhemuoto olivat yhteydessä toisiinsa ($p<0.001$). Mitä vanhempi opiskelija oli kyseessä, sitä useammin hän eli parisuhteessa tai oli perheellinen. Myös Moore (2000, 2001) totesi yliopisto-opiskelijoiden ikärakenteen muuttuneen vanhemmaksi. Tämän myötä perheellisten opiskelijoiden osuus suhteessa muihin kasvoi (Vesikansa ym. 1998).

Koulutusohjelma-muuttujan vaihtoehdot olivat varsinainen perustutkinto-opiskelija ja muuntokoulutusopiskelija. Opintojaan pitkittäneiden koulutusohjelmatiedot sain suoraan opiskelijarekisteristä ja opiskelijoilta kysyin omaa koulutusohjelmaa. Uskoisin, että muutama opiskelija oli käsittänyt koulutusohjelma-kohdan väärin, sillä osa oli jättänyt kohdan tyhjäksi ja kertoi kuitenkin myöhemmin lomakkeessa olevansa muuntokoulutuksessa. Huomasin jälkeempään, että asiaa olisi auttanut, jos olisin laittanut selkeät vastausvaihtoehdot perus- tai muuntokoulutusopiskelija. Tässä tutkimuksessa koulutusohjelmamuuttuja ei antanut kovin luotettavaa tietoa.

Koko aineistosta (n=110) perustutkinto-opiskelijoita oli 92 % ja muuntokoulutusopiskelijoita 8 %. Opintojaan pitkittäneiden ja opiskelijoiden välillä ei ollut suurta eroa koulutusohjelman jakaumissa vaan molemmat noudattivat samaa yleistä linjaa. Muuntokoulutusopiskelijoiden osuus jäi siis tässä otoksessa hyvin pieneksi. Toisaalta

kyselylomake olikin suunnattu lähinnä perustutkinto-opiskelijoille, joten tulos oli tämän tutkimuksen kannalta hyvä. Muuntokoulutusopiskelijoiden opinnot poikkeavat niin paljon perustutkinto-opiskelijoiden opinnoista, että heidän vastaustensa osuus tutkimuksen tärkeimmissä muuttujissa tulisi huomioida. Muuntokoulutusopiskelijoita en voinut kuitenkaan rajata pois aineistosta, sillä en voi varmuudella sanoa opiskelijoita koskevasta otoksesta, kuinka moni heistä todellisuudessa oli muuntokoulutusopiskelija.

Pääaineen suhteen aineistoni jakautui kahteen lähes yhtä suureen joukkoon. Tässäkin tapauksessa sain opintojaan pitkittäneiden pääainetiedot suoraan opiskelijarekisteristä ja opiskelijoilta vastaava tieto kysyttiin. Uskoisin kuitenkin, että pääaineensa jokainen opiskelija muisti oikein. Koko aineistosta (n=107) tietotekniikka oli pääaineena 54 % vastaajista ja tietojärjestelmätiede 46 % vastaajista. Opintojaan pitkittäneistä (n=59) oli tietojärjestelmätieteen opiskelijoita 59 % ja tietotekniikan opiskelijoita 41 %. Vastaavat luvut opiskelijoilla (n=48) olivat seuraavat: tietojärjestelmätiede 29 % ja tietotekniikka 71 %. Opintojaan pitkittäneillä tietojärjestelmätiede näytti olevan hieman suositumpi pääaine kuin tietotekniikka mutta varsinaisilla opiskelijoilla tilanne oli päinvastoin tietotekniikan ollessa huomattavasti yleisempi pääaine kuin tietojärjestelmätieteen. Tässä on kuitenkin huomioitava suhteellisen pienet otoskoot, jotka voivat vaikuttaa syntyneisiin eroihin (n=59 ja n=48).

Jyväskylän yliopistoon kirjoille tulovuodet sain opintojaan pitkittäneiltä suoraan opiskelijarekisteristä ja opiskelijoilta kysymällä. Opiskelijoiden kyselylomakkeessa vastasivat tätä kohtaa kysymykset: Jyväskylän yliopistoon opiskelijaksi tulovuosi ja informaatioteknologian tiedekuntaan pääaineopiskelijaksi tulovuosi. Eri vuodet ilmoittaneita eli yliopiston sisällä tiedekuntaa vaihtaneita oli 16/52 opiskelijasta. Lopulta kuitenkin käytin vain yliopistoon tulovuotta vertailun mahdollistamiseksi, sillä opintojaan pitkittäneiltä ei kysyty erikseen vastasivatko yliopistoon opiskelijaksi tulovuosi ja informaatioteknologian tiedekuntaan tulovuosi heillä toisiaan.

Yliopistoon kirjoille tulovuosisissa oli laaja skaala alkaen vuodesta 1970 jatkuen vuoteen 2001 asti. Vuosina 2000 ja 2001 kirjoille tulleissa opiskelijoissa oli muuntokoulutusopiskelijoita, jotka vääristivät hieman jakaumaa. Heitä oli mahdoton rajata pois aineistosta, sillä minulla ei ollut varmaa tietoa muuntokoulutusopiskelijoiden määrästä. Keräsin opiskelijoiden otoksen pääaineen syventäviltä luennoilta. Tuskin uudet

perustutkinto-opiskelijat (aloittaneet vuosina 2000 tai 2001) suorittivat syventäviä opintoja, joten kyse oli ehkä muuntokoulutusopiskelijoista.

Kirjoille tulovuodet on luokiteltu koko aineistosta muodostettuihin neljään lähes yhtä suureen luokkaan. Luokat ovat: ennen vuotta 1992 kirjoille tulleet, vuosina 1993-1996 kirjautuneet, vuosina 1997-1998 kirjautuneet ja vuoden 1999 jälkeen kirjautuneet.

TAULUKKO 3. Yliopistoon kirjoille tulovuosi / Vastaajan status

Vuodet (n=110)	Pitkittäneet %	Opiskelijat %	Yhteensä %
ennen v. 1992	26	1	27
v. 1993-1996	18	8	26
v. 1997-1998	10	16	26
v. 1999 jälkeen	-	21	21
	54	46	100 %

Opintojaan pitkittäneet erosivat selvästi opiskelijoista yliopistoon kirjoille tulovuoden suhteen ($\chi^2=68.79$, $df=3$, $p<0.001$). Opintojaan pitkittäneistä suurin osa oli aloittanut opintonsa ennen vuotta 1996 ja toisaalta opiskelijoista suurin osa oli aloittanut vuoden 1996 jälkeen. Opiskelijoista ennen v. 1992 aloittanut henkilö oli tullut yliopiston kirjoille vuonna 1991 mutta aloittanut opintonsa informaatioteknologian tiedekunnassa v. 1999. Hän kirjoitti kuuluvansa paremminkin opintojaan pitkittäneiden joukkoon mutta ilmeisesti jonkin toisen pääaineen opiskelijana. Tässä tutkimuksessa hän sopi paremmin opiskelijoiden joukkoon.

6.2 Sosioekonomiset tekijät

Tässä tutkimuksessa sosioekonomiset tekijät muodostuivat kolmesta eri osiosta:

1. Lapsuuden kodin antama kulttuuripääoma (vanhempien koulutus ja ammatit)
2. Itse hankittu kulttuuripääoma (pohjakoulutus, opintomenestys, opintoviikot)
3. Taloudellinen pääoma (työssäkäynti, tulotaso)

6.2.1 Lapsuuden kodin kulttuuripääoma

Vanhempien koulutusasteiden luokittelu osoittautui hieman liian moniosaiseksi, joten yhdistin luokkia. Seuraavassa uusi luokitusperiaate:

<i>Uusi luokitus</i>	<i>Aikaisempi luokitus</i>
1.Kouluaste	Kansakoulu Keskikoulu tai peruskoulu
2.Keskiaste	Ammattikoulutason tutkinto Ylioppilastutkinto Työssä kouluttautuminen ammattiin
3.Opistoaste	Opistotason tutkinto
4.Korkea-aste	Yliopisto- tai korkeakoulututkinto

Yhdistin kansa-, keski- ja peruskoulun yhdeksi kouluasteeksi, sillä ne ovat lähes toisiaan vastaavia eri vuosikymmeninä annettua peruskoulutusta. Seuraava luokka eli keskiaste muodostui toisistaan hyvin paljon eroavista koulutuksista. Näistä koulutuksista ammattikoulutason tutkinto oli suosituin alkuperäisessä luokituksessa, isistä 18 %:lla oli ammattikoulutason tutkinto ja äideistä 14 %:lla. Ylioppilastutkinnon suorittaneet ja työssä kouluttautuneet jäivät hyvin pieniksi vähemmistöryhmiksi. Vastaajien vanhempien ollessa kouluiässä peruskoulusta jatkettiin yleensä ammattikouluun. Vain pieni osa ikäluokista suoritti silloin ylioppilastutkinnon, jota arvostettiin sellaisenaan enemmän kuin nykyään. Perusajatuksena keskiasteen luokituksessa oli, että kaikki nämä koulutukset (lukio, ammattikoulu ja työssä kouluttautuminen) olivat jatkoa jonkinlaiselle peruskoulutukselle, eivätkä vaadi välttämättä muuta pohjakoulutusta. Opistotason tutkinto puolestaan vaatii jonkin keskiasteen pohjakoulutuksen ja erosi siksi edellisistä. Korkea-asteen koulutus oli taas aivan oma erillinen luokkansa. Tämä uudelleen luokittelu ei sovi ehkä kaikkiin yksittäisiin tapauksiin mutta suurimpaan osaan aineistosta.

On myös muistettava, että nämäkin koulutusasteet perustuivat opiskelijan omaan muistiin. Osa vastaajista oli merkinnyt useamman vaihtoehdon, jolloin valitsin aina korkeamman koulutusasteen.

TAULUKKO 4. Isän koulutus / Vastaajan status

Isän koulutus (n=110)	Pitkittänyt %	Opiskelija %	Yhteensä %
Kouluaste	11	18	29
Keskiaste	14	13	27
Opistoaste	16	7	23
Korkea-aste	14	8	22
	55	46	101 %

Isän koulutuksella ei ollut yhteyttä opintojen pitkittymiseen. Varsinaisten opiskelijoiden isillä näytti olevan heikompi koulutus pohja kuin opintojaan pitkittäneiden isillä. Näin ei kuitenkaan todellisuudessa ollut, sillä χ^2 -testin perusteella mitään yhteyttä ei ollut ($\chi^2=6.30$, $df=3$, $p=0.10$). Yhteysharha johtui ehkä pienestä aineistosta ja koulutusasteiden yhdistämisestä. Taulukko 5 osoittaa, että myöskään äidin koulutuksella ei ollut vaikutusta opintojen pitkittymiseen ($\chi^2=6.07$, $df=3$, $p=0.11$). Erot eri koulutusasteiden välillä olivat pieniä.

TAULUKKO 5. Äidin koulutus / Vastaajan status

Äidin koulutus (n=111)	Pitkittänyt %	Opiskelija %	Yhteensä %
Kouluaste	13	17	30
Keskiaste	17	6	23
Opistoaste	15	15	30
Korkea-aste	8	8	16
	53	46	99 %

Kaikkien vastaajien isän ja äidin koulutusten välillä oli tilastollisesti merkitsevä yhteys ($p<0.001$). Seuraavalla ristiintaulukoinnilla selvitin, millaista vanhempien koulutusasteiden välinen yhteys oli laadultaan.

TAULUKKO 6. Äidin koulutus / Isän koulutus

(n=110) Äidin koulutus	Isän koulutus				Yht.
	Kouluaste	Keskiaste	Opistoaste	Korkea-aste	
Kouluaste	18	6	4	2	30
Keskiaste	6	9	6	3	24
Opistoaste	6	7	10	7	30
Korkea-aste	-	4	3	10	16
	30	26	23	22	100 %

Taulukon 6 perusteella nähdään, että äidin ja isän koulutusasteilla oli selkeä yhteys. Vanhemmilla oli yleisimmin samantasoinen koulutus ($\chi^2=42.05$, $df=9$, $p<0.001$). Yleistä onkin, että aviopuolisoilla on lähes samantasoinen koulutustausta.

Liljanderin (1997) mukaan opintojen keskeyttäminen oli todennäköisempää vähänkoulutettujen vanhempien jälkeläisillä. Myös Rickinson ja Rutherford (1996) totesivat opiskelijan sosioekonomisen taustan vaikuttavan yliopistoon sopeutumiseen. Tämän tutkimuksen mukaan vanhempien koulutus ei ennustanut opintojen pitkittymistä. Kaikkien vastanneiden vanhempien koulutustaso oli keskinkertainen, sillä pelkän kouluasteen käyneitä vanhempia oli melko paljon. Lapsuuden kodin antamalla kulttuuripääomalla ei ollut merkitystä opintojen pitkittymiselle, kuten myös Mäkinen (1999) tutkimuksessaan totesi.

Vanhempien ammattiluokituksessa käytin apuna Tilastokeskuksen käsikirjaa: Ammattiluokitus 1987. Lisäsin ammattiluokituksen kohdat yrittäjä ja kotiäiti/emäntä, sillä osa vastaajista oli käyttänyt tällaisia ammattinimikkeitä. Yrittäjyyttä ei ollut määritelty sen erityisemmin, minkä alan yrittäjyydestä oli kyse. Ammateissa oli paljon hajontaa, joten mitään yhteistä linjaa ei ollut löydettävissä ammattijakaumista. Isän ammattialoista (n=111) suurimmaksi nousi maatilatalous 15 %. Seuraavaksi suurimpia ammattiryhmiä olivat tekniikan alan työt 9 %, opetusalan työt 9 %, yrittäjyys 8 %, konepaja- ja rakennusmetallityöt 7 % ja talonrakennustyö 6 %. Äideistä (n= 111) suurin osa edusti ammatiltaan terveyden- ja sairaanhoitotyötä 23 %. Muiden ammattien osuudet jäivät pieniksi. Seuraavaksi suurimpia ammattialoja olivat sihteeri- ja toimistotyöt 8 %,

opetusalan työt 6 %, pankki- ja vakuutusalan työt 6 % ja maatilataloustyöt 6 %.
Ammattijakaumista näkyi jako perinteisiin naisten ja miesten töihin.

6.2.2 Itse hankittu kulttuuripääoma

Opintojaan pitkittäneiltä ja opiskelijoilta kysyin heidän pohjakoulutustaan.

Pohjakoulutuksella tarkoitin tässä aikaisempia tutkintoja, joten vastaajien keskeneräistä koulutustaustaa ei ole kartoitettu. Luokittelu osoittautui hieman liian moniportaiseksi, joten yhdistin luokkia seuraavasti.

Uusi luokitus

1. Ylioppilastutkinto

2. Ammatillinen tutkinto

3. Yliopisto- tai korkeakoulututkinto

Aikaisempi luokitus

Ylioppilastutkinto tai vastaava

Ammatillinen kouluastetutkinto

Opistotutkinto

Ammattikorkeakoulututkinto

Yliopistotutkinto

Tämä uusi luokitus poikkesi vanhempien vastaavasta, sillä ammatillinen kouluaste yhdistettiin tässä opistoasteeseen. Päädyin tähän ratkaisuun, koska nykyaikana ylioppilastutkinnon suorittaminen on yleistynyt ja sitä voidaan pitää ikään kuin peruskoulun jatkona. Näin ollen osa ylioppilaista jatkaa ammatilliseen koulutukseen ja osa korkeakouluihin. Ammattikorkeakoulutus ja yliopistokoulutus yhdistettiin, koska nykyään niitä voi jo pitää melkein samantasoisina koulutuksina. Taulukossa 7 on esitettyinä opintojaan pitkittäneiden ja opiskelijoiden aiemmat tutkinnot eli koulutustaustat.

TAULUKKO 7. Vastaajan aiempi koulutus pohja / Vastaajan status

Koulutus pohja (n=110)	Pitkittänyt %	Opiskelija %	Yhteensä %
Ylioppilastutkinto	26	36	62
Ammatillinen tutkinto	15	6	21
Yliopisto- tai korkeakoulututkinto	13	6	19
	54	48	102 %

Kaikkien vastaajien aiemmista tutkinnoista ylioppilastutkinto nousi odotetusti suurimmaksi 62 % osuudellaan. Aiempien korkeakoulututkintojen osuus 19 % oli mielestäni yllättävän suuri. Opintojaan pitkittäneistä hieman yli puolella vastanneista oli jo jokin ammatillinen tai korkeakoulututkinto, joten pohjakoulutus voisi olla osasyynä nykyisten opintojen pitkittymiseen. Opiskelijoiden otoksessa ylioppilastutkinto korostui selvästi yleisimpänä pohjakoulutuksena. Opintojaan pitkittäneet ja opiskelijat erosivatkin toisistaan pohjakoulutukseltaan ($\chi^2=8.40$, $df=2$, $p=0.02$).

Aiemmissä tutkimuksissa opiskelijoiden pohjakoulutuksista on saatu erilaisia tuloksia. Pajalan ja Lempisen (2001) mukaan suurin osa keskeyttäneistä ei ollut suorittanut mitään tutkintoa eikä opiskellut. Toisen tuloksen mukaan, keskeyttäneet olivat siirtyneet lyhyen työssäolonsa jälkeen uuteen koulutukseen (Soanjärvi 1994). On myös todettu, että yliopistossa aloittavista opiskelijoista puolella olisi jo muuta koulutusta takanaan (Tiilikainen 2000). Tässä tutkimuksessa opintojaan pitkittäneistä melkein puolella oli jokin toinen tutkinto suoritettuna ennen yliopistoon tuloa, joten itse hankitulla kulttuuripääomalla näytti olevan vaikutusta opintojen pitkittymiseen.

Opintoviikot sain opintojaan pitkittäneiltä suoraan opiskelijarekisteristä. On huomattava, että opintoviikkotilanne oli silloin (13.3.2001) tietojen ajohetkellä tämä. Opintojaan pitkittäneet valikoituivat otokseeni juuri opintoviikkokertymänsä perusteella eli heille ei ollut kertynyt lisää opintoviikkoja viimeiseen kahteen vuoteen (tietojen ajohetkestä taaksepäin kaksi vuotta). Opiskelijoiden opintoviikot sain kysymällä, joten ne ovat heidän omia arvioitaan. Osa opiskelijoista antoi pyöristetyn arvion silloisista opintoviikoistaan (marras-joulukuussa 2001). Opintoviikkotiedot eivät ole täysin verrannollisia keskenään.

Pyrin huomioimaan tämän tuloksia esittäessäni. Luokittelin opintoviikot tilastollista käyttöä varten lähes yhtä suuriin luokkiin. Hajontaa opintoviikoissa oli paljon, aina yhdestä opintoviikosta jopa 290 opintoviikkoon asti. Taulukossa 8 esitetään opintoviikkoluokat ristiintaulukoituna vastaajan statuksen kanssa.

TAULUKKO 8. Opintoviikot luokiteltuna / Vastaajan status

Opintoviikot (n= 108)	Pitkittänyt %	Opiskelija %	Yhteensä %
1-36 ov	25	-	25
37-80 ov	13	13	26
81-119 ov	3	21	24
120-290 ov	14	11	25
	55	45	100 %

Opintoviikkomäärät olivat yhteydessä vastaajan statuksen ($\chi^2=54.28$, $df=3$, $p<0.001$) kanssa. Opintojaan pitkittäneillä opintoviikkomäärissä oli suuri vaihtelevuus. Eniten oli kuitenkin alle 36 opintoviikkoa suorittaneita. Opiskelijoissa vastaavaan luokitukseen ei kuulunut ketään. Toisaalta opintojaan pitkittäneissä oli myös melko paljon yli 120 opintoviikkoa suorittaneita. Varsinaisen opiskeluvauhdin selvitin vertailemalla molempien ryhmien yliopistoon kirjoille tulovuotta ja opintoviikkokertymää. Opintojaan pitkittäneiden (n=59) kirjoille tulovuodella ja opintoviikkokertymällä oli yhteyttä ($\chi^2=26.34$, $df=6$, $p<0.001$). Yhteydellä tarkoitan sitä, että mitä aiemmin henkilö oli aloittanut opintonsa, sitä enemmän hänellä oli opintoviikkoja tällä hetkellä. Opiskelijoilla (n=49) yliopistoon kirjautumisvuosi ei vaikuttanut niin suorasti opintoviikkokertymään ($\chi^2=11.38$, $df=6$, $p=0.08$). Opiskelijoista v. 1999-2001 aloittaneilla oli enemmän opintoviikkoja suhteessa aiemmin aloittaneisiin ja toisaalta opiskelijoissa oli hyvin vähän ennen vuotta 1996 aloittaneita.

Korkeisiin opintoviikkomääriin vaikuttivat ehkä opiskelijoiden ryhmään kuuluneet ns. alan vaihtajat (joilla informaatioteknologian tiedekuntaan tulovuosi oli eri kuin yliopistoon tulovuosi) ja muuntokoulutusopiskelijat. Yliopiston sisällä tiedekuntaa vaihtaneilla opiskelijoilla ja muuntokoulutusopiskelijoilla aiemmista opinnoista kertyneet

opintoviikot olivat mukana näissä kokonaisopintoviikkomäärässä. Näin ollen heillä oli enemmän opintoviikkoja kuin muilla.

Opintomenestystä mitattiin vastaajan oman arvion mukaan. Vaihtoehtoja oli kolme: hyvä, keskinkertainen ja heikko. Taulukossa 9 esitetään opintomenestys ristiintaulukoituna vastaajan statuksen kanssa.

TAULUKKO 9. Opintomenestys / Vastaajan status

Opintomenestys (n=108)	Pitkittänyt %	Opiskelija %	Yhteensä %
Hyvä	13	23	36
Keskinkertainen	28	21	49
Heikko	11	4	15
	52	48	100 %

Arvio omasta opintomenestyksestä vaihteli vastaajan statuksen mukaan ($\chi^2=8.11$, $df=2$, $p=0.02$). Opiskelijat olivat positiivisempia kuin opintojaan pitkittäneet arvioidessaan opintomenestystään. Opiskelijoista suurin osa piti opintomenestystään hyvänä, kun taas opintojaan pitkittäneistä enemmistö piti opintomenestystään paremminkin keskinkertaisena. Opintojaan pitkittäneistä selkeästi suurempi osuus piti opintomenestystään heikkona kuin opiskelijoista. Näin ollen heikko opintomenestys voi olla osasy syy opintojen pitkittymiseen. On kuitenkin muistettava, että kysymys on jokaisen omista arvioista. Sama arvosana voi olla toisen mielestä hyvä ja toisen mielestä huono.

Ristiintaulukoin opintomenestysmuuttujan luokitellun opintoviikkomuuttujan kanssa, jolloin huomasin niiden välisen yhteyden ($\chi^2=23.82$, $df=6$, $p=0.001$). Mitä paremmin vastaaja oli omasta mielestään menestynyt opinnoissaan, sitä enemmän hänellä oli opintoviikkoja. Opinnoissa pärjääminen kannusti opiskelemaan.

Opinnoissa menestymisellä on vaikutusta opiskelumotivaatioon ja yliopistoon sitoutumiseen. Opintoihin sitoutuminen ennustaa hyvää opintomenestystä ja tyytyväisyyttä (Rautopuro & Väisänen 2002). Myös Mäkisen (1999) mukaan korkea sisäinen opiskelumotivaatio pienensi halukkuutta koulutusalan vaihtoon tai opintojen keskeyttämiseen. Tämän tutkimuksen mukaan, opintojaan pitkittäneiden opintomenestys

oli heikompi kuin opiskelijoiden. Tulos vastaa hyvin aiemmissa tutkimuksissa saatuja tuloksia. Vaikuttiko opintojen pitkittymiseen enemmän heikko opintomenestys vai huono opiskelumotivaatio, siihen ei tämän tutkimuksen perusteella voida vastata. On kuitenkin selvää, että huono opiskelumotivaatio ja heikko opintomenestys eivät ainakaan kannusta opiskelemaan, mikä näkyy suoritettujen opintoviikkojen vähäisyytenä.

6.2.3 Taloudellinen pääoma

Tässä tutkimuksessa taloudellista pääomaa mittasivat lähinnä töissä käymistä koskevat eri kysymykset. On myös huomioitava vastaajien perhemuoto. Sillä oli merkitystä, käyttikö vastaaja yksin palkkansa vai oliko vastaajalla perhe elätettävänä. Töissä käyviä oli koko aineistosta yhteensä 94 vastaajaa. Opintojaan pitkittäneistä heitä oli 48/59 vastaajasta (vastasivat ansiotyön olevan tärkein syy opintojen keskeytymiseen ja edelleen pitkittymiseen). Opiskelijoilta kysyttiin, onko ollut/onko edelleen opintojen ohessa töissä. Myönteisesti vastanneita oli 46/52 vastaajasta. Näin saadaan 94/111, jotka ovat edelleen tai ovat olleet töissä. Varsinaisesti oman alansa töissä kaikista vastaajista oli 67/111.

Töissä käyville kysyttiin heidän kuukausiansioitaan. Taulukossa 10 esitetään kuukausiansiot ristiintaulukoituna vastaajan statuksen kanssa. Kuukausiansioissa käytin vielä markkamääriä, sillä tein kyselyt vuoden 2001 puolella.

TAULUKKO 10. Kuukausiansiot (bruttotulot) / Vastaajan status

Kuukausiansiot (n=94)	Pitkittänyt %	Opiskelija %	Yhteensä %
Alle 5000mk	-	11	11
5000-10000 mk	6	26	32
10000-15000 mk	18	4	22
15000-20000 mk	13	5	18
yli 20000 mk	14	3	17
	51	49	100 %

Opintojaan pitkittäneet ansaitsivat paremmin kuin opiskelijat. Selkeä raja meni 10000 mk

tuloissa. Opintojaan pitkittäneistä (n=48) vain 13 % vastaajista ansaitsi alle 10000 mk/kk. Opiskelijoista (n=46) puolestaan suurin osa eli 74 % vastaajista ansaitsi alle 10000 mk/kk. Vastaajan statuksella oli selkeä yhteys tulotasoon ($\chi^2=43.76$, $df=4$, $p<0.001$).

Opintojaan pitkittäneiden korkeampi tulotaso oli ymmärrettävissä, jos huomioi vastaajien perhemuodon. Opintojaan pitkittäneistä perheellisiä oli 46 %, kun opiskelijoiden vastaava luku oli 21 %. Opintojaan pitkittäneillä oli ”useampi suu ruokittavana” kuin opiskelijoilla. Näin ollen korkeampi tulotaso ei merkitse välttämättä jotain elitististä elämäntapaa.

IT -alan palkkaselvityksen mukaan ”korkeakoulu-dropoutien” keskimääräinen palkka on n. 18 800 mk/kk. Korkeakoulututkinnon suorittanut tienaa noin 1000 mk enemmän. Sen sijaan pelkällä ylioppilastutkinnollakin tienaa alan töissä jo 14 500 mk/kk. (<http://www.rekaksois.com>.) Tässä tutkimuksessa opintojaan pitkittäneiden tulotaso oli melkein sama kuin palkkaselvityksessä mutta jäi opiskelijoilla selvästi alhaisemmaksi. Palkkaselvityksen mukaan työkokemus on tärkeämpi palkkaan vaikuttava tekijä kuin koulutus, joten opintojaan pitkittäneillä saattoi olla enemmän työkokemusta kuin opiskelijoilla.

Ansiotulojen käyttötapa voi antaa paremman kuvan elämäntavasta. Lomakkeessa kysyttiin, miten vastaaja käytti ansiotulonsa. Tarkoituksena oli, että vastaajat valitsevat kolme kohtaa vastausvaihtoehdoista tärkeysjärjestyksessä eli mihin ensisijaisesti käyttää ansiotulonsa, toiseksi ja kolmanneksi. Tämä ei kuitenkaan toiminut, sillä suurin osa vastaajista oli merkinnyt vain tärkeimmän käyttökohteen, jolloin toissijaisten kohtien puuttuvat vastaukset muodostivat liian suuren osuuden. Päädyinkin käyttämään vain ensisijaista ansiotulojen käyttökohdetta tässä vertailussa.

Luokitus osoittautui liian hajanaiseksi, joten muodostin uuden luokituksen yhdistämällä alkuperäisiä vastausvaihtoehtoja.

Uusi luokitus

- 1.Palkka menee sitä mukaa kun tulee
- 2.Säästäminen ja Lainojen maksu

Aikaisempi luokitus

- Palkka menee sitä mukaa kun tulee
- Säästän opiskeluaikaa varten
- Säästän muuhun tarkoitukseen
- Johonkin muuhun (yleisin, lainat)

3.Rahat kuluvat perheen elämiseen mm.   Rahat kuluvat perheen elämiseen
harrastuksiin   Rahat kuluvat harrastamiseen

Ensimmäinen luokka paljastaa vastaajan asenteen rahan käyttöön. Toinen luokka koskee säästämistä ja lainojen maksua. Liitin lainojen maksun tähän, koska myös se vaatii säästämistä. Kolmas luokka (rahat kuluvat perheen elämiseen) on lähinnä tarkoitettu perheellisille vastaajille. Lisäsin siihen harrastuskohdan, sillä se ei kerännyt kuin muutaman vastauksen. Taulukossa 11 näkyy ansiotulojen käyttö ristiintaulukoituna vastaajan statuksen kanssa.

TAULUKKO 11. Miten käyttää ansiotulot? / Vastaajan status

Ansiotulojen käyttö (n=93)	Pitkittänyt % Opiskelija % Yhteensä %		
	Palkka menee sitä mukaa, kun tulee	13	26
Säästäminen, lainat	12	10	22
Perheen elatus ym.	26	14	40
	51	50	101 %

Ansiotulojen käyttö vaihteli vastaajan statuksen mukaan ($\chi^2=7.59$, $df=2$, $p=0.02$). Suurin osa opintojaan pitkittäneistä käytti ansiotulonsa perheensä hyväksi ja harrastuksiin. Opiskelijoista suurin osa kulutti palkan sitä mukaa, kun se tuli. Opiskelijoiden tulotaso oli kyllä huomattavasti pienempi kuin opintojaan pitkittäneillä, joten rahaa ei ehkä jäänyt säästöön. Opiskelijoista suurin osa oli "sinkkuja", joten heillä ei vielä ollut perhettä, joka veisi oman osansa tuloista.

Kaikista vastaajista (n=94) palkkaansa tyytyväisiä oli suurin osa eli 73 % vastaajista. Tässä ei ollut suuria eroja opintojaan pitkittäneiden ja opiskelijoiden välillä. Opiskelijat olivat hieman tyytyväisempiä palkkaansa kuin opintojaan pitkittäneet, vaikka heidän ansiotulonsa olivat pienemmät kuin opintojaan pitkittäneillä. Myös palkkaselvityksen mukaan IT -alalla ollaan yleisesti tyytyväisiä palkkoihin. Selvitykseen

osallistui 324 vastaajaa ja heistä 69 % oli palkkaansa melko tai erittäin tyytyväinen (<http://www.rekaksois.com>).

6.3 Opintojen pitkittyminen

Opintojen pitkittymistä tarkastelen osajoukoittain. Osajoukot muodostuvat opintojaan pitkittäneistä (n=59), opintojaan työn vuoksi pitkittäneistä (n=48), töissä käyvistä opiskelijoista (n=46) ja koko aineistosta (n=111). Opintojaan työn vuoksi pitkittäneitä oli 48/59 vastaajasta. Opiskelijoista 46/52 vastaajasta ilmoitti olleensa opintojen aikana töissä tai olevansa edelleen töissä opintojen ohessa. Näistä työssäkäyvistä saadaan koko aineiston työssäkäyvät 94/111.

Opintojen pitkittymisen oletettiin johtuvan ensisijaisesti työnteosta. Siksi kyselylomakkeessa oli työntekoa koskevia kysymyksiä, joihin kaikki eivät kuitenkaan voineet vastata, esimerkiksi jos vastaaja ei ollut työskennellyt opintojen aikana. Tämän vuoksi aineisto pirstoutui osajoukoiksi.

6.3.1 Opintojaan pitkittäneet (n=59)

Selvyyden vuoksi olen laittanut seuraavaan ensin kyselylomakkeen kysymyksen ja sen perään vastauksen. Vertailukohtaa ei ole, koska kyse on vain opintojaan pitkittäneiden omista kysymyksistä.

Oletko keskeyttänyt opintoja aiemmin (ennen informaatioteknologian opintojen aloittamista)? Aiemmat opintonsa keskeyttäneitä oli vain 12 % vastaajista. Opintojaan pitkittäneistä suurin osa 88 % ei ollut aiemmin keskeyttänyt opintojaan. Näin ollen tämä tekijä ei ennustanut mitenkään opintojen pitkittymistäipumusta.

Missä vaiheessa informaatioteknologian opintosi olivat, kun opintoviikkoja ei enää kertynyt? Opinnot keskeytyivät useimmiten alussa 52 % tai lopussa 29 %, keskivaiheilla keskeyttäneitä oli 19 %. Myös aiempien tutkimusten mukaan opiskelu-uraan liittyi hetkiä, jolloin opiskelija punnitsi opintojen jatkamista (Vesikansa ym. 1998; Cooke, Sims & Peyrefitte 1995). Vesikansan ym. (1998) mukaan opintojen alussa keskeytyminen voi johtua yliopistoon integroitumisen epäonnistumisesta ja opiskelun aloittamiseen

liittyvistä ongelmista. Opintojen loppupuolella eli valmistumisvaiheessa opiskelijan elämässä on usein jo muita tärkeitä asioita (työ, perhe), jotka voivat viivästyttää valmistumista (Vesikansa ym. 1998; Cooke ym. 1995)

Onko informaatioteknologian opiskelusi tällä hetkellä keskeytynyttä vai sivutoimista? Opiskelu ei ollut enää täysipainoista useimmilla, sillä 76 % vastasi opintojensa olevan keskeytyneet (vain 24 % piti opiskeluaan sivutoimisena).

Pidätkö itseäsi enemmän opinnot keskeyttäneenä vai opintoja jatkavana? Kuitenkin opintojaan pitkittäneistä puolet piti itseään keskeyttäjänä (48 %) ja puolet opintoja jatkavana (48 %). Opintojaan sivutoimisena pitäminen oli yhteydessä itsensä tuntemiseen vielä opintojaan jatkavaksi ($p < 0.001$). Vastaajista ne, jotka pitivät opiskeluaan sivutoimisena, pitivät itseään yleensä myös opintojaan jatkavina.

Miksi informaatioteknologian opintosi keskeytyivät alunperin? Tärkein syy opintojen keskeytymiseen oli ansiotyö omalta alalta (49 %). Seuraavaksi tärkein oli vaihtoehto: muu syy (25 %), joka selittyi yliopistoa tai koulutusala vaihtaneiden melko suurella osuudella (11 opiskelijaa 59 opiskelijasta = 19 %). He olivat maininneet syyksi siis yliopiston/ koulutusalan vaihdon. Kolmannelle sijalle nousi ansiotyö muulta kuin omalta alalta 12 % osuudella.

Tämän kysymyksen vastausvaihtoehtoja oli alunperin 10 kpl. Prosenttiosuudet jäivät kuitenkin niin pieniksi, että luokittelin vastaukset uudelleen. Kohta 10 eli muu syy sai niin suuren prosentin (25 %), että litteroin vastaukset ja luokittelin myös ne uudelleen. Vastaajat olivat käyttäneet vain 6 eri vastausvaihtoehtoa, joten luokkien yhdistäminen oli siten helpompaa.

Uusi luokitus

Aikaisempi luokitus

1. Elämäntilanteen ongelmat	Lapsen saamisen tai hoitojärjestelyjen vuoksi Ihmissuhteiden vuoksi Muu syy -kohdasta (taloudellinen tilanne)
2. Ansiotyö	Ansiotyön vuoksi (oma ala) Ansiotyön vuoksi (muu kuin oma ala)
3. Pettymys yliopist./ opiskelupaikan vaihto	Petyin yliopisto-opiskelun sisältöön tai/ja käytäntöihin Muu syy –kohdasta (opiskelupaikan tai –alan vaihto)

Uuden luokituksen perusteella opintojen keskeytymiseen johtaneeksi tärkeimmäksi syyksi nousi ansiotyö 63 %, seuraavana oli pettymys yliopistoon/opiskelupaikan vaihto 20 % ja kolmantena elämäntilanteen ongelmat 17 %. Tämä uusi luokittelu tiivistä paljon tietoa mutta koska oli kyse pienestä otoksesta (n=59) niin luokittelua oli tiivistettävä tilastollisia testejä varten. Korrelaatioista huomasin, että opintojen keskeytymisen alkuperäiset syyt olivat yhteydessä opintojen edelleen pitkittymisen syihin ($p < 0.001$), joten ristiintaulukoin nämä taulukkoon 12.

Miksi informaatioteknologian opintosi ovat pitkittyneet edelleen? Tämän kysymyksen alkuperäinen tarkoitus oli tuoda esiin ensisijainen, toiseksi ja kolmanneksi tärkein syy opintojen pitkittymiseen. Tärkeysjärjestys ei kuitenkaan toteutunut vaan useimmat olivat merkinneet vain tärkeimmän vaihtoehdon, siksi jätin 2. ja 3. sijan vastaukset luokittelematta. Opintojen pitkittymisen tärkeimmäksi syyksi nousi oman alan ansiotyö 46 %, seuraavana tuli kohta muu syy 20 % ja kolmantena ansiotyö muulta kuin omalta alalta 19 %. Koska muu syy -kohta nousi noin suureksi, päädyin tässäkin uudelleen luokitukseen. Lisäksi muut prosenttiosuudet jäivät pieniksi. Tässäkin luokituksessa vastaajat olivat käyttäneet vain 6 vaihtoehtoa 10:stä.

Uusi luokitus

Aikaisempi luokitus

1. Elämäntilanteen ongelmat	Lapsen saamisen tai hoitojärjestelyjen vuoksi Ihmissuhteiden vuoksi Asumisvaikeuksien vuoksi
2. Ansiotyön vuoksi	Ansiotyön vuoksi (oma ala) Ansiotyön vuoksi (muu kuin oma ala)
3. Toinen opiskelupaikka	Muu syy -kohdasta (vaihdoin opiskelupaikkaa/-alaa)

Elämäntilanteen ongelmiin kuului hyvin monenlaisia ongelmia. Tähän luokkaan keräsin lastenhoitoon, ihmissuhteisiin ja asumiseen liittyvät ongelmat. Uuden luokituksen perusteella opintojen edelleen pitkittymiseen johtaneeksi tärkeimmäksi syyksi nousi ansiotyö 66 %, seuraavina olivat elämäntilanteen ongelmat 19 % ja kolmantena toinen opiskelupaikka 14 %.

TAULUKKO 12. Miksi informaatioteknologian opinnot keskeytyivät alunperin /
Miksi informaatioteknologian opinnot pitkittyivät edelleen

Pitkittyi edelleen (n=58)	Keskeytyi alunperin %			
	elämäntilanne ong.	Ansiotyö	pettymys yo/ toinen op.paik.	yht.
elämäntilanne ong.	12	7	-	19
ansiotyö	5	55	7	67
toinen op.paikka	-	2	12	14
	17	64	19	100 %

Opintojaan pitkittäneillä alkuperäiset opintojen keskeytymiseen johtaneet syyt ennustivat hyvin opintojen edelleen pitkittymistä ($\chi^2=38.28$, $df=4$, $p<0.001$). Tärkein syy molemmissa oli ansiotyö. Jos opiskelija oli keskeyttänyt opintonsa töiden vuoksi, niin työt olivat tärkein syy opintojen pitkittymiseen myös jatkossa. On kuitenkin huomattava, että etenkin elämäntilanteisiin liittyvät ongelmat sisälsivät hyvin monenlaisia ongelmia mm. lastenhoito, asumisongelmat, ihmissuhteet. Myös Tuomiston ja Halttusen (2001) tutkimuksen mukaan, tärkeimmät syyt opintojen keskeyttämiseen olivat elämäntilanteen muutos, opiskelun aloittaminen muualla ja työtilanne. Lisäksi yksi tärkeä tekijä opintojen keskeyttämiseen oli ajanpuute.

Aiotko suorittaa informaatioteknologian opinnot loppuun (saada tutkinnon)?

Aikomukseen suorittaa tutkinto vastasi myöntävästi 61 % ja kieltävästi 36 % (n=57).

Myönteiset vastaukset sisälsivät myös ajanmääreen, missä ajassa aikoi suorittaa tutkinnon.

Litteroin aikamääreet ja ne vaihtelivat paljon. Osa oli vastannut täsmällisen tavoiteajan

mutta osa oli ottanut asian leikkimielisesti, joten vastauksista löytyi myös seuraavia

ajanmääreitä: "viimeistään eläkkeellä, toivottavasti n. 30 vuoden kuluessa" ja "n.100

vuotta". Tarkka tavoiteaika valmistumisen suhteen kertoi valmistumisen

todennäköisyydestä. Tavoiteajan epämääräisyys kieli opintoihin sitoutumattomuudesta.

Tunneperäinen sitoutuminen yliopistoon on tärkeää valmistumisen kannalta (Cooke ym.

1995; Rautopuro & Väisänen 2002).

Kuinka paljon yliopisto-opiskelijan opintososiaaliset edut, esim. alennukset julkisissa kulkuvälineissä, vaikuttavat opiskelijaksi ilmoittautumiseesi? Tähän kysymykseen vastasivat kaikki opintojaan pitkittäneet (n=59). Opintososiaaliset edut eivät vaikuttaneet lainkaan opiskelijoiden ilmoittautumiseen 54 %:lla vastaajista, jonkin verran vaikuttivat 25 %:lla ja paljon 20 %:lla. Kuitenkin opintojaan pitkittäneistä oli ilmoittautunut läsnäolevaksi opiskelijaksi 73 % lukuvuodelle 2000-2001, vain 27 % ei ollut ilmoittautunut. Ilmoittautumistiedon mukaan opintososiaaliset edut siis vaikuttivat melko paljon, sillä opintojaan pitkittäneet eivät olleet ilmoittautuneet ainakaan päätoimisen opiskelun vuoksi yliopistoon läsnäoleviksi. Pajala ja Lempinen (2001) nimesivät nämä opintososiaalisten etujen vuoksi ilmoittautuneet ”roikkujiksi”. ”Roikkujen” on vaikea luopua elintasostaan päätoimiseksi opiskelijaksi palaamisen vuoksi.

6.3.2 Opintojaan työn vuoksi pitkittäneet (n=48)

Pidätkö itseäsi enemmän opiskelijana vai työntekijänä? Kysyin pitkittäneiltä mielipidettä, pitävätkö he itseään opiskelijana vai työntekijänä, johon kaikki vastasivat työntekijänä. Opiskelu oli heille toissijaista, jolloin työntekijän status tuntui sopivammalta. Hurrelmann (1988, 98-99) uskoi työelämän ihannoinnin johtuvan siitä, että työelämää pidetään aikuisuuden huippuna ja sosiaalisen autonomian symbolina.

Joutuisitko luopumaan jostain, jos jatkaisit päätoimisena opiskelijana? Tähänkin kaikki vastasivat myönteisesti, kuten saattoi odottaakin. Korkeampaan elintasaan tottuneena on vaikea palata takaisin päätoimiseksi opiskelijaksi. Opintojaan pitkittäneiltä kysyin myös, mistä joutuisi luopumaan ja nämä vastaukset olen litteroinut. Tyypillisin vastaus oli elintaso tai työpaikka. Erään vastaajan toteamus: ”Koko elämäkuvio muuttuisi”, kuvasi hyvin, miten suurista asioista on kyse. Opintojaan työn vuoksi pitkittäneet olivat rakentaneet elämänsä nykyisen työpaikkansa varaan, eikä siitä haluttu luopua.

Olisiko korkeakoulututkinnosta etua työelämässä? (jos niin mitä hyötyä) Vastaajista 83 % oli sitä mieltä, että korkeakoulututkinnosta olisi hyötyä työelämässä. Avoimista vastauksista yleisimmät (mitä hyötyä) olivat korkeampi palkka ja paremmat työmahdollisuudet.

6.3.3 Kaikki töissä käyvät (n=94)

Kaikilta töissä käyviltä vastaajilta (n=94) kysyttiin avoimilla kysymyksillä opintojen keskeneräisyyden hyöty- ja haittapuolet. Vastaukset olen litteroinut ja koonnut tähän niistä yleisimmät. Vastauksia voidaan vertailla opintojaan pitkittäneiden ja opiskelijoiden kesken.

Mitä hyötyä jo kertyneistä informaatioteknologian opinnoista on ollut työelämässä? Opintojaan pitkittäneiden (n=46) vastaukset on jaettu kolmeen pääluokkaan: 1. hyötynä oli perustietämys alasta, 2. työpaikan saanti ja 3. opinnoista ei ole ollut vastaavaa hyötyä. Perustietämyksellä alasta vastaajat tarkoittivat mm. alan käsitteiden hallintaa, hyvää pohjaa nykyiselle osaamiselle, omaa teoreettista näkemystä, alan ymmärtämystä. Osa vastaajista kertoi saaneensa työpaikan juuri yliopisto-opintojen vuoksi. Vaikka opintoja ei ollut kertynyt paljon, työnantajalle oli riittänyt pelkkä yliopisto-opiskelijan status. Osa vastaajista myönsi suoraan, että opinnoista ei ollut hyötyä työelämässä. Muutamat näistä vastaajista toimivat työelämässä eri alalla kuin IT -ala, joten ns. opintojen hyödyttömyys oli ymmärrettävää.

Opintojensa ohella työskentelevien opiskelijoiden (n=40) vastaukset on jaettu kahteen pääluokkaan: 1. etuna oli perustietämys alasta ja 2. ilman opintoja ei olisi pärjännyt työelämässä. Perustietämykseen opiskelijat liittivät mm. ammattitaidon, uuden näkökulman alaan, käsitteiden tuntemuksen, ohjelmointitaidon. Osa opiskelijoista oli sitä mieltä, että ilman opintoja ei olisi pärjännyt työelämässä. He pitivät opintoja välttämättöminä työnteon kannalta, sillä teoritietoja pääsi soveltamaan käytännössä ja opinnot tukivat omaa osaamista. "Ei mitään hyötyä" -vastauksia tuli opiskelijoilta vain muutamia. Opiskelijoiden kyselylomakkeeseen olinkin lisännyt kysymyksen perään tarkennuksen: Mitä hyötyä jo kertyneistä informaatioteknologian opinnoista on ollut työelämässä (jos olit oman alan työssä). Tällä tarkennuksella poistin jollain toisella alalla työskentelevien vastaukset, jotka ehkä vaikuttivat opintojaan pitkittäneiden vastauksiin. Kaiken kaikkiaan opiskelijoiden mielestä keskeneräisistäkin opinnoista oli ollut enemmän hyötyä kuin opintojaan pitkittäneiden mielestä.

Mitä haittaa informaatioteknologian opintojen keskeneräisyydestä on ollut työelämässä? Opintojaan pitkittäneiden (n=43) vastauksista nousi yksi tärkein teema: opintojen keskeneräisyydestä ei ollut mitään haittaa työelämässä. Vastanneista 25/43 kuului tähän pääluokkaan. Seuraavat keskenään lähes yhtä suuret luokat olivat huonompi palkka ja

tutkinnon puute. Puuttuvasta tutkinnosta tuntui olevan käytännön haittaa, sillä työpaikan vaihtaminen koettiin vaikeaksi samoin uralla eteneminen. Sen sijaan palkassa tutkinnon puute ei paljon vaikuttanut, sillä palkkaselvityksen mukaan, tutkinnon suorittaneet saivat keskimäärin vain 1000 mk enemmän palkkaa kuin opintonsa keskeyttäneet (<http://www.rekaksois.com>).

Opiskelijoiden (n=35) vastauksista syntyi kolme pääluokkaa: 1. vaikeus yhdistää työtä ja opintoja, 2. ei mitään haittaa ja 3. huonompi palkka. Opiskelijoilla eniten huolta oli opintojen ja työn yhdistämisestä. Opiskelijoita stressasi aikapula, kun kumpaankaan ei voinut keskittyä täysipainoisesti. Tämä oli aiheuttanut jopa työpaikasta luopumisen joillekin. Opiskelijoita häiritsi myös huonompi palkka, kun ei ollut vielä saanut muodollista pätevyyttä (tutkintoa). Osa opiskelijoistakin oli sitä mieltä, että opintojen keskeneräisyydestä ei ollut aiheutunut mitään haittaa työelämässä.

Mikä sai sinut siirtymään kesken opintojen työelämään? Tämä kysymys koski kaikkia työssäkäyviä (n=94). Kysymyksen tarkoituksena oli, että vastaajat laittaisivat kolme tärkeintä syytä tärkeysjärjestykseen. Tämä ei kuitenkaan onnistunut, sillä puuttuvia vastauksia 2. ja 3. sijalta oli liian paljon. Tässä esitettynä siis vain tärkeimmät syyt. Kaikkia vastausvaihtoehtoja (7 kpl) oli käytetty. Tärkeimmäksi työelämään siirtymiseen vaikuttaneeksi syyksi alkuperäisen luokituksen mukaan nousi opintotuen riittämättömyys 28 %, seuraavaksi tärkein jokin muu syy 21 %, kolmantena työkokemuksen hankkiminen 19 % ja neljäntenä työelämä houkutteli enemmän kuin opinnot 15 %. Luokittelin vastaukset uudelleen, koska jokin muu syy –kohta nousi noin tärkeäksi ja jäljelle jääneiden luokkien vastausprosentit jäivät pieniksi.

Uusi luokitus

1. Työelämän edut

Aikaisempi luokitus

Suhteiden luominen työelämään

Hyvä palkka

Työelämä houkutteli enemmän kuin opinnot

Työkokemuksen hankkiminen

2. Opintotuen

Opintotuen riittämättömyys

riittämättömyys

Ei halunnut ottaa opintolainaa

3. Työt jatkuivat, ei siirtymää

Jokin muu syy -kohta

Uudessa luokituksessa työelämän edut kattoivat kaikki neljä aikaisemman työelämään liittyvän luokituksen kohtaa. Opintotuen riittämättömyyteen lisäksi haluttomuuden ottaa opintolainaa, sillä molemmat kohdat liittyivät opintososiaalisiin näkökohtiin. Jokin muu syy –kohdan avoimista vastauksista paljastui uusi näkemys asiaan, sillä kaikki vastaajat eivät olleet siirtyneet työelämään kesken opintojen. Paremminkin osa vastaajista oli siirtynyt kesken työelämän opiskelemaan. Heillä työt jatkuivat edelleen ja he opiskelivat siinä töiden ohessa. Myös muutama vastaus jokin muu syy –kohdasta sopi uuteen työelämän edut luokkaan. Taulukossa 13 esitetään työelämään siirtymiseen vaikuttaneet syyt vastaajan statuksen mukaan ristiintaulukoituna.

TAULUKKO 13. Mikä sai siirtymään työelämään kesken opintojen? /

Vastaajan status			
Siirtymän syyt (n=94)	Pitkittänyt %	Opiskelija %	Yhteensä %
Työelämän edut	28	23	51
Opintotuen riittämättömyys	13	20	33
Työt jatkuivat, ei siirtymää	11	5	16
	52	48	100 %

Työelämään siirtymisen syyt eivät vaihdelleet opiskelijan statuksen mukaan ($\chi^2=3.59$, $df=2$, $p=0.17$). Opintojaan pitkittäneillä ja opiskelijoilla työelämään siirtymisen tärkeimmäksi syyksi nousi työelämän edut (palkka, suhteet, työkokemus). Opiskelijoilla toinen tärkeä syy oli opintotuen riittämättömyys, kun taas pitkittäneillä opintotuen riittämättömyys ja töiden jatkuminen ilman siirtymää olivat lähes yhtä monelle se tärkein syy. Vesikansan ym. (1998) tutkimuksessa työssäkäynnin perusteluina olivat työkokemuksen hankkiminen, perustoimentulon turvaaminen ja elintason parantaminen. Tämän tutkimuksen tulos on vastaava kuin aiemmin saatu, sillä työelämän edut kattoivat Vesikansan ym. (1998) tutkimuksen mukaiset työssäkäynnin perustelut.

6.3.4 Töissä käyvät opiskelijat (n=46)

Seuraavat kysymykset koskivat vain töissä käyviä opiskelijoita.

Oletko ollut informaatioteknologian opintojesi aikana töissä? Kaikista opiskelijoista kuusi ilmoitti keskittyneensä vain opiskeluun eli ei ollut työskennellyt opintojen ohessa. Töissä käyvistä opiskelijoista opintojensa aikana oli ollut töissä 15/46 ja edelleen töissä käyviä oli 31/46.

Oletko ollut yhdessä vai useammassa eri työpaikassa opintojesi aikana? Yhdessä työpaikassa opiskelijoista oli ollut 20/46 ja useammassa työpaikassa 26/46. Tällä kysymyksellä halusin varmistaa, että useammassa työpaikassa olleet vastasivat lomakkeen kysymyksiin ajatellen ensisijaisesti oman alansa työpaikkaa tai pisimpään jatkunutta työsuhdetta.

Oliko työpaikkasi omalta alalta vai muulta kuin omalta alalta? Oman alan töissä opiskelijoista oli 38/46 ja jonkin muun alan työpaikassa vain 8 opiskelijaa. Oman alan työllistyvyys näkyi vahvana. Oman alan töistä sai palkan lisäksi arvokasta työkokemusta.

Jatkoitko informaatioteknologian opintojasi työnteon ohessa? Opiskelijoista suurin osa jatkoi informaatioteknologian opintojaan työn ohessa eli 42/46, ainoastaan neljä opiskelijaa ei jatkanut opintojaan.

Pitkittyivätkö opintosi työn vuoksi (esim. lykkääntykö valmistuminen)? Opiskelijoista hieman suurempi osa oli sitä mieltä, että omat opinnot eivät pitkittyneet työnteon vuoksi 59 % mutta vastakkaista mielipidettäkin asiasta oli 41 %:lla. Heidän mielestään opintojen kulku hidastui työnteon vuoksi eli valmistuminen saattoi lykkääntyä. Vesikansan ym. (1998) tutkimuksen mukaan enemmistö työssäkäyvistä opiskelijoista, n. 70 %, katsoi työnteon hidastaneen jonkin verran opintojen etenemistä. Opintojen hidastumiseen tietysti vaikuttavat työn laatu ja kesto (osa-aikainen vai kokopäivätyö).

6.3.5 Koko aineisto (n=111)

Seuraavat kyselylomakkeen kohdat koskivat kaikkia vastaajia. Kysymykset hieman poikkesivat ulkoasultaan opintojaan pitkittäneiden ja opiskelijoiden lomakkeissa mutta asiasisältö pysyi samana.

Oliko informaatioteknologian tiedekunnan opiskelupaikka ensisijainen

hakukohteeksi yliopisto-opiskelupaikkaa hakiessasi? Informaatioteknologian opinnot olivat ensisijainen hakukohde 74 % vastaajista. Kielteisesti vastanneilla ensisijainen hakukohde vaihteli, yleisin oli matematiikka tai fysiikka. Opintojaan pitkittäneiden ja opiskelijoiden välillä ei ollut mainittavia eroja vaan molempien ryhmien jakaumat noudattivat yleistä linjaa. Informaatioteknologian opintojen ensisijaisuus hakukohteena ei ollut yhteydessä opintojen pitkittymiseen ($\chi^2=0.45$, $df=1$, $p=0.50$). Tiilikaisen (2000) tutkimuksen mukaan 78 % yliopistoon opiskelijaksi hakeneista pääsi ensisijaisesti haluamaansa opiskelupaikkaan. Tässäkin tutkimuksessa informaatioteknologiaa opiskelemaan pääsy oli ollut useimmille toiveiden täyttymys.

Kuinka varma olit opintojen alussa, että suoritat maisterin tutkinnon loppuun asti?

Tutkinnon suorittamisen suhteen täysin varmoja asiasta oli 57 % kaikista vastanneista ($n=110$), hieman epävarmoja oli 33 % ja tutkintoaan ei aikonut suorittaa 10 %. Suurin osa, jotka eivät aikoneet suorittaa tutkintoaan kuuluivat myöhemmin opiskelupaikkaa tai -alaa vaihtaneisiin opintojaan pitkittäneisiin. Mielenkiintoista oli, että kysyessäni opintojaan pitkittäneiltä ($n=57$) aikoivatko he suorittaa tutkinnon loppuun, 36 % vastasi kielteisesti. Tämä oli paljon suurempi osuus kuin ne 9 % opintojaan pitkittäneistä, jotka tiesivät jo opintojen alussa etteivät suorita tutkintoaan loppuun asti (taulukko 14). Ilmeisesti pitkittäneillä oli aikomus suorittaa tutkinto mutta nyt opintojen pitkittymisen myötä tutkinnon suorittaminen oli yhä epätodennäköisempää. Tarkastelin asiaa myös ristiintaulukoimalla tutkinnon suorittamisen varmuuden ja vastaajan statuksen (taulukko 14).

TAULUKKO 14. Varmuus tutkinnon suorittamisesta / Vastaajan status

Varmuus ($n=110$)	Pitkittänyt %	Opiskelija %	Yhteensä %
Täysin varma	24	34	58
Epäilin hieman	21	12	33
Ei aio suorittaa	9	1	10
	54	47	101 %

Ristiintaulukointi paljasti yhteyden vastaajan statuksen ja tutkinnon suorittamisen varmuuden välillä ($\chi^2=12.71$, $df=2$, $p=0.002$). Opintojaan pitkittäneet olivat olleet opintojensa alussa selvästi epävarmempia tutkinnon suorittamisesta kuin opiskelijat. Opiskelijoiden varmuus näkyi täysin varmojen vastausten suurena osuutena.

Miksi alunperin halusit opiskelemaan informaatioteknologiaa? Tämä kysymys koski opintojaan pitkittäneitä ja opiskelijoita ($n=111$). Kysymyksen tarkoituksena oli, että vastaajat laittaisivat kolme tärkeintä syytä tärkeysjärjestykseen. Tämä ei kuitenkaan onnistunut, sillä puuttuvia vastauksia 2. ja 3. sijoilla oli liian paljon. Tässä on esitettyä siis vain tärkeimmät syyt. Kaikkia vastausvaihtoehtoja käytettiin. Tärkein syy opiskelualan valintaan oli kiinnostus alaa kohtaan 60 %. Seuraavaksi tärkein syy oli hyvät työmahdollisuudet 14 %. Muiden vastausvaihtoehtojen välillä oli paljon hajontaa ja jokin muu syy –kohtakin nousi 9 % osuudella melko suureksi. Tämän vuoksi luokittelin uudelleen vastausvaihtoehdot.

<i>Uusi luokitus</i>	<i>Aikaisempi luokitus</i>
1. Ala kiinnosti	Ala kiinnosti Jokin muu –kohdasta suurin osa vastauksista
2. Alan hyvät puolet vaikuttivat	Alalla on hyvät työmahdollisuudet Ala on arvostettu nyky-yhteiskunnassa Alan palkkaustaso on korkea
3. Opiskelu yliopistossa kiinnosti	Opiskelu yliopistossa kiinnosti (alalla ei niin väliä) Halusi korkeakoulututkinnon

Uuden luokituksen ala kiinnosti –kohtaan lisäsin jokin muu -kohdasta seuraavat vastaukset: alan harrastuneisuus, työn vuoksi (työelämässä tarvitsee IT -alan taitoja) ja halu täydentää omaa koulutustaan tai tutkintoaan. Ne eivät välttämättä merkitse omaa kiinnostusta alaa kohtaan mutta ilmentävät jostain muusta syystä kumpuavaa kiinnostusta, esim. henkilö on huomannut puutteita tietoteknisissä taidoissaan. Alan hyviin puoliin on koottu kaikki alkuperäisen luokituksen tähän kuuluvat osa-alueet. Opiskeluun yliopistossa on liitetty korkeakoulututkinto-tavoite, koska kummassakaan vaihtoehdossa itse alalla ei ole merkitystä. Taulukossa 15 esitetään uusi luokitus ristiintaulukoituna vastaajan statuksen

kanssa. Statuksella ja opiskelualan valintaan johtaneilla syillä ei ollut yhteyttä toisiinsa ($\chi^2=1.07$, $df=2$, $p=0.59$).

TAULUKKO 15. Miksi alunperin halusi opiskelemaan informaatioteknologiaa /
Vastaajan status

Opiskelualan valinnan syyt (n=111)	Pitkittänyt %	Opiskelija %	Yhteensä %
Ala kiinnosti	34	32	66
Alan hyvät puolet vaikuttivat	8	9	17
Opiskelu yliopistossa kiinnosti	11	6	17
	53	47	100 %

Opintojaan pitkittäneistä ja opiskelijoista suurin osa oli valinnut informaatioteknologian opinnot kiinnostuksen vuoksi. IT -alan hyvät puolet ja yleensä opiskelun yliopistossa oli laittanut tärkeimmäksi alanvalintaan johtaneeksi syyksi suunnilleen yhtä suuret osuudet opintojaan pitkittäneistä ja opiskelijoista. Opintojen pitkittymisen kannalta alavalintaan johtaneet syyt olivat siis merkityksettömiä. Tiilikaisen (2000) mukaan alavalintaan vaikuttaneet syyt vaihtelivat selvästi aloittain.

A. Mitä odotit alussa informaatioteknologian opinnoilta? B. Vastasivatko opinnot odotuksiasi? Kokosin yksittäiset avoimet vastaukset teemoittain. Vastauksissa hajontaa oli melko paljon ja tähän on koottu vastauksissa useimmiten toistuneet asiat. Tässä muutamia pääteemoja koskien opintojen odotuksia (A-kohta). Yleisesti odotukset vaihtelivat melko paljon. Opiskelijat odottivat opintojen olevan korkeatasoisia. Opintojen odotettiin antavan uusinta tietoa alasta ja lisäävän käytännön taitoja eli nopeuttavan alan ammattilaiseksi kehittymistä. Odotukset koskivat myös käytännön ja teorian yhdistämistä sekä joustavuutta opintojen suorittamistavoissa.

B-kohdan kysymys koski opintojen vastaavuutta opiskelijan odotuksiin nähden. Taulukossa 16 esitän odotusten toteutumisen ristiintaulukoituna opiskelijan statuksen kanssa.

TAULUKKO 16. Vastasivatko informaatioteknologian opinnot odotuksiasi /
Vastaajan status

Vastaavuus (n=104)	Pitkittänyt %	Opiskelija %	Yhteensä %
Kyllä vastasi	27	28	55
Ei vastannut	27	18	45
	54	46	100 %

Vastaajan statuksella ei ole yhteyttä mielipiteeseen opintojen ja odotusten vastaavuudesta ($\chi^2=1.14$, $df=1$, $p=0.29$). Kaikista vastaajista ($n=104$) myönteisesti vastanneita on 55 % ja kielteisesti vastanneita 45 %. Lähes puolet kaikista vastaajista ei tuntenut tyytyväisyyttä opintoihinsa (opinnot eivät vastanneet odotuksia). Opiskelijat olivat jonkin verran tyytyväisempiä opintoihinsa kuin opintojaan pitkittäneet, mikä on ihan ymmärrettävää. On myös huomattava, että muutamat olivat ns. iloisesti yllättyneitä eli opintojen vastaamattomuus odotuksiin nähden ei ole aina kielteinen asia. Opintojen pitkittymisen problematiikan kannalta asia on merkityksetön, kuten edellinen ristiintaulukointi osoitti. Opinnot eivät olleet pitkittyneet informaatioteknologian opintoihin pettymisen vuoksi.

Tarkemmin toteutuneet ja toteutumatta jääneet odotukset oli eritelty palautteessa, jonka lähetin asiasta kiinnostuneelle luennoitsijalle (Liite 6: saatekirje). Koska odotuksissa on kyse jokaisen omista mielipiteistä (toisen mielestä samat opinnot ovat vaikeita ja toisen mielestä liian helppoja), niiden perusteella tehdyt laajemmat johtopäätökset voivat osoittautua vääriksi. Tutkimukseni anti on kuitenkin lähetetty eteenpäin tiedoksi asianomaiselle taholle, samoin kuin opiskelijoiden kehittämis ehdotukset koskien informaatioteknologian opintoja.

Onko yliopisto-opintojen pitkittyminen mielestäsi ongelma? Opintojaan pitkittäneistä ongelmaksi pitkittymisen koki 45 % mutta ongelmaa ei ollut 55 % mielestä. Opiskelijoiden mielestä opintojen pitkittyminen oli ongelma 51 % mielestä ja ei ollut ongelma 49 % mielestä. Mielipiteet jakautuivat melkein tasan eikä vastaajaryhmien välistä eroa ollut havaittavissa ($\chi^2 =0.41$, $df=1$, $p=0.52$).

Onko yliopisto-opintojen pitkittämisestä mielestäsi enemmän haittaa opiskelijalle vai yliopistolle? Taulukosta 17 näkyy yhteys kummalle (yliopistolle vai opiskelijalle)

opintojen pitkittymisestä on enemmän haittaa ristiintaulukoituna vastaajan statuksen kanssa.

TAULUKKO 17. Onko yliopisto-opintojen pitkittymisestä enemmän haittaa opiskelijalle vai yliopistolle / Vastaajan status

Enemmän haittaa			
(n=109)	Pitkittänyt %	Opiskelija %	Yhteensä %
Opiskelijalle	20	17	37
Yliopistolle	28	24	52
Ei kummallekaan	5	6	11
	53	47	100 %

Opintojaan pitkittäneiden ja opiskelijoiden suhteen ei ole eroja, kummalle haittaa koitui heidän mielestään enemmän, opiskelijalle vai yliopistolle ($\chi^2=0.73$, $df=2$, $p=0.70$).

Molempien ryhmien mielestä haittaa aiheutui enemmän yliopistolle. Huomasin, että joku oli kaivannut myös vastausvaihtoehtoa: yhtä paljon haittaa yliopistolle ja opiskelijalle.

6.4 Vastaajan arvomaailma

6.4.1 Asennekysely

Withey'n (1965) alkuperäisessä testissä vastausvaihtoehtoja oli viisi. Testistä laskettiin kolmen eri kysymyksen tuottamat keskiarvot (mean) yhteen, jolloin saatiin tietää, miten paljon vastaajat edustivat testin mittaamia neljää eri luonteenpiirrettä. Koska portaikko oli alkuperäisessä testissä 5-luokkainen, oli matalin summapistemäärä siinä 3 ja korkein 15. Tässä testissä vaihteluväliksi tuli 3-12. Mitä pienempi summapistemäärä, sitä enemmän vastaaja oli ollut samaa mieltä väittämistä ja mitä suurempi pistemäärä, sitä enemmän hän oli ollut eri mieltä.

Seuraavaksi asennekyselyn tulokset, jotka on suomennettu Withey'n (1965) Dimensions of values –testistä (Robinson & Shaver, 533-536). Testin tulokset jakautuivat

neljään eri osioon. Osion otsikon perässä on opintojaan pitkittäneiden (OP) ja varsinaisten opiskelijoiden (VP) summapistemäärät. Väittämien perässä puolestaan opintojaan pitkittäneiden (OP) ja varsinaisten opiskelijoiden (VP) keskiarvopisteet.

Testin väittämissä (keskiarvot): 1=täysin samaa mieltä, ..., 4=täysin eri mieltä.
Summapistemäärissä (kursivoitu): 3=täysin samaa mieltä, ..., 12=täysin eri mieltä.

	OP	VP
<i>Auktoriteetin olemassaolon hyväksyvä (3 – 12) Ei hyväksyvä</i>	8.25	7.91
1. Nuoruuden kapinallisista ajatuksista tulisi luopua vanhetessa.	2.81	2.84
5. Auktoriteetteja on kunnioitettava, ja jos lakkaat kunnioittamasta, asemasi heikkenee.	2.83	2.58
9. Tottelevaisuus ja auktoriteettien kunnioitus ovat tärkeimpiä asioita, jotka tulisi oppia jo lapsena.	2.61	2.49
<i>Elää tarpeen mukaan (3 – 12) Elää pysyvien arvojen mukaan</i>	7.83	7.21
2. Ongelman ratkaisun on perustuttava tilannekohtaiseen arviointiin, eikä yleiseen käsitykseen oikeasta ja väärästä.	1.84	1.74
6. Elä täysillä nyt ja huolehdi huomisesta myöhemmin.	3.07	2.76
10. Arvot eivät ole pysyviä vaan ne muuttuvat hetkellisten tarpeiden mukaan.	2.92	2.71
<i>Tasa-arvoa kannattava (3 – 12) Eriarvoisuutta kannattava</i>	5.29	5.13
3. Ryhmätyö sujuu paremmin, jos ryhmänjäsenet ovat lähes tasa-arvoisia keskenään kuin, jos ryhmässä vallitsee tiukka arvojärjestys.	2.07	1.98
7. Kaikilla tulisi olla sananvaltaa ja yhtäläinen mahdollisuus vaikuttaa asioihin.	2.00	1.80
11. Hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulisi olla osa jokaisen elämää.	1.22	1.35
<i>Itsekeskeinen persoona (3 – 12) Muut huomioiva persoona</i>	6.04	4.98
4. On ihailtava henkilöä, joka uskaltaa olla yksilöllinen ja erilainen.	1.95	1.66
8. Elämässä olisi yritettävä pärjätä omillaan ja hoitaa omat asiansa.	1.85	1.56
12. Ihmisen ei tulisi olla riippuvainen ihmisistä, asioista tai tavaroista, elämän merkitys on löydettävä omasta sisimmästä.	2.24	1.76

Tarkastelin opintojaan pitkittäneiden ja varsinaisten opiskelijoiden vastausten eroja t-testillä. Ensimmäisessä osiossa koskien auktoriteetin hyväksyntää ei ollut eroja ($p > 0.05$) ryhmien välillä. Osion väittämistä ensimmäisen väittämän ($p = 0.82$) ja yhdeksannen väittämän ($p = 0.46$) kohdalla eroja ei ollut lainkaan. Sen sijaan viides väittäjä ($p = 0.06$) liikkui siinä rajoilla. ”Auktoriteetteja on kunnioitettava, ja jos lakkaat kunnioittamasta, asemasi heikkenee” oli lähempänä opiskelijoiden mielipidettä auktoriteetteihin suhtautumisesta kuin opintojaan pitkittäneiden.

Toisessa osiossa ei ollut myöskään havaittavissa eroja ryhmien välillä ($p > 0.05$). Tämä osio koski elämäntyyliä, elääkö arvojensa mukaan vai ”tässä ja nyt” –periaatteella. Toinen ($p = 0.48$) ja kymmenes ($p = 0.24$) väittäjä olivat selkeästi samaa linjaa, sen sijaan kuudes väittäjä ($p = 0.05$) näytti erottelevan opintojaan pitkittäneet ja opiskelijat. ”Elä täysillä nyt, huolehdi huomista myöhemmin” sopi paremmin opiskelijoiden kuin opintojaan pitkittäneiden elämänohjeeksi.

Kolmas osio ei erottellut millään osa-alueella ryhmiä toisistaan ($p > 0.05$). Väittämien arvotkin olivat sen suuntaisia (3. $p = 0.56$, 7. $p = 0.24$, 11. $p = 0.22$). Molemmat ryhmät olivat tasa-arvoon suhtautumisessaan samoilla linjoilla eli he kannattivat tasa-arvoa.

Testin ainoa ryhmiä selkeästi erotteleva osio ($p < 0.05$) koski vastaajan itsekeskeisyyttä. Tämän neljännen osion melkein kaikkien väittämien p-arvot olivat merkitseviä ($p < 0.05$). Neljännen ja kahdennentoista väittämien arvot ($p = 0.03$, $p = 0.003$) paljastivat ryhmien välisen eron. Kahdeksannen väittämien arvo ($p = 0.06$) oli siinä rajoilla. Tulos osoitti sen, että opiskelijat olivat asenteissaan itsekeskeisempiä kuin opintojaan pitkittäneet.

6.4.2 Arvomaailman kehittymisen ikäsidonnaisuus

Asennekysely ei osoittanut suuria eroja opintojaan pitkittäneiden ja opiskelijoiden luonteenpiirteiden välillä. Yksittäisten väittämien perusteella ei voida tehdä mitään päätelmiä, joten tärkeintä on vertailla saatuja summapistemääriä. Kolmessa ensimmäisessä osiossa summapistemäärissä ei ole suuria eroja mutta neljännessä ero on selkeä.

Ensimmäisessä osiossa oli kyseessä auktoriteetin hyväksyntä. Summapistemäärät sijoittuvat skaalan (3-12) keskivaiheille (OP=8.25 ja VP=7.91), joten kyseessä eivät olleet

mitkään ehdottomat mielipiteet. Ero opintojaan pitkittäneiden ja opiskelijoiden summapistemäärien välillä ei ollut suuri, mutta suuntaa-antava. Opintojaan pitkittäneet eivät pitäneet auktoriteettien valtaa itsestäänselvänä. Opiskelijat olivat tässä suhteessa konservatiivisempia. Heille auktoriteetit olivat vielä tärkeitä. Opintojaan pitkittäneiden asenteissa näkyi elämänkokemuksen mukanaan tuoma realismi auktoriteetteihin suhtautumisessa.

Toinen osio koski elämänarvoja. Ero opintojaan pitkittäneiden ja opiskelijoiden mielipiteiden välillä ei ollut suuri. Korkeamman summapistemääränsä (OP=7.83) perusteella opintojaan pitkittäneet vaikuttivat enemmän ”jalat maassa –tyypeiltä” kuin varsinaiset opiskelijat (VP=7.21). Opintojaan pitkittäneille tärkeitä olivat pysyvät arvot. Arvomaailman selkiytyminen ja vakiintuminen on ikäsidonainen tekijä, sillä opintojaan pitkittäneet olivat keskimäärin vanhempia kuin opiskelijat. Whiten (1965) mukaan nuoren aikuisen kehitystehtäviin kuuluu arvomaailman inhimillistyminen, joilloin tekojen on pohjauduttava arvoihin (Stevens-Long 1988, 103-105). Asennekyselyn perusteella opiskelijat elivät vielä hetkellisten tarpeiden mukaan, joten he eivät olleet vielä läpikäyneet tätä kehitystehtävää.

Kolmannen osion teemana oli tasa-arvo. Tämä oli osioista kaikista yksimielisin. Opintojaan pitkittäneet ja opiskelijat olivat tasa-arvon kannalla. Eroa summapisteissä oli vain hieman. Kannanotto oli myös hyvin vahva, sillä summapistemäärät (OP=5.29 ja VP=5.13) olivat hyvin lähellä ääripäätä (3= täysin samaa mieltä).

Neljännessä osiossa, koskien itsekeskeisyyttä, ero oli kaikista suurin ja t-testin mukaan merkittävä. Varsinaisten opiskelijoiden summapistemäärä (VP=4.98) oli melko lähellä ääripäätä (3= täysin samaa mieltä). Opintojaan pitkittäneet (OP=6.04) olivat selvästi vähemmän itsekeskeisiä eli paremminkin muut huomioon ottavia. Itsekeskeisyys saattoi olla yhteydessä perhemuotoon, sillä opiskelijoista suurempi osa oli ”sinkkuja” kuin opintojaan pitkittäneistä.

Arvojen ja asenteiden kehittyminen voi liittyä vastaajan ikään. Vastaajien itsekeskeisyydessä ilmenneitä eroja voisi selittää kehitystehtäväteorioilla. Tässä tutkimuksessa opintojaan pitkittäneet olivat vanhempia kuin opiskelijat, joten he olivat jo menestyksellisesti suoriutuneet nuoren aikuisen kehitystehtävistä. Elämänarvoissa korostuivat toisista välittäminen ja sitoutuminen. Opintojaan pitkittäneiden perhemuodot

(suurin osa perheellisiä tai parisuhteessa eläviä) kuvastivat Havighurstin (1972) nimeämien kehitystehtävien toteutumista (Stevens-Long 1988, 103-105).

6.4.3 Johtuuko opintojen pitkittyminen yksilön arvoista?

Tämän asennekyselyn mukaan opintojaan pitkittäneiden ja opiskelijoiden arvot ja asenteet poikkesivat hieman toisistaan. Erot summapistemäärissä olivat kuitenkin suhteellisen pieniä ja ainoastaan neljännessä osiossa merkityksellisiä. On myös vaikea sanoa, mistä erot johtuivat, vastaajan statuksesta, iästä vai perhemuodosta. Kehitystehtäväteorioiden mukaan, ikä olisi se ratkaisevin tekijä. Tässä tutkimuksessa opintojaan pitkittäneet olivat merkittävästi vanhempia kuin opiskelijat.

Opintojen pitkittymiseen vastaajan arvomaailman muutokset voivat vaikuttaa monella tapaa. Tässä asennekyselyssä opintojen pitkittymisen kannalta tärkeimpiä olivat toinen ja neljäs osio. Toisessa osiossa oli kyse elämänarvoista. Opintojen pitkittyminen voi johtua hetkellisten tarpeiden mukaan elämisestä. Yksilö ei jaksaa odottaa valmistumista vaan haluaa päästä työelämään nopeasti (Hurrelmann 1988, 98-99). Tämän tutkimuksen mukaan, ei ollut kuitenkaan kyse ”tässä ja nyt” -tyypeistä, sillä opintojaan pitkittäneet edustivat pysyvämpää arvomaailmaa kuin opiskelijat.

Asennekyselyn neljäs osio paljasti opintojaan pitkittäneiden olevan enemmän muut huomioon ottavia kuin opiskelijoiden. Tämä kertoi opintojaan pitkittäneiden elämänarvojen järjestyksestä. Koska suurin osa heistä oli perheellisiä, oli perheen etu tärkein. Jos siirtyminen työelämään ennen valmistumista oli perheen edun mukaista, yksilö teki niin. Moni opintojaan pitkittänyt voisi pitää opintojen jatkamista liian itsekeskeisenä ratkaisuna. Nykyisen tulotason riittäessä perheen elämiseen, ei opintojen jatkaminen tunnu välttämättä järkevältä. Se veisi aikaa perheeltä, aiheuttaisi lisää stressiä ja voisi jopa johtaa työpaikan menettämiseen. Tältä osin yksilön arvot voivat vaikuttaa opintojen pitkittymiseen.

7 TARKASTELU

7.1 Yliopisto-opintojen pitkittyminen IT -alalla

Yliopisto-opintojen pitkittyminen näyttäisi johtuvan IT -alalla työelämän vetovoimasta. Pääsyyksi nousi ansiotyö selkeästi 66 % osuudellaan. Muita syitä olivat elämäntilanteen ongelmat ja opiskelualan tai -paikan vaihto. Lähes puolet opintojaan pitkittäneistä oli perheellisiä, päinvastoin kuin alussa oletin. Myös opintojaan pitkittäneiden ikäjakauma hieman yllätti. Heistä suurin osa oli n. 30-vuotiaita. Työelämään siirtymiseen olivat johtaneet työelämän etujen ohella taloudelliset syyt, kuten lainojen maksu. Opintojen pitkittyminen johtui pääosin taloudellisesta tilanteesta.

Tässä tutkimuksessa lapsuuden kodin kulttuuripääomalla, jota mitattiin vanhempien koulutusasteilla, ei ollut vaikutusta opintojen pitkittymiseen. Sen sijaan opiskelijan omalla kulttuuripääomalla oli merkitystä. Opintojaan pitkittäneistä melkein puolella oli jo jokin ammatillinen tutkinto takanaan, joka ehkä mahdollisti työpaikan saannin. Vastaajien omaa kulttuuripääomaa mitattiin myös opintomenestyksellä ja opintoviikkokertymällä. Opinnot olivat pitkittyneet etenkin opintojen alussa tai lopussa opintoviikkokertymien ja vastaajien oman arvion mukaan. Opintojaan pitkittäneet kuvasivat opintomenestystään heikommaksi kuin varsinaiset opiskelijat.

Tulosten mukaan, opintojen pitkittyminen liittyy enemmän vastaajan omaan kulttuuripääomaan kuin vanhempien. Opiskelijalla on ehkä aiempi ammatillinen tutkinto takanaan ja siten tämä yliopistotutkinto ei ole niin merkityksellinen työn saannin kannalta. On myös huomattava, että näissä kulttuuripääomatarkasteluissa ovat mukana myös koulutusala vaihtaneet, jotka eivät varsinaisesti ole opintojaan pitkittäneitä. He ovat opiskelemassa toista alaa mutta jättäneet ensimmäiset opintonsa kesken. Uskoisin, että aiempi tutkinto tai alanvaihtosuunnitelmat voivat vaikuttaa negatiivisesti opiskelumotivaation ja siten opintomenestykseen ja kertyneisiin opintoviikkoihin.

Taloudellisella pääomalla näyttäisi olevan merkitystä työelämään siirtymisen suhteen. Työelämän edut (palkka, suhteet, työkokemus) nimittäin vaikuttivat eniten siirtymiseen. Osalla opintojaan pitkittäneistä työt jatkuivat ilman siirtymää. Heille yliopisto-opinnot olivat alunperin olleet sivutoiminen ”harrastus”, jolla haluttiin paikata

omassa osaamisessa ilmenneitä puutteita. Opintojaan pitkittäneiden tulotaso oli hyvä eli suurimmalla osalla yli 10 000 mk/kk. He käyttivät ansiotulonsa pääosin perheensä kuluihin.

Opintojen pitkittyminen ei näytä olevan mikään ongelma itse asianomaisille. Hieman yli puolet opintojaan pitkittäneistä oli tätä mieltä. Enemmän haittaa sen nähtiin aiheuttavan yliopistolle. Yliopistolle pitkittymisestä on taloudellista haittaa. Yliopiston tuloksellisuuden kriteereitä ovat lyhyet valmistumisajat ja opintojen keskeyttämisten vähentäminen, joten opintojen pitkittymistä ei hyvällä katsota. Opiskelijalle yliopisto opiskelupaikkana antaa mahdollisuuden elää muutakin elämää, eikä vain opiskella.

7.2 IT -ala sosiaalistajana

Sosiaalistajana IT -ala toimii samoin kuin muutkin yliopiston koulutusalat. Yleensä opiskelijat ovat työelämään suuntautuneita ja valitsevat sillä perusteella aina opiskelupaikkansa. Työelämä tuntuu vetävän opiskelijoita eduillaan. Tämän tutkimuksen perusteella ei voida sanoa, että yliopisto työntäisi opiskelijoitaan töihin kesken opintojen. Pikemminkin yliopisto haluaa pitää opiskelijansa mutta opiskelijoita työelämä etuineen kiinnostaa enemmän.

Opintojen instrumentaalisuus tulee esille siinä, että opintojaan pitkittäneet olivat saaneet töitä pelkästään informaatioteknologian opiskelijan statuksen avulla. Opiskelijat mainitsivat myös perustietämyksen alasta auttaneen töiden saannissa. Opintojen ammatillisuudesta ei tämän tutkimuksen avulla voida sanoa juuri mitään. Opintoihin kohdistuvien odotusten toteutuminen tai toteutumatta jääminen ei vaikuttanut opintojen pitkittymiseen. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että opinnot ovat liian teoreettisia mutta osa taas piti niiden käytännön sovellettavuutta hyvänä. Kun on kyse mielipiteistä, ei voida sanoa, onko vastaus oikein vai väärin.

Opintojaan pitkittäneet ja opiskelijat kokevat pitkittymisen lähinnä yliopiston omaksi ongelmaksi, joten yliopistoon sosiaalistumisessa on puutteita. Yliopisto nähdään instituutiona, jolle opiskelija ei ole vastuussa tekemisistään tai tekemättä jättämisistään. Opiskelija ei ehkä koe olevansa osa yliopistoyhteisöä.

7.3 IT -alan ”tyypit”

Todellisuudessa tyypillistä IT -alan opiskelijaa tuskin on olemassa. Opiskelijat poikkeavat niin paljon koulutustaustaltaan, iältään ja perhemuodoltaan. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan määritellä tyypillinen opintojaan pitkittänyt ja tyypillinen opiskelija. On kuitenkin huomioitava, että nämä piirteet on koottu tuloksista eivätkä siten edusta ketään tiettyä vastaajaa.

Tyypillinen opintojaan pitkittänyt IT -alan opiskelija on perheellinen, n. 30-vuotias mies. Yliopistoon hakiessaan informaatioteknologia oli hänelle ensisijainen hakukohde, sillä alan opinnot kiinnostivat. Hän ei ollut kuitenkaan täysin varma tutkinnon suorittamisesta opintojen alkaessakaan. Mies on pitkittänyt opintojaan oman alan ansiotyön vuoksi. Työelämään siirtymiseen vaikuttivat erityisesti työelämän edut (palkka, suhteet, työkokemus). Miehen tulotaso on hyvä ja hän on melko tyytyväinen palkkaansa. Palkka menee pääosin perheen elämiseen sekä lainojen maksuun. Miehen informaatioteknologian opinnot keskeytyivät heti alussa ja hän pitää itseään opintonsa keskeyttäneenä. Opintojen loppuunsaattaminen on ehkä haaveena, sillä se mahdollistaisi uralla etenemisen ja ylempään palkkaluokkaan nousun. Opintojen keskeneräisyydestä ei ole kuitenkaan tällä hetkellä suurta haittaa. Pikemminkin opintojen jatkamisesta olisi enemmän haittaa, sillä se merkitsisi elintasosta ja työpaikasta luopumista. Opintojaan pitkittänyt ajattelee ensisijaisesti enemmän muita kuin itseään. Hän kantaa vastuunsa perheestään ja tekee ratkaisunsa tulevaisuutta ajatellen.

Tyypillinen IT -alan opiskelija on alle 25-vuotias, ”sinkku” mies. Yliopistoon hakiessaan informaatioteknologia oli hänelle ensisijainen hakukohde, sillä alan opinnot kiinnostivat. Hän on töissä oman alan työpaikassa opintojensa ohessa. Häntä stressaa aikapula, sillä molempiin, opintoihin ja töihin, on vaikea keskittyä. Kuitenkaan hän ei usko opintojensa pahasti kärsivän töiden vuoksi. Hän on ollut alusta asti varma, että suorittaa tutkinnon loppuun. Tulotaso on noussut ansiotyön myötä ja palkka menee sitä mukaa, kun tulee. Opiskelija on tyytyväinen tulotasoonsa. Työelämään siirtymiseen vaikuttikin työelämän etujen ohella opintotuen riittämättömyys elinkustannusten kattamiseen. Opiskelija on asenteeltaan hieman itsekeskeinen ja elää mieluummin tätä päivää kuin suunnittelee tulevaa.

Tutkimusta aloittaessani ja teoriaosuuden kirjallisuuteen sekä tutkimuksiin tutustuessani minulle muodostui oma kuvani tyypillisestä opintojaan pitkittäneestä IT -alan opiskelijasta. Tämä kuvaus perustuu osittain Liljanderin (1997) kuvaukseen opintojen keskeyttäjästä: ”sinkku” miesopiskelija, nuori (hieman yli 20-vuotias), trendikäs, kaupunkilainen. Hänellä on perintönä suhteellisen vähän taloudellista ja kulttuurista pääomaa eli vanhemmat ovat vähän koulutettuja. Taloudellisen tilanteensa vuoksi hän on jättänyt opintonsa kesken ja lähtenyt työelämään. Hän saattaa kerätä rahaa opintojen jatkamista varten (tulevaisuus suuntautunut), haluaa tutustua alan työelämään (mieltii paikkaansa yhteiskunnassa) tai on aikamme materialisti, ”tässä ja nyt” –persoonaa, joka haluaa rahaa ja statusta.

Mielikuvani opintojaan pitkittäneestä osoittautui vääräksi, paremminkin se kuvaa informaatioteknologian varsinaista opiskelijaa. Vanhempien koulutusasteella ei ollut merkitystä kulttuurisen pääoman muodossa eikä vanhempien taloudellista tukea edes mitattu tässä tutkimuksessa. Opiskelijan trendikyydestä ja kaupunkilaisuudesta ei myöskään voida sanoa mitään. Ainoat oikeaksi osuneet mielikuvat liittyivät sukupuoleen ja siihen, että taloudellinen tilanne ajoi opintojaan pitkittäneet työelämään. Rahat eivät kuitenkaan mene vain omaan käyttöön, säästöön opintojen jatkamista varten tai elämiseen, vaan koko perheelle. Opintojaan pitkittäneistä suurempi osa oli pareja tai perheellisiä kuin ”sinkkuja” ja juuri perhemuoto tuntui olevan se pääsyy opintojen pitkittymiseen.

7.4 Aineiston jakautuminen osajoukkoihin

Tutkimuksessani nousi esiin opintojaan pitkittäneiden ja opiskelijoiden jakautuminen pienempiin osajoukkoihin. Sinänsä ennakoimaton osajoukko olivat työelämästä opiskelemaan tulleet opiskelijat, joille opinnot olivat alunperinkin sivutoiminen ”harrastus”. Heillä oli ehkä jokin tutkinto takanaan ja työpaikka. Työelämässä heille oli tullut vastaan jotain puutteita omassa osaamisessaan ja niitä tultiin paikkaamaan yliopistoon. Heistä osa oli muuntokoulutus-opiskelijoita, joita opintojen pitkittyminen ei haitannut. Muuntokoulutusopiskelijoita oli koko aineistosta vain 8 % mutta epäilen luvun olevan todellisuudessa suurempi, kaikki vain eivät sitä lomakkeessa maininneet. Näitä muuntokoulutusopiskelijoita oli sekä opintojaan pitkittäneissä että opiskelijoissa.

Opintojaan pitkittäneet jakaantuivat työn vuoksi opintojaan pitkittäneisiin ja ”jonkin muun syyn vuoksi” –pitkittäneisiin. Muu syy oli useimmiten koulutusalan tai –paikan vaihto. Jopa 19 %:lla opinnot olivat pitkittyneet juuri opiskelualan tai –paikan vaihdon vuoksi. He olivat hakeneet ja päässeet jonnekin muualle opiskelemaan mutta ensimmäinen korkeakoulupaikka näkyy rekisterissä edelleen keskeytyneenä koulutuksena. Nämä opiskelijat eivät edes aio jatkaa opintojaan vaan ovat päässeet haluamalleen alalle ja ehkä valmistuneet sieltä. Heidät voi luokitella koulutuksenvaihtajiksi.

Myös opiskelijoissa oli koulutuksenvaihtajia, joita ei kuitenkaan eritelty omaksi osajoukokseen sen erityisemmin. He olivat vaihtaneet jostain muusta tiedekunnasta informaatioteknologian opiskelijoiksi. Tämä selvisi, kun kysyin opiskelijoita yliopistoon tulovuotta ja informaatioteknologian tiedekuntaan opiskelijaksi tulovuotta. Koulutuksenvaihtajilla nämä vuodet poikkesivat toisistaan. Opiskelijoista eriytyivät myös opintojensa ohessa työssäkäyvät ja pelkästään päätoimisesti opiskelevat omiksi ryhmikseen.

7.5 IT -ala ja yhteiskunnallisen ajan henki

Opintojaan pitkittäneet pärjäävät hyvin nyky-yhteiskunnassa. Töiden vuoksi opintojaan pitkittäneet pitävät itseään paremminkin työntekijöinä kuin opiskelijoina. Kaikista pitkittäneistä 76 % piti opintojaan keskeytyneinä ja tämän korreloi keskeyttäjä-statuksen kanssa. Opintojaan sivutoimisena pitävät 24 %, nimesivät itsensä mieluummin opiskelijoiksi.

Opintojaan pitkittäneellä koulutus ei enää merkitse statusarvoltaan niin paljon kuin työpaikka (Scott 1995, 107, 111-112). Koska koulutus on kesken, ei yksilö voi käyttää mitään virallista nimikettä itsestään ja siksi suositaan työelämän antamaa titteliä. Yhteiskunta sosiaalistaa yksilöt noudattamaan elämässään tiettyä kaavaa, johon liittyy siirtymiä erilaisiin rooleihin (Hurrelmann 1988, 100-103). Tietyissä iässä työelämään siirtyminen tulee ajankohtaiseksi. Opintojaan pitkittäneet ovat jo pääosin n. 30-vuotiaita ja perheellisiä, joten heidän odotetaan jo olevan työelämässä. Yksilö tiedostaa yhteiskunnan asettamat ulkoiset vaatimukset, miten elämän olisi edettävä ja tekee päätöksensä sen mukaan.

Yksilöiltä vaaditaan nykyään paljon. Koko ajan tulisi pysyä ajan hermolla ja pärjättävä kaikilla elämän osa-alueilla. Yksilöltä vaaditaan taloudellista, sosiaalista ja symbolista pääomaa. Symbolisen pääoman alalajeista, eli kulttuurisesta pääomasta, tärkeimpiä ovat lapsuuden kodista sisäistetty pääoma ja institutionaalinen eli itse hankittu pääoma (Liljander 199,110-111). Opintojaan pitkittäneillä lapsuuden kodista saatu kulttuurinen pääoma ei poikennut opiskelijoiden vastaavasta. Tämä voisi selittyä juuri ikärakenteella, sillä opintojaan pitkittäneillä omaa elämää oli kertynyt jo sen verran, että oma institutionaalinen pääoma korostui. Heistä puolella oli jo jokin tutkinto suoritettuna. Sen sijaan opiskelijoista suurempi osa oli pelkästään ylioppilaita. Taloudellista pääomaa opintojaan pitkittäneillä on enemmän kuin opiskelijoilla, sillä heidän tulotasonsa oli selvästi korkeampi. ”Kenttäkamppailu” on todellista, jossa opintojaan pitkittäneet tuntuvat pärjäävän paremmin kuin opiskelijat. Opintojaan pitkittäneillekin löytyy parempi vastustaja eli tutkinnon suorittanut. Opintojaan työn vuoksi pitkittäneistä suurin osa eli 83 % myöntää, että korkeakoulututkinnosta olisi hyötyä työelämässä. Institutionaalinen pääoma voi lopulta kärsiä, jos tutkintoa ei suorita (Liljander 1997).

Nykyiselle yhteiskunnalliselle ajalle on monta nimeä: jälkitraditionaalinen yhteiskunta, postmodernismi, postemotionalismi, individualismi, riskiyhteiskunta, orgaanisen solidaarisuuden yhteiskunta, ym. Käsitteet vaihtelevat sen mukaan kenen lanseeraamia ne ovat, joten niiden soveltuvuudesta kuvaamaan juuri tätä aikaa eli 2000-lukua ei voida sanoa mitään. Mielestäni kaikissa käsitteissä on kuitenkin jotain osuvaa.

Individualismin aatteet korostuivat enemmän opiskelijoiden keskuudessa kuin opintojaan pitkittäneillä. Opiskelijat olivat nuorempaa ikäluokkaa, joten tietynlainen egoismi ja massakäytös voisivatkin sopia paremmin heille. Giddensin mukaan (1995, 83-84) jälkitraditionaalisuus ilmenee irrallisuuden ja juurettomuuden tunteina. Yksilö onkin vaikeassa valintatilanteessa, sillä vanhemmilta opittu ”elämänkaava” (ensin koulutus, sitten työ ja perhe) ei enää päde. Yksilön on tartuttava työtilaisuuksiin jo opintojen aikana, sillä suhteilla työelämään ja työkokemuksella on enemmän painoarvoa kuin pelkällä tutkinnolla työnhakutilanteessa. Toisaalta ”biologinen kello” ja tiettyihin ikäluokkiin sidoksissa olevat siirtymät (kehitystehtävät) vaikuttavat taustalla. Valinnan vapaus saattaa tuntua valinnan pakolta.

Opintojaan pitkittäneet tekivät valintansa tulevaisuuttaan ajatellen. Valinta tuntui oikealta, sillä IT -alalla oli hurja nousukausi. Töitä oli tarjolla ja opinnot tuntuivat turhauttavilta. Työelämään siirtyminen toi myös rahallista etua, joka mahdollista suuremmat hankinnat, kuten auton tai asunnon osto. Riskiyhteiskunnassa päätösten teko on aina riskinottoa, sillä seurauksia on mahdoton ennustaa (Beck 1995, 11-20). Työelämään siirtymisessä ilman tutkintoa on aina oma riskinsä. IT -alakin koki notkahduksen ja moni opintojaan pitkittänyt joutui palaamaan takaisin opinahjoonsa. Työpaikkansa pitäneilläkin uralla eteneminen on vaikeampaa ja tutkinnon puute näkyy palkkauksessa.

Opintojaan pitkittäneiden arvomaailma tuntuu melko vakaalta, ehkä juuri hankitun elämäkokemuksen vuoksi. Opiskelijoiden nuoruus puolestaan paistaa heidän valitsemastaan elämäntyylistä. Heillä palkka kuluu sitä mukaa, kun tulee ja huomisesta ei huolta kanneta, hieman kärjistetyksi sanoen. Kulutustyyli vastaa osaltaan Riesmanin (1950) toisohjautuvan tyyppin suhtautumista kuluttamiseen. Mestrovic (1997, 38-39) puolestaan puhuu postemotionaalista tyylistä, joka on sitoutumaton ja vapaa velvoitteista. Opiskelijat ovat sitoutuneempia opintoihinsa kuin opintojaan pitkittäneet. Heille tutkinnon suorittaminen oli varmaa jo opintojen alussa, kun opintojaan pitkittäneillä epävarmuus tutkinnon suorittamisen suhteen vain kasvoi opintojen pitkittyessä. Toisohjautuva ja postemotionaalinen tyyppi eivät sellaisenaan sovi kuvaamaan opintojaan pitkittäneitä tai opiskelijoita. Tämän tutkimuksen perusteella ei voida myöskään sanoa mitään, esim. yksilön miellyttämistarpeesta ("olla mukava") tai toisten hyväksynnän tarpeesta.

Opintojaan pitkittäneet ja opiskelijat jakaantuivat osajoukkoihin, jotka osoittautuivat hyvin heterogeenisiksi. Tämä ei varmasti ainakaan edistä yhteisöllisyyden tuntua. Yliopiston opiskelijoissa on varsinaisia ja muuntokoulutusopiskelijoita. Opiskelijat voivat olla päätoimisia tai sivutoimisia, myös etäopiskelu lisääntyy. Yhä suurempi osa opiskelijoista käy töissä opintojensa ohessa tai vastaavasti opiskelee töiden ohessa. Jos yksilöllä ei ole yhteisön tukea, niin yliopistosta vieraantuminen on mahdollista (Töttö 1997, 182-187, 198).

Aittolan (1992, 100) mukaan yhteisöllisyyden kehittymistä haittaa juuri opiskelija-aineuksen erilaisuus. Yksilöllä on luontainen halu kuulua johonkin ryhmään ja, jos sopivaa viiteryhmää ei löydy yliopistosta, se voidaan löytää työelämästä. Stevens-Long (1988, 152) näkee työelämään siirtymisen johtuvan erityisesti sen tarjoamasta sosiaalisesta roolista.

7.6 Kehitystehtävien vaikutus elämän kulkuun

Nyky-yhteiskunnassa yksilöllä on vapaus valita oma elämäntyylinsä, sillä jokaisen on rakennettava itse oma elämänsä. Kuitenkin taustalla vaikuttavat psykologiset ja biologiset tekijät. Biologisia raja-aitoja asettavat hedelmällisyys ja elinikä. Psykologisia tekijöitä kuvaavat parhaiten kehitystehtäväteoriat. Vaikka yksilöllä on valinnan vapaus oman elämänsä järjestämiseen, noudattaa suurin osa väestöstä tiettyä samaa kaavaa.

Opintojaan pitkittäneet ovat sen ikäisiä, että Eriksonin (1968) identiteetti-kriisi on ratkaistu. Sen sijaan elämän pääintressit koostuvat Havighurstin (1972) kehitystehtävistä, kuten kumppanin etsiminen, parisuhteessa elämisen opettelu, perheen perustaminen, ammattiin valmistuminen ja sopivan sosiaalisen viiteryhmän löytäminen. Opintojaan pitkittäneistä suurin osa eli parisuhteessa, osalla oli myös perhettä. Opintojaan pitkittäneet ajattelivat myös muita valinnoissaan, eivät vain itseään. Whiten (1975) mukaan aikuisen arvomaailma inhimillistyy, yksilö välittää enemmän toisista ja hänellä on halu kuulua johonkin yhteisöön. (Stevens-Long 1988, 103-105.) Opintojaan pitkittäneillä arvomaailma on kehittynyt muut huomioivaksi.

Aikuisille työ on yksi tärkeimpiä elämänsisältöjä, niin myös opintojaan pitkittäneillä. Työ takaa muiden kehitystehtävien toteutumisen. Ansiotulot mahdollistavat perheen perustamisen ja elintason paranemisen. Töistä voi löytyä samanhenkinen viiteryhmä, jossa yksilö viihtyy. Työ vahvistaa yksilön identiteettiä, sillä erilaiset työroolit jäsentävät elämää (Stevens-Long 1988, 152).

7.7 Tutkimuksen arviointi ja yleistettävyys

7.7.1 Kyselylomakkeen tarkastelu

Kyselylomakkeita oli kahdenlaisia, opintojaan pitkittäneille lähetetty (Liite 4) ja opiskelijoille jaettu (Liite 5). Ensimmäisessä lomakkeessa huomasin virheitä, jotka korjasin toiseen. Tarkoitukseni oli kuitenkin säilyttää lomake lähes samanlaisena. Perhemuotoa kysyttäessä yksinhuoltajan perästä puuttui lasten lukumäärän kartoittava kohta. Tutkimuksen kannalta lasten lukumäärä ei loppujen lopuksi ollut olennainen asia mutta

lomaketta laadittaessa se olisi pitänyt huomioida. Käytin ensimmäisessä lomakkeessa yleisesti käsitettä ”informaatioteknologian opiskelu”. Tällaista ainetta ei kuitenkaan ole olemassakaan, vaan opiskelijoiden pääaineena on tietotekniikka, tietojenkäsittelytiede tai tietojärjestelmätiede. Toisessa lomakkeessa hieman muutin käsitettä joissain kohdissa, esim. informaatioteknologian tiedekunnan opiskelupaikaksi. Toisaalta vastaajat tuntuivat ymmärtävän mitä tarkoitan, joten en muutellut lomaketta turhan takia.

Opiskelijoiden lomakkeessa kysyin asioita, jotka olin saanut opintojaan pitkittäneiden osalta suoraan opintorekisteristä (yliopistoon kirjoille tulovuosi, opintoviikot, pääaine ja koulutusohjelma). Koulutusohjelman olisi voinut kysyä strukturoidusti, sillä monet olivat ymmärtäneet sen väärin. Tarkat vaihtoehdot perustutkinto-opiskelija vai muuntokoulutusopiskelija olisi ehkä toiminut käytännössä paremmin. Opiskelijoiden kyselylomakkeen täyttämässä oli aikaraja (15-20 min.), joten sen vuoksi jouduin jättämään muutamia kysymyksiä pois ja muokkaamaan kyselyn rakennetta. Opiskelijoiden lomakkeeseen lisäsin kohdan, jossa he saivat kertoa kehitysehdotuksiaan informaatioteknologian opinnoista.

Kysymysten vastausvaihtoehtojen numerointi toimi hyvin ja helpotti itse koodaamista, vaikka analysointivaiheessa jouduinkin yhdistelemään luokkia ja numeroimaan ne uudelleen. Sen sijaan kolmen tärkeimmän vastausvaihtoehdon laittaminen tärkeysjärjestykseen ei toiminut. Vastaajat olivat merkinneet usein vain sen tärkeimmän vaihtoehdon. Kyselylomakkeessa oli muutamia avoimia kysymyksiä strukturoitujen lisäksi, joihin oli tullut myös hyvin vastauksia. Vastaajia olisi voinut pyytää kuvaamaan omaa elämäntilannettaan niin halutessaan avoimella kysymyksellä. Moni oli käyttänyt lomakkeen reunoja tai kyselyn kommentointi kohtaa tähän tarkoitukseen. Kyselyn vastausvaihtoehdot eivät sopineet kaikille ja he olisivat halunneet ehkä perustella asiaa.

Kaiken kaikkiaan kysely oli toimiva. Sen lyhydestä ja selkeydestä tuli jopa kiitosta vastaajilta. Opiskelijoiden täyttämässä lomakkeissa oli puutteita, jotka varmaan osaltaan johtuivat juuri aikarajasta, esim. ikä tai sukupuoli oli jäänyt merkitsemättä. Toisaalta opintojaan pitkittäneiden täyttämässä lomakkeissa puutteet johtuivat osaksi myös vastaamattomuudesta, esim. ei muistettu enää opintojen alussa olleita odotuksia.

Kyselylomakkeiden vertailu toisiinsa voidaan tietysti kyseenalaistaa. Olihan kyseessä kaksi erilaista kyselyä: postikysely ja informoitu kysely. Kyselylomakkeet myös

poikkesivat hieman toisistaan. En kuitenkaan vertailut toisiinsa eri kysymyksiä vaan ainoastaan yhteisiä kysymyksiä. Muuttujaluettelossa (Liite 7) on koottuna yhteiset kysymykset sekä opintojaan pitkittäneiltä ja opiskelijoilta kysytyt omat kysymykset.

Tutkimuksen validius tuli ilmi siinä, että vastaajat olivat ymmärtäneet kysymykset oikein. Muutamia väärinkäsityksiä tietysti oli mukana. Opiskelijoiden täyttäessä lomaketta olin henkilökohtaisesti paikalla, jolloin lomakkeesta tuli esiin vain yksi kysymys: ”Tarkoitanko opintoviikkomäärällä vain Jyväskylän yliopistossa tehtyjä opintoja?”. Postikyselyssä myös yksi kysymys oli tuottanut joillekin väärinymmärrystä. Kysymys kuului: ”Mitä hyötyä jo kertyneistä informaatioteknologian opinnoista on ollut työelämässä?”, jolloin joku oli käsittänyt sen toisinpäin: ”Mitä hyötyä työelämässä olosta on ollut informaatioteknologian opinnoissa?”. Mielestäni kyselylomake oli tähän aiheeseen hyvin soveltuva tutkimusmenetelmä.

7.7.2 Menetelmän arviointi ja tulosten luotettavuus

Tutkimuksessani olin kiinnostunut informaatioteknologian opintojen pitkittymisestä ja silloisen teknologia-alan hyvän työtilanteen vaikutuksesta asiaan, kuten opintojaan pitkittäneiden saatekirjeessä mainitsin (Liite 1). Tämä aiheen rajausta saattoi vaikuttaa postitse lähetettyjen lomakkeiden melko suureen katoon (palautui 50 % lomakkeista). Toisaalta lomakkeeseen saattoi vastata muistakin syistä opintojaan pitkittäneet, joten todellista syytä on vaikea arvioida. Yksi syy oli tietysti koulutuksenvaihtajien osuus otannasta. He näkyivät rekisterissä opintonsa keskeyttäneinä, vaikka olivat jatkaneet toiseen opiskelupaikkaan. Periaatteessa he kuitenkin ovat edelleen informaatioteknologian opintojen osalta opintojaan pitkittäneitä.

Muita syitä katoon saattoivat olla kesäaika ja yleinen vastaamattomuus. Postikyselyyn saattaa aina liittyä yleinen vastaamattomuus, sillä osa ei halua vastata periaatteesta mihinkään kyselyyn. Opintorekisteristä saamani osoitteet eivät olleet ajan tasalla ja kesäajaksi moni oli saattanut vielä vaihtaa osoitettaan. Otin osoitteet melko varhaisessa vaiheessa rekisteristä (maaliskuussa), mutta sain lomakkeet valmiiksi vasta kesäkuussa. Osoitteiden tarkistaminen juuri ennen lähettämistä olisi ehkä auttanut asiaa. En voinut ennakoita osoitteista aiheutuvaa katoa, sillä uskoin niiden olevan ajan tasalla.

Opintojen pitkittymisen tarkastelu sosiologisesta näkökulmasta osoittautui vaikeaksi. Kyselyn avulla ei saanut tarpeeksi syvällistä tietoa, esim. yliopistokulttuuriin sosiaalistumisesta. Se olisi vaatinut lisäksi toisenlaisen menetelmän, kuten haastattelun. Tarvitsin tietoa useilta henkilöiltä, joten kysely oli siihen tarkoitukseen hyvä. Haastattelujen avulla olisin saanut tarkennuksia joihinkin lomakkeen kohtiin. Tämän tutkimuksen teossa aikapula tuli esteeksi, sillä kyselyn koodaaminen ja analysointi veivät enemmän aikaa kuin olin etukäteen arvioinut.

Tutkimukseni otanta (n=111) oli suhteellisen pieni verrattuna informaatioteknologian tiedekunnan kokonaisopiskelijamäärään n. 1100 opiskelijaa (vuodelta 2000). Aineisto oli kuitenkin tarpeeksi suuri tilastollisia testejä varten. Laajoja yleistyksiä tuloksista ei voida tehdä, sillä vertailussa olleet osajoukot (opintojaan pitkittäneet 59 kpl ja opiskelijat 52 kpl) olivat melko pieniä. Osa lomakkeiden kysymyksistä mittasi vastaajan mielipidettä tai asennetta, jotka ovat niin henkilökohtaisia asioita ettei niiden perusteella voi tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä.

Tulosten luotettavuuteen vaikuttaa tutkimukseni vertailuasetelma. Tässä tapauksessa vertailin keskenään postitse lähetetyn kyselyn ja kontrolloidun kyselyn tuloksia. Vastaajat olivat eri tilanteissa lomakkeen täyttämisen suhteen. Myös saatekirjeet olivat erilaiset (Liitteet 1 ja 3). Mielestäni kyselylomakkeiden antia voi kuitenkin perustellusti vertailla. Molemmissa tilanteissa vastaajalla oli mahdollisuus jättää vastaamatta kyselyyn. Kontrolloidussa kyselyssä täyttämislle oli aikaraja. On kuitenkin todettu, että yleensä myös postitse lähetettyihin kyselyihin vastataan joko heti sen saapumisen jälkeen tai sitten ei ollenkaan. Luentotilanteessa esittelin lyhyesti itseni ja tutkimukseni tarkoituksen. Pyrin pitämään informaation samanlaisena kuin opintojaan pitkittäneiden saatekirjeessä. Kyselylomakkeet olivat myös melkein samanlaiset molemmille vastaajaryhmille.

Luotettavuus kärsi ainoastaan sen suhteen, että jouduin kysymään opiskelijoilta asioita, esim. kertyneen opintoviikkomäärän ja koulutusohjelman, jotka olin saanut opintojaan pitkittäneiden osalta suoraan rekisteristä. Oman arvion ja täsmällisen tiedon vertailu ei ole ehkä kovin luotettavaa. Tämä oli kuitenkin ainoa mahdollinen toimintatapa, sillä opiskelijoiden rekisteritietojen tarkastamiseen olisin tarvinnut heidän henkilötietonsa.

Lomakkeiden täyttäminen anonyyminä oli mielestäni parempi ratkaisu. Opiskelijoiden antamien tietojen todenperäisyyteen on siis vain luotettava.

7.8 Jatkotutkimusten aiheita

Opintojen pitkittymistä voisi kutsua ”päättymättömäksi tarinaksi”. IT -alalla opintojen pitkittymisen ongelmaa helpotti alaa kohdannut lama. Yhteiskunnallinen kehitys osaltaan ratkaisi pitkittymisen ongelman. Kun töitä ei ole enää tarjolla niin paljon, korostuu korkeakoulututkinnon merkitys.

Opintojen pitkittyminen on ikuisuuskysymys. Yliopistoihin otetaan jatkuvasti aina vain enemmän opiskelijoita. Samaan aikaan yliopistoissa on kirjoilla opiskelijoita, joilla ei ole aikomustakaan suorittaa keskeneräistä tutkintoaan. Heillä voi olla jo yksi korkeakoulututkinto, joten toisen tai kolmannen suorittamisella ei ole merkitystä. Tilastoissa he näkyvät kuitenkin edelleen opintojaan pitkittäneinä. Tutkimuksessani esiin tullut uusi ryhmä, ns. yliopisto-opintojen harrastajat, näkyvät myös opintojaan pitkittäneinä tilastoissa.

Korkeakouluopintojen pitkittyminen on ollut ongelma jo 1960-luvulta lähtien eikä loppua näy. Jatkotutkimuksia aiheesta on edelleen hyvä tehdä. Tämän tutkimuksen pohjalta mielenkiintoni heräsi juuri opiskelija-aineksen erilaisuutta kohtaan. Opiskelijat jakautuvat useisiin osajoukkoihin, joista ”yliopisto-opintojen harrastajat” ovat ainakin tutkimatta. Ovatko he tulleet yliopistoon opiskelemaan kuin avoimeen yliopistoon, sillä erotuksella, että opiskelu yliopistossa on lähes ilmaista? Miten suuren joukon he todellisuudessa muodostavat ja millaista vääristymää aiheuttavat rekistereissä opintojen pitkittymisen suhteen?

Informaatioteknologian alalta olisi kiinnostavaa saada tietää IT -alan laman vaikutuksista opintojaan pitkittäneiden elämään. Moniko menetti työpaikkansa ja joutui palaamaan päätoimiseksi opiskelijaksi? Mitä muita seurauksia lamalla oli? Tässä tutkimuksessa vertailin keskenään alan opiskelijoita ja opintojaan pitkittäneitä. Vastaavan vertailun voisi tehdä opintojaan pitkittäneiden ja valmistuneiden kesken. Tällöin saataisiin tietää, miten paljon tutkinnon suorittaminen vaikuttaa uralla etenemiseen ja

työllistymiseen? Opintojen pitkittyminen on monitahoinen ja vaikea ongelma, josta jokainen uusi tutkimus tuo lisää arvokasta tietoa.

LÄHTEET

- Aittola, T. 1992. Uuden opiskelijatyypin synty: opiskelijoiden elämänvaiheet ja tieteenaspesifien habitusten muovautuminen 1980-luvun yliopistossa. Jyväskylä: Copyright.
- Alasuutari, P. 1997. Kulttuuripääoma summamuuttujan valossa. *Sosiologia* 1, 3-14.
- Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 1995. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Juva: WSOY.
- Beck, U. 1995. Poliitiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa Beck, U., Giddens, A. & Lash, S. *Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio*. Suom. Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino, 11-82.
- Beck, U., Giddens, A. & Lash, S. 1995. *Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio*. Suom. Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino.
- Blåfield, A. 2000. Ahneiden laakso. *Helsingin Sanomien kuukausiliite* 9/2000, 58-71.
- Brown, S.D., Hackett, G. & Lent, R. W. 2000. Contextual supports and barriers to career choice: a social cognitive analysis. *Journal of counseling psychology*. Vol 47. No 1, 36-49.
- Cooke, D.K., Sims, R.L. & Peyrefitte, J. 1995. The relationships between graduate student attitudes and attrition. *Journal of psychology* 129, 677-688.
- Foster, J. 2001. *Data analysis using SPSS for Windows versions 8-10. A beginner's guide*. London: Sage.
- Friman, M. & Kokko, P. 2000. Raportti Hämeen ammattikorkeakoulussa tapahtuneista opintojen keskeyttämisistä lukuvuonna 1998-99. HAMK/Oped-projekti.
- Giddens, A. 1995. Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Beck, U., Giddens, A. & Lash, S. *Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio*. Suom. Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino, 83-152.
- Halttunen, N. & Tuomisto, H. 2001. Avointen yliopisto-opintojen keskeyttämisen monet merkitykset. *Aikuiskasvatus* 3/2001, 236-245.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. *Tutki ja kirjoita*. 3. painos. Helsinki: Kirjayhtymä Oy, 191-192.

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. 6. painos. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.
- Hurrelmann, K. 1988. Social structure and personality development. The individual as a productive processor of reality. Cambridge: Cambridge university press.
- Ilmonen, K. 1995. Anthony Giddensin rakenteistumisteoria ja sen kritiikki. Teoksessa Heiskala, R. (toim.) Sosiologisen teorian nykysuuntauksia. 2. painos. Tampere: Tammer-Paino OY, 316-347.
- Informaatioteknologian tiedekunnan opinto-opas 2000-2001. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kirkkomäki, L. 2000. Informaatioteknologian tiedekunnan esittely. Saatavilla www-muodossa: <URL:http://infotech.jyu.fi/esittely.html>. (Luettu 13.2.2001).
- Koikkalainen, R. 2001. Lasissa 120. Jyväskylän ylioppilaslehti 11/2001, 10-11.
- Konttinen, E. & Pylvänäinen, M. 1996. Uuden yliopiston synty. Jyväskylän yliopiston kehittämisen suuret linjat ja suhdanteet. Teoksessa Helenius, B., Hämäläinen, E. & Tuunainen, J. (toim.) Kohti McDonald's -yliopistoa? Näkökulmia suomalaiseseen korkeakoulu- ja tiedepolitiikkaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 35-70.
- Lampert, M. A. 1993. Student-faculty informal interactions and the effect on college student outcomes: A review of the literature. *Adolescence* 28 (112), 971-990.
- Lehtisalo, L. & Raivola, R. 1999. Koulutus ja koulutuspolitiikka 2000-luvulle. Juva: WSOY.
- Liljander, J-P. 1997. Keskeyttäminen ja koulutuksenvaihto korkeakoulukentän statuskerroksissa. *Sociologia* 34, 125-138.
- Liljander, J-P. 1999. Pierre Bourdieu: Valikoiva erottautuminen koulutuksessa. Teoksessa Aittola, T. (toim.) Kasvatussosiologian teoreetikoita. Helsinki: Gaudeamus, 105-129.
- Mestrovic, S. G. 1997. Postemotional society. Foreword by David Riesman. London: SAGE Publications.
- Moore, E. 2000. Aikuisten yliopisto-opiskelijoiden monet opiskelupositiot. Teoksessa Honkimäki, S. & Jalkanen, H. (toim.) Innovatiivinen yliopisto? Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 191-202.

- Moore, E. 2001. Yliopistojen aikuiset opiskelijat. *Aikuiskasvatus* 1/2001, 26-35.
- Mäkinen, J. & Olkinuora, E. 1999. Akateemisen asiantuntemuksen rakentaminen tietoyhteiskunnassa - kuka vaatii ja mitä? *Kasvatus* 3/1999, 290-303.
- Mäkinen, M. 1999. Matemaattis-luonnontieteellisten opintojen keskeyttämisen ja koulutusalan vaihdon jäljillä. Teoksessa Mäkinen, J. & Olkinuora, E. (toim.) *Yliopisto-opiskelu ja sen kokeminen*. Turku: Painosalama Oy, 145-166.
- Pajala, S. & Lempinen, P. 2001. Pitkä tie maisteriksi. Selvitys 1985, 1988 ja 1991 yliopistoissa aloittaneiden opintojen kulusta. *Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus* 22/2001.
- Pascarella, E. & Terenzini, P. 1991. *How college affects students*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Raivola, R. 1997. Vaikuttavuustutkimuksen ulkoiset ja sisäiset determinantit. Teoksessa *Koulutus, yhteiskunta ja menestys*. Suomen akatemian julkaisuja 7/97. Helsinki: Oy Edita Ab, 54-70.
- Rautopuro, J. & Väisänen, P. 2002. Yliopisto-opintoihin sitoutumisen ja tavoiteorientaation merkityksestä. *Kasvatus* 33 (1), 6-20.
- RE: Palkkoihin ollaan tyytyväisiä. 2001. Saatavilla [www –muodossa: <URL:http://rekakois.com>](http://www.rekakois.com). (Luettu 4.5.2001).
- Rickinson, B. & Rutherford, D. 1996. Systematic monitoring of the adjustment to university of undergraduates: a strategy for reducing withdrawal rates. *British Journal of Guidance and Counselling*, Vol 24, No 2, 213-225.
- Rinne, R. 1998. Akateemiset tutkinnot muuttuvana työmarkkina-alueena. Teoksessa Järvinen, M-R., Rinne, R. & Lehtinen, E. *Yliopistot ja muuttuva työelämä*. Turku: Painosalama Oy, 13-42.
- Robinson, J. P. & Shaver, P.R. 1973. Measures of Social Psychological attitudes. Ann Arbor: Survey Research Center Institute for Social Research, 533-536.
- Saarinen, T. 1997. Tehokkuudesta laatuun ja vaikuttavuuteen: tuloksellisuuden palkitseminen Suomessa. Teoksessa Nyysölä, K. & Saarinen, T. (toim.) *Näkökulmia korkeakoulujen tuloksellisuuteen*. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 41. Turku: Painosalama Oy, 15-32.
- Scott, P. 1995. *The meanings of mass higher education*. Buckingham: SRHE.

- Silvonen, J. 1996. Nopeammin, nopeammin ... Opiskelu ja korkeakoulupolitiikka. Teoksessa Helenius, B., Hämäläinen, E. & Tuunainen, J. (toim.) Kohti McDonald's -yliopistoa? Näkökulmia suomalaiseen korkeakoulu- ja tiedepolitiikkaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 71-118.
- Soanjärvi, K. 1994. Yliopisto-opiskelun luopio? Keskeyttäminen fysiikan koulutusohjelmassa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu - tutkielma.
- Stevens-Long, J. 1988. Adult life: developmental processes. 3. painos. Kalifornia: Mayfield Publishing Company.
- Tiilikainen, A. 2000. Uusi opiskelija ja yliopisto. Opiskelijoiden ensimmäisen opintovuoden kokemukset ja vastaanotto yliopistolla. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 17/2000.
- Töttö, P. 1997. Emile Durkheim - kaikki on sosiaalista. Teoksessa Gronow, J., Noro, A. & Töttö, P. Sosiologian klassikot. 2. painos. Tampere: Tammer-Paino Oy, 173-212.
- Vesikansa, S., Lempinen, P. & Suomela, S. 1998. Tehokkaaseen opiskeluun – norminopeutta vai mielekästä oppimista. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 14/1998.
- Villinikkarit kehittivät perinteistä teknologiakoulutusta: It-koulutus uusiksi. 2000. Suur-Jyväskylän lehti. 25.10.2000, 17.
- Ylijoki, O-H. 1998. Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosialisaatio. Tampere: Vastapaino.
- Yliopiston IT-koulutuksen tukemiseen 11 miljoonaa. 2000. Suur-Jyväskylän lehti. 18.10.2000, 9.

LIITTEET

LIITE 1: Saatekirje opintojaan pitkittäneille

Jyväskylässä 4.6. 2001

HYVÄ INFORMAATIOTEKNOLOGIAN OPISKELIJA,

Lähestyn Sinua näin kesän kynnyksellä yliopisto-opintoihin liittyvällä kyselyllä. Toivon, että auttaisit minua gradu-työni teossa ja täyttäisit oheisen kyselylomakkeen. Postita täytetty lomake kirjekuussa, jonka postimaksu on jo maksettu. Olisin todella kiitollinen osallistumisestasi tutkimukseeni!

Olen kasvatustieteen opiskelija Jyväskylän yliopistosta ja teen gradu-työtäni informaatioteknologian opintojen pitkittymisestä. Tutkimuksellani pyrin valottamaan opintojen pitkittymisen syitä ja nykyisen teknologia-alan hyvän työtilanteen vaikutusta asiaan.

Tämä kyselylomake on lähetetty n. 200:lle informaatioteknologian opiskelijalle, joiden nimi- ja osoitetiedot sain Jyväskylän yliopiston opiskelijarekisteristä. Otokseen valikoituivat ne opiskelijat, joilla viimeisin opintosuoritus oli kirjattu vuodelta 1998 (tilanne rekisteristä 13.3.2001). Sain luvan tietojen käyttöön informaatioteknologian tiedekunnan hallintopäälliköltä. Hävitän nimi- ja osoitetiedot aineiston koottuani. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä vastaajien henkilöllisyys paljastu tutkimusraportissa (vastaukset analysoidaan tilastollisesti).

Osallistumalla tutkimukseen autat minua saamaan arvokasta tietoa yliopisto-opintojen nykytilasta ja tuomaan opiskelijan äänen kuuluviin. Tulosten edustavuuden vuoksi jokaisen lomakkeen palauttaminen on ensiarvoisen tärkeää.

Toivon, että vastaisit mahdollisimman pian, kuitenkin 20.6.2001 mennessä.

Mikäli sinulla on jotain kysyttävää aiheesta, vastaan mielelläni kaikkiin kysymyksiin. (alla yhteystietoni)

Ystävällisin terveisin,

Tiinakaisa Turpeinen

osoitteeni: Polttolinja 10 C 41
40520 JYVÄSKYLÄ

puh.: 040-565 3934

e-mail: tilinna@st.jyu.fi

KIITOS VAIVANNÄÖSTÄSI JA HYVÄÄ KESÄÄ!

PS. Kyselylomakkeet on numeroitu vain vastanneiden identifioimiseksi, jotta vältyn turhien karhukirjeiden lähettämiseltä.

LIITE 2: Karhukirje opintojaan pitkittäneille

Jyväskylässä 20.8.2001

HYVÄ INFORMAATIOTEKNOLOGIAN OPISKELIJA,

Lähetin Sinulle kesäkuussa kyselylomakkeen, jossa kyselin informaatioteknologian opintojesi tämän hetkisestä vaiheesta. Koska määräaikaan mennessä osa lomakkeista jäi saamatta, lähetän ohessa uuden lomakkeen ja palautuskuoren. Mikäli olet jo vastannut kyselyyni ja palauttanut sen, tämä "karhukirje" on aiheeton.

Olen kasvatustieteen opiskelija Jyväskylän yliopistosta ja teen gradu-työtäni informaatioteknologian opintojen pitkittymisestä. Tutkimuksellani pyrin valottamaan opintojen pitkittymisen syitä ja nykyisen teknologia-alan hyvän työtilanteen vaikutusta asiaan.

Tämä kyselylomake on lähetetty n. 200:lle informaatioteknologian opiskelijalle, joiden nimi- ja osoitetiedot sain Jyväskylän yliopiston opiskelijarekisteristä. Otokseen valikoituivat ne opiskelijat, joilla viimeisin opintosuoritus oli kirjattu vuodelta 1998 (tilanne rekisteristä 13.3.2001). Sain luvan tietojen käyttöön informaatioteknologian tiedekunnan hallintopäälliköltä. Hävitän nimi- ja osoitetiedot aineiston koottuani. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä vastaajien henkilöllisyys paljastu tutkimusraportissa (vastaukset analysoidaan tilastollisesti).

Osallistumalla tutkimukseen autat minua saamaan arvokasta tietoa yliopisto-opintojen nykytilasta ja tuomaan opiskelijan äänen kuuluviin. Tulosten edustavuuden vuoksi jokaisen lomakkeen palauttaminen on ensiarvoisen tärkeää.

Toivon, että vastaisit mahdollisimman pian, kuitenkin **5.9.2001** mennessä.

HUOM. Jos olet suorittanut opintosi nyt kesän aikana tai toisessa yliopistossa/korkeakoulussa loppuun, täytä lomake sinulle soveltuvin osin ja mainitse asiasta kohdassa 32 tai tyhjällä takasivulla.

Mikäli sinulla on jotain kysyttävää aiheesta, vastaan mielelläni kaikkiin kysymyksiin. (alla yhteystietoni)

Ystävällisin terveisin,

Tiinakaisa Turpeinen

osoitteeni: Polttolinja 10 C 41
40520 JYVÄSKYLÄ
puh.: 040-565 3934 (klo 17 jälkeen)
e-mail: tilinna@st.jyu.fi

KIITOS VAIVANNÄÖSTÄSI JA HYVÄÄ JATKOA!

PS. Kyselylomakkeet on numeroitu vain vastanneiden identifioimiseksi, jotta vältyn turhien karhukirjeiden lähettämiseltä.

LIITE 3: Saatekirje opiskelijoille

Hei!

Olen Tiinakaisa Turpeinen, kasvatustieteen opiskelija Jyväskylän yliopistosta. Teen gradu-työtäni aiheesta; opintojen pitkittyminen informaatioteknologian tiedekunnassa. Lähinnä olen kiinnostunut työelämään siirtymisen vaikutuksesta asiaan.

- Olen jo kysellyt postitse aiheesta opiskelijoilta, jotka ovat ns. pitkittäneet opintojaan.

Nyt kerään teiltä, varsinaisilta opiskelijoilta, *vertailuaineistoa*.

- Opintojen pitkittymisellä tarkoitan tässä seuraavaa:

Yliopisto-opintojen pitkittyminen = työelämään siirtymisen vuoksi opiskelu yliopistossa katkeaa joksikin aikaa (2 vuotta tai yli). Töissä ollessaan opiskelija ei tee opintoviikkoja.

- Lomakkeet käsitellään *ehdottoman luottamuksellisesti*, ainoastaan minä käsittelen vastauksia. Lopulliset tulokset esitetään tilastollisesti, joten yksittäisiä vastauksia *ei* voi raportista erottaa.

- Vastaaminen on täysin *vapaaehtoista*. Halutessasi voit siis palauttaa tyhjän lomakkeen. *Toivoisin* kuitenkin sinun vastaavan, koska tulosten edustavuuden vuoksi jokainen vastaus on tärkeä.

- Kyselylomakkeen täyttäminen vie aikaa *n. 15-20 minuuttia*.

SUURET KIITOKSET OSALLISTUMISESTASI JA MENESTYSTÄ OPINNOILLES!

Yhteystietoni:

Tiinakaisa Turpeinen

Puh. 040 – 565 3934

e-mail. tilinna@st.jyu.fi

LIITE 4: Kyselylomake opintojaan pitkittäneille

KYSELYLOMAKE

Ympyröi oikea vaihtoehto tai kirjoita vastaus. **HUOM! Sivut ovat kaksipuoleisia!**

TAUSTATIEDOT

1. Sukupuoli   1 nainen   2 mies

2. Syntymävuosi _____

3. Mikä on perhemuotosi?

- 1   yksin omassa taloudessa
 2   yhteistaloudessa (solu, yhteisö)
 3   avio/avoliitossa, ei lapsia
 4   avio/avoliitossa, lapsia. Lasten lukumäärä _____
 5   yksinhuoltaja
 6   asun vanhempien kanssa
 7   muu, mikä? _____

4. Mikä on vanhempiesi koulutus? (ympyröi korkein koulutusaste)

isä	äiti	
1	1	Kansakoulu
2	2	Keskikoulu tai peruskoulu
3	3	Ammattikoulutason tutkinto
4	4	Ylioppilastutkinto
5	5	Opistotason tutkinto
6	6	Yliopisto- tai korkeakoulututkinto
7	7	Työssä kouluttautuminen ammattiin

5. Mitkä ovat vanhempiesi ammatit? (Jos vanhempasi ovat eläkkeellä tai muuten poissa työelämästä, merkitse se työ tai ammatti, jota he harjoittivat silloin, kun he viimeksi olivat aktiivisesti työelämässä)

isä _____   äiti _____

OPISKELU

6. Mitä aikaisempia tutkintoja sinulla on?

- 1   ylioppilastutkinto tai vastaava
 2   ammatillinen kouluastetutkinto
 3   opistotutkinto
 4   ammattikorkeakoulututkinto
 5   yliopistotutkinto
 6   muu tutkinto, mikä? _____

7. Oletko keskeyttänyt opintoja aiemmin (ennen informaatioteknologian opintojen aloittamista)?

1 en   2 kyllä, miksi keskeytit silloiset opintosi?

---

8. Oliko informaatioteknologia ensisijainen hakukohteesi yliopisto-opiskelupaikkaa hakiessasi?

1 oli   2 ei ollut, jos ei niin mikä oli _____

9. Miksi alunperin halusit opiskelemaan informaatioteknologiaa? (merkitse enintään kolme tärkeintä syytä järjestyksessä 1 = tärkein jne.)

__ ala kiinnosti

__ alalla on hyvät työmahdollisuudet

__ ala on arvostettu nyky-yhteiskunnassa

__ alan palkkaustaso on korkea

__ opiskelu yliopistossa kiinnosti (alalla ei niin väliä)

__ halusin korkeakoulututkinnon

__ jokin muu, mikä _____

10. a) Mitä odotit alussa informaatioteknologian opinnoilta?

---

b) Vastasivatko opinnot odotuksiasi?   1 kyllä   2 ei, miten eivät vastanneet?

---

11. Kuinka varma olit opintojen alussa, että suoritat tutkinnon loppuun asti?

1 täysin varma

2 epäilin hieman

3 en aikonut suorittaa

12. Miten mielestäsi menestyit yliopisto-opinnoissasi?

1 hyvin

2 keskinkertaisesti

3 heikosti

OPINTOJEN PITKITTÄMINEN

13. Onko yliopisto-opintojen pitkittyminen mielestäsi ongelma?

1 on

2 ei

14. Onko yliopisto-opintojen pitkittymisestä mielestäsi enemmän haittaa opiskelijalle vai yliopistolle?

1 opiskelijalle

2 yliopistolle

3 ei kummallekaan

15. Missä vaiheessa informaatioteknologian opintosi olivat, kun opintoviikkoja ei enää kertynyt?

1 alussa   2 keskivaiheilla   3 lopussa

16. Onko informaatioteknologian opiskelusi tällä hetkellä

1 keskeytynyttä   2 sivutoimista

17. Miksi informaatioteknologian opintosi keskeytyivät alunperin? (ympyröi tärkein syy)

- 1   sairauden tai vamman vuoksi
 2   lapsen saamisen tai hoitojärjestelyjen vuoksi
 3   ihmissuhteiden vuoksi
 4   asumisvaikeuksien vuoksi, esim.asuin muualla kuin opiskelupaikkakunnalla
 5   armeijan/siviilipalveluksen suorittamisen vuoksi
 6   ansiotyön vuoksi (oma ala)
 7   ansiotyön vuoksi (muu kuin oma ala)
 8   suorittamattomat opintojaksot estivät opintojen etenemisen
 9   petyin yliopisto-opiskelun sisältöön tai/ja käytäntöihin
 10   muu syy, mikä? _____

18. Miksi informaatioteknologian opintosi ovat pitkittyneet edelleen? (merkitse enintään kolme tärkeintä syytä järjestyksessä, 1=tärkein jne.)

- __ sairauden tai vamman vuoksi
 __ lapsen saamisen tai hoitojärjestelyjen vuoksi
 __ ihmissuhteiden vuoksi
 __ asumisvaikeuksien vuoksi, esim.asun muualla kuin opiskelupaikkakunnalla
 __ armeijan/siviilipalveluksen suorittamisen vuoksi
 __ ansiotyön vuoksi (oma ala)
 __ ansiotyön vuoksi (muu kuin oma ala)
 __ suorittamattomat opintojaksot estävät opintojen etenemisen
 __ petyin yliopisto-opiskelun sisältöön tai/ja käytäntöihin
 __ muu syy, mikä? _____

19. Pidätkö itseäsi enemmän   1 opinnot keskeyttäneenä   vai   2   opintoja jatkavana ?

20. Aiotko suorittaa informaatioteknologian opinnot loppuun (saada tutkinnon)?

1 en   2 kyllä, jos niin minkä ajan kuluessa _____

TYÖSSÄKÄYNTI Vastaa seuraaviin kysymyksiin vain, jos opintosi ovat pitkittyneet ansiotyön vuoksi (kohtien 17 ja 18 perusteella). Muut siirtyvät suoraan kohtaan 30.

21. Pidätkö itseäsi enemmän   1 opiskelijana   vai 2 työntekijänä ?

22. Mikä sai sinut siirtymään kesken opintojen työelämään (merkitse enintään kolme tärkeintä syytä järjestyksessä, 1= tärkein jne.)

- suhteiden luominen työelämään
- hyvä palkka
- opintotuen riittämättömyys elinkustannusten kattamiseen
- työelämä houkutteli enemmän kuin yliopisto-opintojen jatkaminen
- en halunnut ottaa opintolainaa, mieluummin menin töihin
- työkokemuksen hankkiminen omalta alalta
- jokin muu syy, mikä _____

23. Paljonko ansaitset kuukaudessa (bruttona) keskimäärin? (ympyröi parhaiten tilannettasi kuvaava vaihtoehto)

- 1 alle 5000
- 2 5000mk - 10 000mk
- 3 10 000mk - 15 000mk
- 4 15 000mk - 20 000mk
- 5 yli 20 000mk

24. Oletko tyytyväinen nykyiseen palkkaasi?

- 1 kyllä
- 2 en

25. Miten käytät ansiotulosi (merkitse enintään kolme kohtaa järjestyksessä 1=tärkein jne.)

- palkka menee sitä mukaa kun tulee (elämiseen)
- säästän opiskeluaikaa varten
- säästän muuhun tarkoitukseen
- rahat kuluvat perheeni elämiseen/elättämiseen
- rahat kuluvat pääosin harrastamiseen. Harrastan _____
- johonkin muuhun, mihin _____

26. Mitä hyötyä jo kertyneistä informaatioteknologian opinnoista on ollut työelämässä?

_____

27. Mitä haittaa informaatioteknologian opintojen keskeneräisyydestä on ollut työelämässä?

_____

28. Joutuisitko luopumaan jostain, jos jatkaisit päätoimisena opiskelijana?

- 1 en
- 2 kyllä, jos niin mistä? _____

29. Olisiko korkeakoulututkinnosta etua työelämässä?

- 1 ei
- 2 kyllä, jos niin mitä hyötyä? _____

YLEISTÄ

30. Kuinka paljon yliopisto-opiskelijan opintososiaaliset edut, esim. alennukset julkisissa kulkuvälineissä, vaikuttavat opiskelijaksi ilmoittautumiseesi?

- 1 paljon
- 2 jonkin verran
- 3 ei lainkaan

31. Ympyröi vaihtoehto, joka kuvaa parhaiten mielipidettäsi seuraavista väitteistä. Asteikossa 1=täysin samaa mieltä, 2=jokseenkin samaa mieltä, 3=hieman eri mieltä ja 4=täysin eri mieltä.

1. Nuoruuden kapinallisista ajatuksista tulisi luopua vanhetessa.	1	2	3	4
2. Ongelman ratkaisun on perustuttava tilannekohtaiseen arviointiin, eikä yleiseen käsitykseen oikeasta ja väärästä.	1	2	3	4
3. Ryhmytyö sujuu paremmin, jos ryhmänjäsenet ovat lähes tasa-arvoisia keskenään kuin, jos ryhmässä vallitsee tiukka arvojärjestys.	1	2	3	4
4. On ihailtava henkilöä, joka uskaltaa olla yksilöllinen ja erilainen.	1	2	3	4
5. Auktoriteetteja on kunnioitettava, ja jos lakkaat kunnioittamasta, asemasi heikkenee.	1	2	3	4
6. Elä täysillä nyt ja huolehdi huomisesta myöhemmin.	1	2	3	4
7. Kaikilla tulisi olla sananvaltaa ja yhtäläinen mahdollisuus vaikuttaa asioihin.	1	2	3	4
8. Elämässä olisi yritettävä pärjätä omillaan ja hoitaa omat asiansa.	1	2	3	4
9. Tottelevaisuus ja auktoriteettien kunnioitus ovat tärkeimpiä asioita, jotka tulisi oppia jo lapsena.	1	2	3	4
10. Arvot eivät ole pysyviä vaan ne muuttuvat hetkellisten tarpeiden mukaan.	1	2	3	4
11. Hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulisi olla osa jokaisen elämää.	1	2	3	4
12. Ihmisen ei tulisi olla riippuvainen ihmisistä, asioista tai tavaroista, elämän merkitys on löydettävä omasta sisimmästä.	1	2	3	4

32. Lopuksi voit lisätä vielä jotain tai kommentoida kyselyä, jos haluat.

KIITOS VASTAUKSISTASI!!!

LIITE 5: Kyselylomake opiskelijoille

KYSELYLOMAKE

VASTAUKSET KÄSITELLÄN LUOTTAMUKSELLISESTI. TUTKIMUSRAPORTISTA EI EROTA YKSITTÄISIÄ VASTAUKSIA (ANALYSOINTI TILASTOLLISESTI).

Ympyröi oikea vaihtoehto tai kirjoita vastaus.

TAUSTATIEDOT

1. Sukupuoli   1 nainen   2 mies

2. Syntymävuosi _____

3. Mikä on perhemuotosi?

- 1   yksin omassa taloudessa
 2   yhteistaloudessa (solu, yhteisö)
 3   avio/avoliitossa, ei lapsia
 4   avio/avoliitossa, lapsia. Lasten lukumäärä _____
 5   yksinhuoltaja. Lasten lukumäärä _____
 6   asun vanhempien kanssa
 7   muu, mikä? _____

4. Mikä on vanhempiesi koulutus? (ympyröi korkein koulutusaste)

isä	äiti	
1	1	Kansakoulu
2	2	Keskikoulu tai peruskoulu
3	3	Ammattikoulutason tutkinto
4	4	Ylioppilastutkinto
5	5	Opistotason tutkinto
6	6	Yliopisto- tai korkeakoulututkinto
7	7	Työssä kouluttautuminen ammattiin

5. Mitkä ovat vanhempiesi ammatit? (Jos vanhempasi ovat eläkkeellä tai muuten poissa työelämästä, merkitse se työ tai ammatti, jota he harjoittivat silloin, kun he viimeksi olivat aktiivisesti työelämässä)

isä _____

äiti _____

OPISKELU

6. Mitä aikaisempia tutkintoja sinulla on? (ennen yliopistoon tuloa)

- 1 ylioppilastutkinto tai vastaava
 2 ammatillinen kouluastetutkinto
 3 opistotutkinto
 4 ammattikorkeakoulututkinto
 5 yliopistotutkinto
 6 muu tutkinto, mikä? _____

7. Jyväskylän yliopistoon opiskelijaksi tulovuosi _____

8. Inf. tiedekuntaan pääaineopiskelijaksi tulovuosi (mikäli eri kuin edellinen) _____

9. Pääaine informaatioteknologian tiedekunnassa _____

10. Koulutusohjelma (mikäli on jokin) _____

11. Paljonko sinulla on opintoviikkoja tällä hetkellä _____

12. Oliko informaatioteknologian tiedekunnan opiskelupaikka ensisijainen hakukohteesi yliopisto-opiskelupaikkaa hakiessasi?

1 oli   2 ei ollut, jos ei niin mikä oli _____

13. Miksi alunperin halusit opiskelemaan informaatioteknologiaa? (merkitse enintään kolme tärkeintä syytä järjestyksessä 1 = tärkein jne.)

- __ ala kiinnosti
 __ alalla on hyvät työmahdollisuudet
 __ ala on arvostettu nyky-yhteiskunnassa
 __ alan palkkaustaso on korkea
 __ opiskelu yliopistossa kiinnosti (alalla ei niin väliä)
 __ halusin korkeakoulututkinnon
 __ jokin muu, mikä _____

14. a) Mitä odotit alussa informaatioteknologian opinnoilta?

---

b) Vastasivatko opinnot odotuksiasi?   1 kyllä   2 ei, miten eivät vastanneet?

---

15. Kuinka varma olit opintojen alussa, että suoritat maisterin tutkinnon loppuun asti?

- 1 täysin varma
- 2 epäilin hieman
- 3 en aikonut suorittaa

16. Miten mielestäsi olet menestynyt yliopisto-opinnoissasi?

- 1 hyvin
- 2 keskinkertaisesti
- 3 heikosti

17. Oletko ollut informaatioteknologian opintojesi aikana töissä?

- 1 kyllä, olen ollut töissä (Siirry seuraavaan kohtaan **18**)
- 2 kyllä, olen töissä edelleen (Siirry seuraavaan kohtaan **18**)
- 3 en (Siirry kohtaan **28**)

TYÖSSÄKÄYNTI

18. Oletko ollut yhdessä vai useammassa eri työpaikassa opintojesi aikana?

- 1 yhdessä
- 2 useammassa, jos niin vastaa seuraaviin kohtiin ajatellen yhtä työpaikkaa, ensisijaisesti oman alan työpaikkaa tai pisimpään jatkunutta työsuhdetta

19. Oliko työpaikkasi

- 1 omalta alalta (inf.opinnot)
- 2 muulta kuin omalta alalta

20. Jatkoitko informaatioteknologian opintojasi työnteon ohessa

- 1 kyllä
- 2 en

21. Pitkittyivätkö opintosi työn vuoksi (esim. lykkääntyikö valmistuminen) ?

- 1 kyllä
- 2 ei

22. Mikä sai sinut siirtymään kesken opintojen työelämään (merkitse enintään kolme tärkeintä syytä järjestyksessä, 1= tärkein jne.)

- __suhteiden luominen työelämään
- __hyvä palkka
- __opintotuen riittämättömyys elinkustannusten kattamiseen
- __työelämä houkutteli enemmän kuin yliopisto-opintojen jatkaminen
- __en halunnut ottaa opintolainaa, mieluummin menin töihin
- __työkokemuksen hankkiminen omalta alalta
- __jokin muu syy, mikä _____

23. Paljonko ansaitsit kuukaudessa (bruttona) keskimäärin työssäoloaikaikasi? (ympyröi parhaiten tilannettasi kuvaava vaihtoehto)

- 1 alle 5000
- 2 5000mk - 10 000mk
- 3 10 000mk - 15 000mk
- 4 15 000mk - 20 000mk
- 5 yli 20 000mk

24. Olitko tyytyväinen silloiseen palkkaasi?

1 kyllä   2 en

25. Miten käytit ansiotulosi ? (merkitse enintään kolme kohtaa järjestyksessä 1=tärkein jne.)

__palkka meni sitä mukaa kun tuli (elämiseen)

__säästin opiskeluaikaa varten

__säästin muuhun tarkoitukseen

__rahat kuluivat perheeni elämiseen/elättämiseen

__rahat kuluivat pääosin harrastamiseen. Harrastan _____

__johonkin muuhun, mihin _____

26. Mitä hyötyä jo kertyneistä informaatioteknologian opinnoista oli työelämässä?
(jos olit oman alan työssä)

---

27. Mitä haittaa informaatioteknologian opintojen keskeneräisyydestä oli työelämässä?
(jos olit oman alan työssä)

OPINTOJEN PITKITTÄMINEN

28. Onko yliopisto-opintojen pitkittyminen mielestäsi ongelma?

1 on   2 ei

29. Onko yliopisto-opintojen pitkittymisestä mielestäsi enemmän haittaa opiskelijalle vai yliopistolle?

1 opiskelijalle

2 yliopistolle

3 ei kummallekaan

YLEISTÄ

30. Miten kehittäisit informaatioteknologian opintoja?

---

31. Ympyröi vaihtoehto, joka kuvaa parhaiten mielipidettäsi seuraavista väitteistä.
(väitteet suomennettu Witheyn (1965) laatimasta kyselystä)

Asteikossa:

1=täysin samaa mieltä

2=jokseenkin samaa mieltä

3=hieman eri mieltä

4=täysin eri mieltä

1. Nuoruuden kapinallisista ajatuksista tulisi luopua vanhetessa.	1	2	3	4
2. Ongelman ratkaisun on perustuttava tilannekohtaiseen arviointiin, eikä yleiseen käsitykseen oikeasta ja väärästä.	1	2	3	4
3. Ryhmätyö sujuu paremmin, jos ryhmänjäsenet ovat lähes tasa-arvoisia keskenään kuin, jos ryhmässä vallitsee tiukka arvojärjestys.	1	2	3	4
4. On ihailtava henkilöä, joka uskaltaa olla yksilöllinen ja erilainen.	1	2	3	4
5. Auktoriteetteja on kunnioitettava, ja jos lakkaat kunnioittamasta, asemasi heikkenee.	1	2	3	4
6. Elä täysillä nyt ja huolehdi huomisesta myöhemmin.	1	2	3	4
7. Kaikilla tulisi olla sananvaltaa ja yhtäläinen mahdollisuus vaikuttaa asioihin.	1	2	3	4
8. Elämässä olisi yritettävä pärjätä omillaan ja hoitaa omat asiansa.	1	2	3	4
9. Tottelevaisuus ja auktoriteettien kunnioitus ovat tärkeimpiä asioita, jotka tulisi oppia jo lapsena.	1	2	3	4
10. Arvot eivät ole pysyviä vaan ne muuttuvat hetkellisten tarpeiden mukaan.	1	2	3	4
11. Hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulisi olla osa jokaisen elämää.	1	2	3	4
12. Ihmisen ei tulisi olla riippuvainen ihmisistä, asioista tai tavaroista, elämän merkitys on löydettävä omasta sisimmästä.	1	2	3	4

32. Lopuksi voit lisätä vielä jotain tai kommentoida kyselyä, jos haluat.

KIITOS VASTAUKSISTASI JA OSALLISTUMISESTASI !!!

LIITE 6: Saatekirje palautteesta luennoitsijalle

Tiinakaisa Turpeinen
 Polttolinja 10 C 41
 40520 JYVÄSKYLÄ
 puh. 040-565 3934
 e-mail. tilinna@st.jyu.fi

Jyväskylässä, 20.3.2002

**PALAUTETTA INFORMAATIOTEKNOLOGIAN TIEDEKUNNAN OPISKELIJOILLE
 TEHDYSTÄ KYSELYSTÄ**

Tässä lupaamani palaute kiitokseksi siitä, että sain käydä jakamassa kyselylomakkeita luennoillanne marras- joulukuussa. Olen pahoillani, että tämä palaute hieman viivästyi muiden kiireiden vuoksi.

Teen gradu-työtäni aiheesta: yliopisto-opintojen pitkittyminen informaatioteknologian alalla. Opintojen pitkittymistähän on havaittavissa kaikilla yliopiston eri aloilla. Valitsin informaatioteknologian vain sen ajankohtaisuuden vuoksi, sillä ala kuvaa mielestäni parhaiten nykyisiä yliopisto-opintoja.

Varsinaiset opiskelijat muodostavat vertailuryhmän opintojaan pitkittäneillä opiskelijoille. Heistäkin osa on jo varmaan palannut takaisin opiskelemaan, sillä lähetin heille kyselylomakkeet jo vuoden 2001 kesäkuussa. Opintojaan pitkittäneitä otoksessani oli 59 kpl, joista 11 kpl alaa tai yliopistoa vaihtaneita. Opiskelijoilta vastauksia kertyi 52 kpl. Otokseen (111kpl) valikoitui sattumalta n. puolet tietojärjestelmätieteen ja puolet tietotekniikan pääaineopiskelijoita.

Tässä palautteessa on materiaali, jolla ei ole varsinaisesti gradun kannalta minulle merkitystä. Kysyin opiskelijolta, mitä odotuksia heillä oli aloittaessaan opintonsa informaatioteknologian tiedekunnassa ja miten hyvin odotukset olivat toteutuneet. Varsinaisilta opiskelijoilta kysyin myös opintojen kehittämis ehdotuksia.

Toivon, että palautteesta on jotain hyötyä teille. Kysyinkin näitä asioita vain siksi, että opiskelijat innostuisivat vastaamaan voidessaan vaikuttaa opintoihinsa. Gradussani näitä asioita, mm. opintojen epäkohtia ei mainita. Minun kiinnostukseni koskee yliopisto-opintojen pitkittymisen problematiikkaa. Itselläni kasvatustieteen pääaineopiskelijana ei ole mielipidettä opetuksestanne. Täysin ulkopuolisena olen siis ainakin puolueeton. On myös muistettava, että otokseni on pieni suhteessa tiedekuntanne kokonaisopiskelija-määrään.

Ystävällisin terveisin,

Tiinakaisa Turpeinen

PS. Gradu-työni pitäisi valmistua ensi kesänä.

LIITE 7: Muuttujaluettelo

Nro 1 nro 2 MUUTTUJALUETTELO

Nro 1	nro 2	MUUTTUJALUETTELO
		Lomakkeen numero (lomake)
-	7/8	Jyväskylän yliopistoon kirjoilletulovuosi (kirj.vuo)
-	11	Opintoviikot (oma arvio tai rekisteristä tieto) (op.viiko)
-	-	Vuosi, jolloin viimeksi ilmoittautunut yliopistoon (ilm.vuos)
-	-	Onko pitkittänyt vai opiskelija? (status)
		1= v. 2000-2001 2=aiemmin (ei läsnäoleva) 1= pitkittänyt 2=opiskelija
1	1	Sukupuoli (sp) 1=nainen 2=mies
2	2	Syntymävuosi (synt.vuo)
3	3	Perhemuoto (perhe) 1= yksin omassa taloudessa tai yhteistaloudessa (solu,yhteisö) 2= avio/avoliitossa, ei lapsia 3= avio/avoliitossa, lapsia, tai yksinhuoltaja. Lasten lkm.
4	4	Isän koulutus (isänkou) 1= kansakoulu tai keskikoulu tai peruskoulu 2= ammattikoulutason tutkinto, ylioppilastutkinto, työssä koulutt. amm. 3= opistotason tutkinto 4= yliopisto- tai korkeakoulututkinto
4	4	Äidin koulutus (äidinkou) 1= kansakoulu tai keskikoulu tai peruskoulu 2= ammattikoulutason tutkinto, ylioppilastutkinto, työssä koulutt. amm. 3= opistotason tutkinto 4= yliopisto- tai korkeakoulututkinto
5	5	Isän ammattiala (isänamm) luokat 01 – 99 (Tilastokesk. käsikirjan mukaan)
5	5	Äidin ammattiala (äiti amm) luokat 01 – 99 (Tilastokesk. käsikirjan mukaan)
6	6	Aiemmat tutkinnot (koul.poh) 1= ylioppilastutkinto tai vastaava 2= ammatillinen kouluastetutkinto tai opistotutkinto 3= ammattikorkeakoulututkinto tai yliopistotutkinto
7	-	Aiempi keskeytys (aik.kesk) 1=ei 2=kyllä
8	12	Ensisijainen hakukohde (ensisij.) 1=oli 2=ei ollut
10b	14b	Vastasiko opinnot odotuksia (odotuks) 1=kyllä 2=ei
11	15	Varmuus tutkinnon suorittamisesta (tut.suor) 1= täysin varma 2= epäilin hieman 3= en aikonut suorittaa
12	16	Opintomenestys (menest) 1= hyvin 2= keskinkertaisesti 3= heikosti
13	28	Onko pitkittyminen ongelma (pitk.ong) 1=on 2=ei
14	29	Haitta pitkittymisestä (haitta) 1= opiskelijalle 2= yliopistolle 3= ei kummallekaan
15	-	Milloin opinnot keskeytyi (op.kesk) 1= alussa 2= keskivaiheilla 3= lopussa
16	-	Opiskelu tällä hetkellä (op.nyt) 1=keskeytynyttä 2=sivutoimista

17	-	Tärkein syy opintojen keskeytymiseen (kesksyy)	1= lapsen saamisen tai hoitojärjestelyjen vuoksi, ihmissuhteet, elontilanne 2= ansiotyön vuoksi (oma ala) 3= ansiotyön vuoksi (muu kuin oma ala) 4= petyin yliopisto-opisk. tai vaihtoi opiskelupaikkaa/-alaa 5= muut ongelmat (taloud. tilanne, motivaatio)
		(kesksyy2: yhdistetty luokat 2 ja 3, sekä 1 ja 5)	
19	-	Pitääkö itseä (arvio)	1=keskeyttäjänä 2=opiskelijana
20	-	Aikooko suorittaa tutkinnon (tutk.suor)	1=en 2=kyllä
23	23	Paljonko ansaitsee kk (kkansio)	1= alle 5000 mk 2= 5000 – 10 000 mk 3= 10 000 – 15 000 mk 4= 15 000 – 20 000 mk 5= yli 20 000 mk
24	24	Onko tyytyväinen palkkaan (tyytyv)	1= kyllä 2=ei
29	-	Olisiko korkeakoulututkinnosta etua työelämässä? (etututk)	1=ei 2=kyllä
30	-	Paljonko op.sos. edut vaikuttaa opiskelijaksi ilmottautumiseen (opsosed)	1= paljon 2= jonkin verran 3= ei lainkaan
-	17	Onko ollut inf. tekn.opintojen aikana töissä? (oheistyö)	1= kyllä, olen ollut töissä 2= kyllä, olen töissä edelleen 3= en
-	18	Onko ollut yhdessä vai useammassa työpaikassa? (työp.lkm)	1=yhdessä 2=useammassa
-	19	Oliko työpaikka (työlaatu)	1= omalta alalta 2=muulta kuin omalta alalta
-	20	Jatkoiko inf.tekn. opintoja työn ohessa (opjatko)	1=kyllä 2=ei
-	21	Pitkittyikö opinnot työn vuoksi (op.pitk)	1=kyllä 2=ei
9	13	Miksi alunperin halusi opiskelemaan infiä? (miksi)	1=ala kiinnosti 2=alan hyvät puolet houkuttelivat: palkka, arvostus, työmahd. 3=opiskelu ja korkeakoulututkinto yliopistossa kiinnosti 4=harrastuneisuus, työn vuoksi, tutkinnon täydennys
		(miksi2: yhdistetty kohdat 1 ja4)	
18	-	Miksi infin opinnot ovat pitkittyneet edelleen? (pitkit)	1= lapsen saamisen/ hoitojärjestelyjen vuoksi, elämäntilanne, as.vaikkeudet 2= ansiotyön vuoksi (oma ala) 3= ansiotyön vuoksi (muu kuin oma ala) 4= toinen opiskelupaikka
		(pitkit2: yhdistetty kohdat 2 ja 3)	

22 22 Mikä sai sinut siirtymään kesken opintojen työelämään? (siirtyi)
 1=työelämän edut kiehtoi: palkka,työkokemus,suhteet
 2=opintotuen riittämättömyys, ei halua ottaa lainaa
 3=työt jatkuivat, ollut töissä jo ennen opintoja, oma yritys
 4=muut syyt (motivaation puute)
 (siirtyi2: yhdistetty kohdat 1 ja 4)

25 25 Miten käytät ansiotulosi? (tulot) 1=palkka menee sitä mukaa kun tulee
 2=säästäminen ja lainojen maksu
 3=rahat kuluvat perheen elämiseen mm. harrastuksiin

- 9 Pääaine 1=TIE 2=TJT 3=muu, mikä?

- 10 Koulutusohjelma 1=tavallinen 2=muuntokoulutus

Muodostettu uusia muuttujia aineistosta:

Onko yliopisto-opintojaan pitkittänyt vai yliopiston vaihtaja? (muusyy) 1=pitkittänyt 2=vaihtaja
 (karsii 59 pitkittäneestä muualla opintojaan jatkavat)

Onko töissä opintojensa ohessa? (työkäy) 1=on töissä 2= ei ole töissä
 (saadaan ne 94 kpl, jotka käyvät töissä)

Luokitellut muuttujat:

Syntymävuosi luokiteltuna ikävuosiksi (syntyv.) 1= alle 25 v.
 2= 26-30 v.
 3= yli 31 v.

Yliopistoon kirjoille tulovuosi luokiteltuna (kirj.luo) 1= ennen v. 1992
 2= 1993 – 1996
 3= 1997 – 1998
 4= v. 1999 jälkeen

Opintoviikot luokiteltuna (opv.luo) 1= 1-36 ov
 2= 37-80 ov
 3= 81-119 ov
 4= 120-290 ov

(luokittelut tehty siten, että eri luokat (1-4) ovat lähes yhtä suuria)